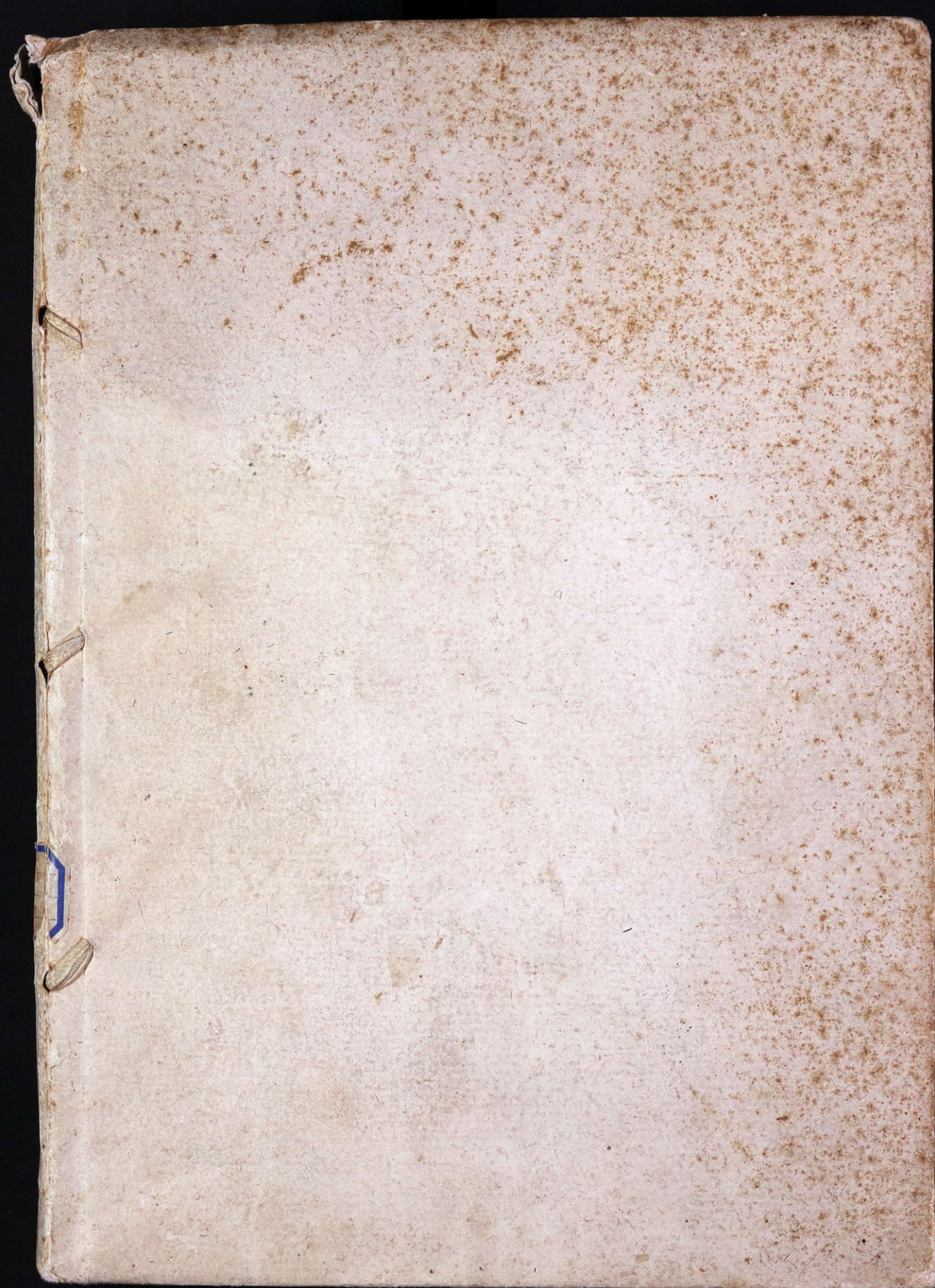
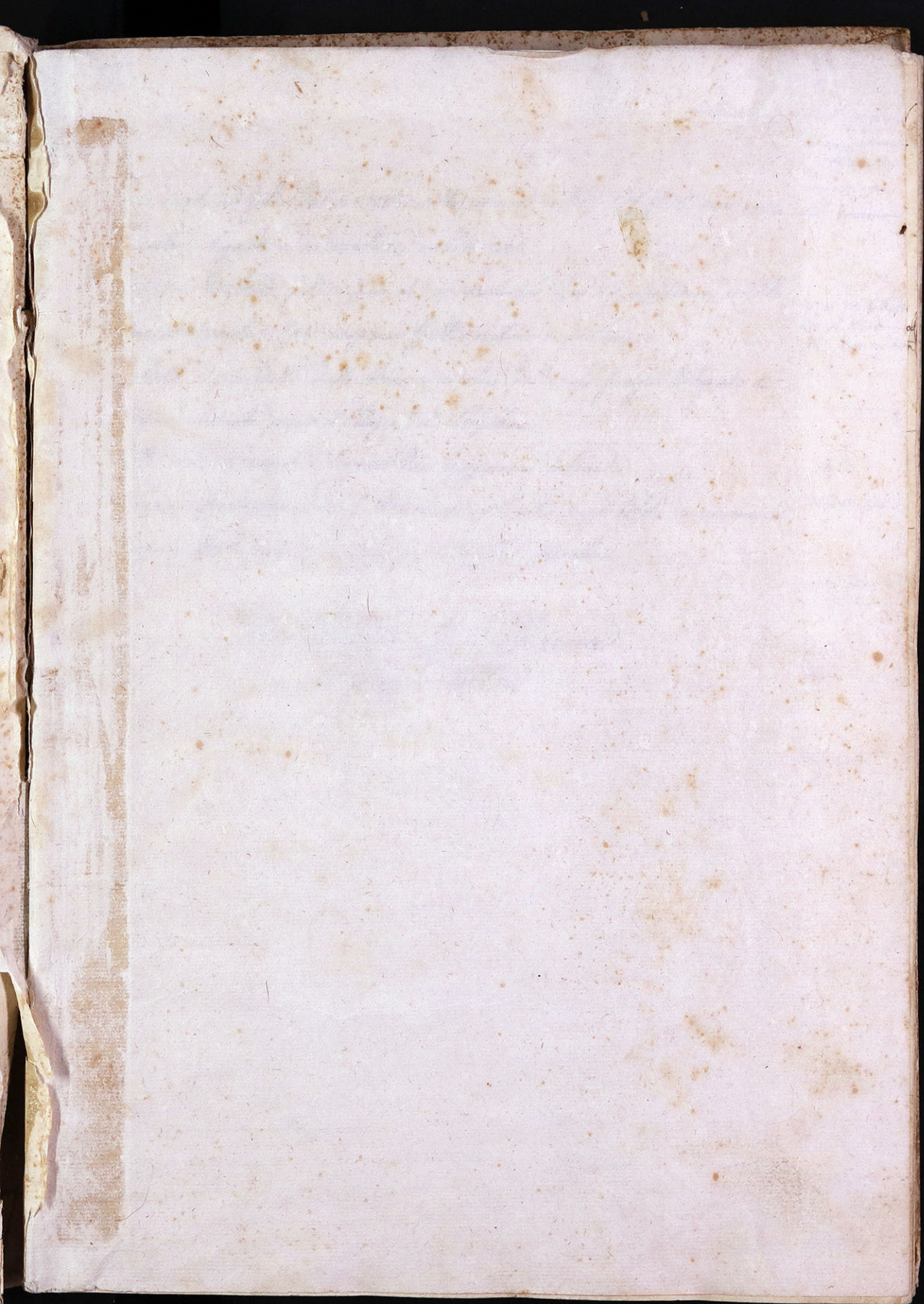

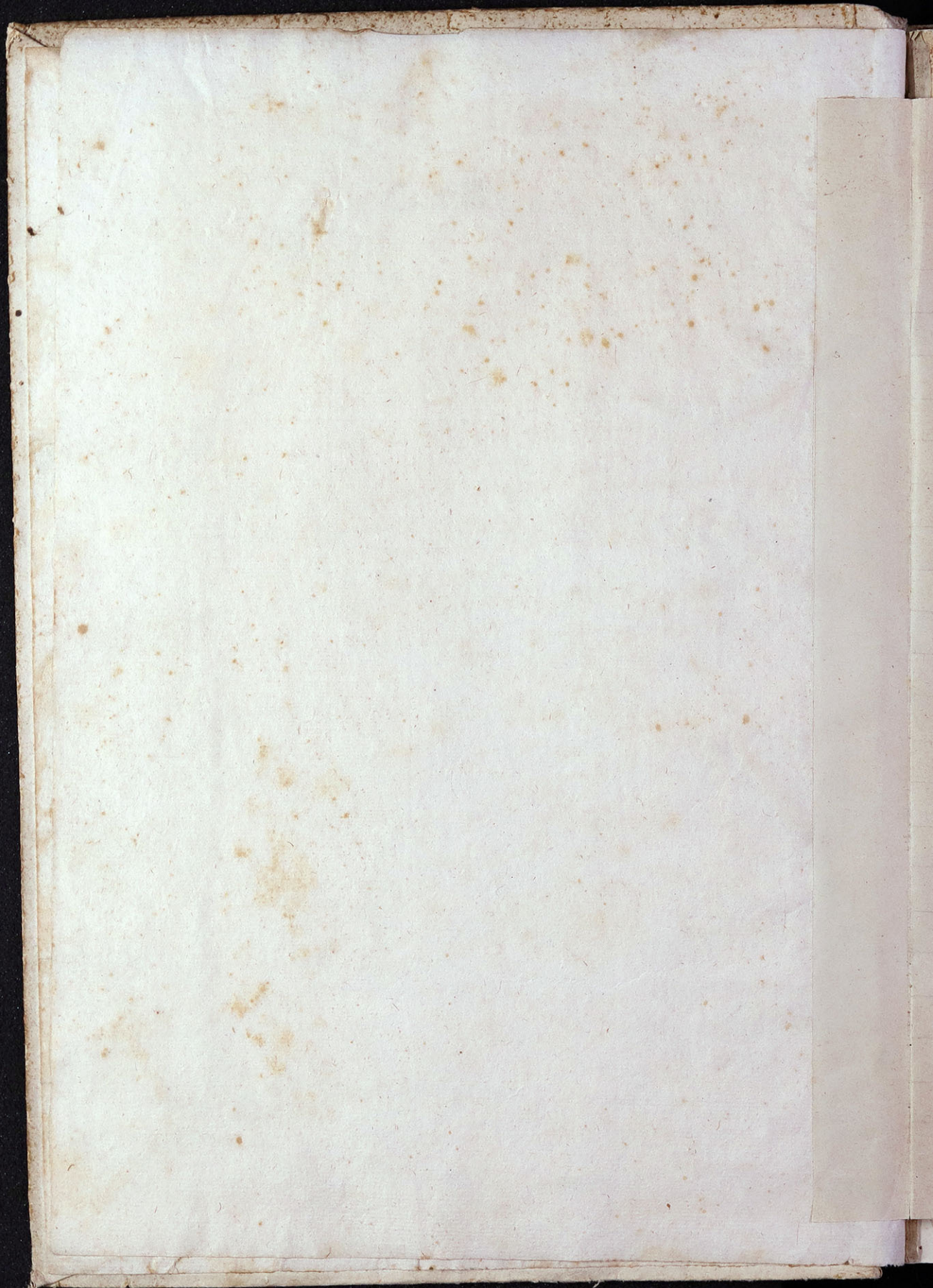
CIT.
Caesaris
de
Bello gallico

3

C.VII.

Cod. cart. in folio, Del sec. XVI. nella prima metà, di fogli 86 non numerati; legatura in cartone, moderna.

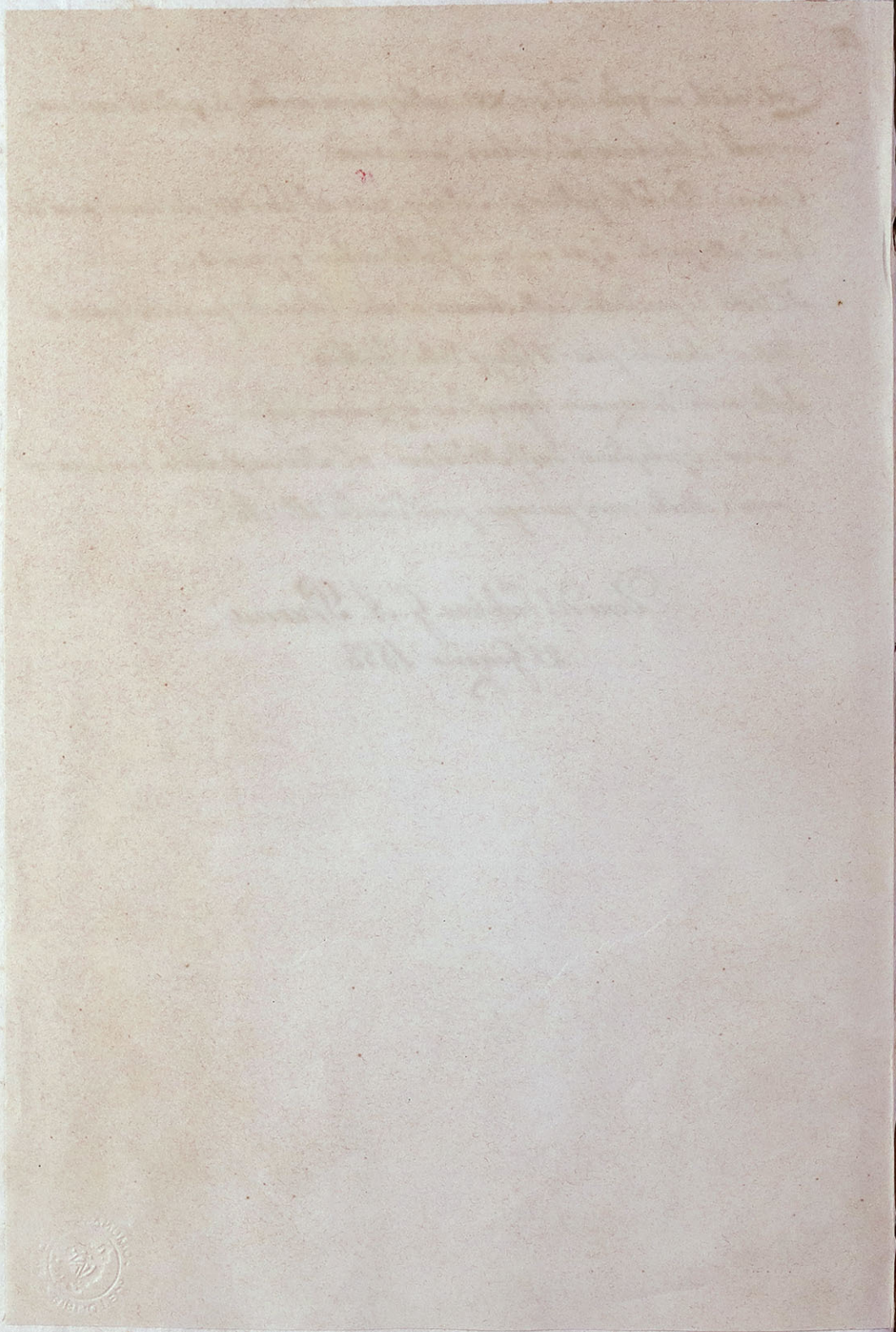
Caesar - De bello Gallico fino al cap. ~~XLIII~~^{18.} del libro VII, che tronca verso la fine alle parole: Ipse majorem Gallie motum expectans.

Il testo è preceduto dallo stemma a colori della nobil famiglia Belgrado di Udine, abitante presso il Palazzo della Prefettura.

Sulla carta di risguardo leggonsi due Epigrammi latini:

L'uno: Epitaphium Iacis Mediolani, e l'altro senza titolo comincia col verso: Macte puer puerogue puer discolor illi etc.

Dono Del Prof. cav. G. A. Pirrona
28 Giugno 1888.

Epitaphius datus Medidani

Qui ferri rabie totum libefecerat orbem
Non ferro at rabie pestifer angus abijt

Noli

Marte puer puerorum puer distolor illi
Qui facit extincta nocte nitere diem
Tu faciem illius tu peritus et ora tulisti
Et circum undantem lactea terga roman.
Cum sis formosus libant tibi dulcia reges
Oscula dantq; tuis munera digna labris.
Te faunus. te prius amat. tum cetera pubes
Gaudet in amplexus rampere corda tuos.
Vive diu. nec te semio male conterat etas.
Ut facias dno longa tributa tuo
Ille tuos habeat spirantis cymada morsus
Laudat et incolomis cui ganymede suo,

Virtutibus.

Exemplum aut huius rei gallice palludes te possunt
que circum altum rauenam aegiam alias que in
eiusmodi locis munitura sunt proxima paludibus quas
his rationibus habent incredibilem salubritatem.

Caesar subegit Galiam. et Nicomedes subegit Caesarem.

Stat sua cuiq; dies breue & irreparabile tempus.

Cesare fidei
Confessio. H. deos immortales quo gravius
homines & commutior rex dolent
quos pro scelere rex dicit velut
is secundiorum intendum res. et
diuturnitatem impunitate concedere

Adolescent tamen properat hoc saltem
te Regat: ut se aspicias deinde quod
scriptum est. Legat. hoc volent
nesciunt ne esset.

DOLVS MALVS abest

At tuba terribili sonitu
taratantara dixit.

At tuba terribili sonitu
taratantara dixit.

Desine me placida verbis
abducere terra.

Stat

contra deo fide mio bello pami de ang

Alia ē oīs diuisa in tres tres quaz unus incolunt
belge. alij agtani. tertius q̄ p̄ors lingua celte nostra
ūo galli appellant. Hi oēs lingua institutis legibus
inter se differunt. Gallos ab Agtanis garumna flum.
a belgis matrona ⁊ Sequana diuidit. Hōs oīaz for-
tissimi sunt Belge. propterea q̄ a cultu atq̄ humani-
tate provincie longissime absunt. minime ad eos merca-
tores sepe comant atq̄ ea que ad effeminandos aūs
ptinent important. Proximiq̄ st germanis q̄ trās rhenu
incolunt. cū q̄bus bellū continent gerunt. Cū de cā
heluetij q̄ reliquos gallos uirtute precedunt. q̄ fere
quotidianus bellus p̄lys q̄ contendunt cū germanis. cū
aut suis finibus eos prohibent. aut ipsi i eos finibus
bellum gerūt. Eos una ps quas gallos obtinere ductū
ē. initū capit a flumine rhodano. continet q̄ ga-
rumna flumine oceanus fines Belgaz attingit.
etiam ab Sequanis ⁊ heluetijs flumen rhenu ugit
ad septentrionem. Belge ab extremis gallie finibus
oriuntur ptinent ad inferiorem ptem fluminis rheni.
spectant in septentrionem ⁊ orientem solem. Agtania
flumine garūna ad pireneos montes ⁊ ad eas ptem
oceanus que ē ad hispanias ptinet spectat inter
occasum solis et septentrionem. Apud heluetios longe
nobilissimus fuit ⁊ ditissimus horgentorix. is. M. massel-
la. ⁊ p. marro p̄sone consulis regni cupiditate in-
ductus conuersionem nobilitatis fecit. ac ciuitati
psuasit ut de finibus suis cū oībz copiis exiret. p̄fate ee.

horgentorix.

ius uirtute otius p'starent totius gallicae imperio potiri. Id hoc
facilius eis p'staret q' undiq' loca natura tunc helueticis gine-
rentur. Vna ex pte flumine rheno latissimo atq' altissimo
q' agrus helueticus a germanis diuidit altera ex pte monte
luna altissimo q' e' inter sequanos & helueticos. Tercia lani-
lemano & flumine rhodano q' praenuntius n'us ab helueticis
diuidit. his rebus fiebat ut minus late vagarent' & min'
facile finitimis bellis inferre possent. Quide' t' homines
bellandi cupidi magno dolore afficebant'. p'ro multitudine
aut' homi' & p'ro gl'ia belli atq' fortitudinis angustos se fines
h're arbitrabant'. q' longitudines passuum. cxi. in latitudines
cxxx. patebant. his rebus adducti & auctoritate argen-
torigis p'moti p'stulerunt ea que ad p'standus p'tineret
comparare. Iumentorum & carroz q' max' n'us coemere. si-
mentes q' max' facere. ut in itinere copia suppetere.
eius proximis ciuitatibus paces & amicitias confirmare. Ad
eas res consueundas biennius satis e'e sibi dixerunt. In
tertiu' annu' p'fectiones lege confirmant. Ad eas res
consueundas argenti'x deligit'. Is igit' ubi legationem ad
ciuitates suscepit in eo itinere p'suadet Cassio Catamata-
teodis filio sequano cui p'r regnu' in sequanis multos annos
obtinuerat. et a Senatu populoq' Romano amicus appellat'
erat ut regnu' i' ciuitate sua occuparet. & p'r in habu-
erat. Itemq' duronigi heduo p'r diuitati q' eo tempore p'i-
cipatus i' ciuitate obtinebat sua. ac max' plebi accept' erat.
ut idem conaret' p'suadet. eiq' filios suos i' matrimoniu'
dat. p'per facile factu' e'e illis probat conata p'ficere.
p'ropterea q' ip'e sue ciuitatis imp'us obtenturus esset. no'
esse dubiu' q' totius gallicae plurimu' helueticis possent. se-
lius copis suoz exercitu' illis regna conchabatur' confirmat.

Hac oratione adducti inter se fides et ius iurandum dant. et
 regno occupato per tres potentissimos ac firmissimos populos
 totius gallicae se potiri sperant posse. Ea res ut et hel-
 vetis per indicium enuntiata moribus suis argentorigen ex
 vinculis tam dicere coegerunt dantur poenas se oportebat.
 Ut igni cremaretur. die constituta cause ditionis argen-
 torix ad iudicium omnes suas familias ad hominum decem milia un-
 dus coegit et omnes rhenos oberatosque suos quorum magnus
 numerus habebat eosdem conduxit. per eos ne tam dicere se expulsi-
 bus civitas ob eam rem incitata armis ius suum exequi
 conaretur. multitudinemque hominum ex agris magistratus coe-
 rent argentorigen mortuus est neque abest suspicio ut
 helvetii arbitrantur quod ipse sibi mortem consciverit. Post
 enim mortem nihilominus helvetii id quod constituerat facere
 conantur ut et finibus suis exeat. Vbi iam se ad eas res
 patos esse arbitrati sunt. Opida sua omnia nunc ad duodecim.
 viros ad quadringentos et reliqua parva edificia incen-
 dunt. frumentum omne antequam quod secus portaturi erat gburrit.
 Ut domus reditionis spe sublata patiores ad omnia pericula
 subeunda essent trius mensis multa cibaria sibi quicquid
 domo afferre iubent. persuadent rauraris et tuligis et
 latocibus finitimis. Vbi eosdem usi consilio opidos suos iungunt
 exultis una cum eis proficiunt. horosque qui trans rhenum
 involuerat et in agrum novitius transferat novitiasque oppu-
 gnant receptas ad se socios sibi adfuerunt. erant omnino
 itinera duo quibus itineribus domo exire possent. unus
 per Sequanos angustus et difficile inter multas litas et flu-
 men rhodanum via qua singuli carum ducerent. Mos
 aut altissimus impendebat ut facile per paucos prohibere
 possent aliter per provinciam nostram multo facilius atque expeditius.

impio

RURATI.
 TULIGI.
 LATOCES.
 BOI.
 NORICI.
 NORICIA.

Propterea q inter fines heluetiorum & allobrogum q nup pons
peracti erant. rhodanus fluit. isq nō nullis locis uado transiit.
Extremus oppidus allobrogum ē. proximus q heluetiorum fi-
nibus genua. ex eo oppido pons ad heluetias p̄tinet. Allo-
brogus sese uel suafuros. q nō dū bono aīo in p̄p̄m Ro^m.
uiderent^r existimabant. uel bi coarturos ut p suos fines
eos ire parerent^r. Oibus rebus ad profectioes compatis
diez dicunt. Qua die ad ripas rhodani oēs conueniant.
is dies erat ad. v. Kt. aprilis. L. p̄sone. A. gabinius
consulibus. Cesari cu id m̄itatus ēet eos p prouincias
māz uer facere conari maturat ab urbe profusū. et
q max^{us} potest itineribus ad gallias ulteriores contendit.
et ad genua puenit prouincie toti q max^{us} potest nūz
impat. Erat oīo ī gallia ulteriore legio vna. p̄son-
tem q erat ad genua iubet reficere. Vbi de ei aduētū
helueti cernores facti sunt legatos ad eū mittunt no-
bilissimos ciuitatis. cui legationis nammetius & verudetius
principis locū obtinebant. q dicerent sibi ēē ī aīo sine
ullo maleficio iter p prouincias facere. p̄p̄ea q nullus ali-
iter habuerūt rogare ut eius uoluntate id sibi facere li-
cent. Cesar q memoria tenebat. L. Cassius consulēz oculus
exercitus q eius ab heluetis pulsus & sub iugis missus.
concedendū nō putabat neq hoīes inimico aīo data facul-
tate p prouincias itineris faciendi tempuratos ab iniuria
& maleficio existimabat. tū ut spaciū intercedere posset.
duz milites quos impauerat conuenirent legatis vndū diez
se ad deliberandū sumptuz. Si q uellent ad Idus aprilis
reuerterent^r. Interea legione quas secū habebat multibz
q ex prouincia conuenerat: a lacu lemanno q ī flumen
rhodanus influit ad montes iuras q fines sequanorū ab

Heluetys diuidit milia passuum .x. & viij. murus i altitudines
pedum .xvi. fossas q. pducit. Et ope pfecto. presidia disponit.
castella conuenit. quo factu si se inuito transire conarent.
prohibere possit ubi ea dies quas constituerat euz legatus
uenit & legati ad euz reuenerunt negat se moue & ex
ppli Ro^m posse iter illi p prouincias dare. Et si uis facere
conent^r prohibuit^r ostendit. Helueti ea spe detereti na-
uibz iunctis ratibus q. complibus fclis. alij ualdis rhoda-
ni qua minima altitudo fluminis erat. nomq. interdu se-
pius nocte si prumpe possent conati. opis munitione & mi-
litibz conarsu. & telis repulsi. hoc conatu desisterut. relinque-
bat^r una p sequanos uia qua sequanis in uitas pp angustias
ire no poterant. his euz sua sponte psuadere no possent.
legatus ad dunorixem heduz mittunt ut eo deprecatore
a sequanis impetrarent. Dunorix gra largitione apud
Sequanos plurimu poterat & heluetys erat amicus. d^r ex
ea ciuitate argentorigis filius i matrimoniu duxerat. et
capiditate regni aduersus nouis rebus studebat & q. plimus
ciuitates suo beneficio hie abstruere uolebat. itaq. rem
suscepit & a sequanis impetrat ut p fines suos heluetios
ire patiant^r. Obsides q. ut in se se dent pficiat. Sequani ne
inire heluetios prohibeant. Helueti ut sine maleficio &
iniuria transeant. Cesari nuntiat Heluetys et i au p q. d^r
sequanor^z & heduo^z iter i fontibus fines facere. qui non
longe a tolosatis finibus absunt que ciuitas e i prouincia.
Id si fieret intelligebat magno cu periculo prouincie futur^r.
Ut hoies bellicosos ppli Ro^m. inimicos locis patenibus max^r.
q. frumentarijs finitimos hiet. ob eas eas et munitioni quas
fecerat citius labienus legatus pferat. Ipe i Italiaz magnis
uincibus contendit. duas q. legiones ibi conscripsit. et tres

DUNORIX.

que arar a legiis hyemabat ex hybernis educit. ex qua prox^{us}
iter in vltiorem gallias p alpes erat. cuius hy. v. legionibus ire
contendit. Ibi ee trones rgarocelli & catuiges locis superiorib^{us}
occupatis ab itinere exercitus prohibere conant^{ur}. Compluribus
his preliis pulsus ab ocello qⁱ est ceterioris prouincie extremus
in fines Vocontior^{um} vltioris prouincie die. xij. puenit. Inde
in allobrogis fines ab allobrogibus in sebusianos exercitus duc^t.
Hi sunt extra prouincias trans rhodanum p^{ri}mi helueti ias
p angulhas & fines sequanor^{um} suas copias traduxerat et in
heduor^{um} fines puenerat. eos q^{ui} agros populabant. Hedui
eas se suar^{um} ab his defendere no possent. legatos ad Cesa-
res mittunt rogatus auxilium ita se o^mi t^{em}p^{or}e de. p. R.
meritos ee ut pene in conspectu exercitus nri agri ua-
stari liberi eos in finitimos adduci oppida expugnari non
debuerint. Eodem t^{em}p^{or}e hedui ambarriis necessarij et
consanguinei heduor^{um} Cefares certiores faciunt sese de
populatis agris non facile ab oppidis iis hostibus prohibere.
Item allobreges q^{ui} trans rhodanum duos possessionesq^{ue} habebat
fuga se ad Cefares recipiunt & demonstrat sibi p^{er} agri solus
nichil ee reliq^{ui} quibus rebus adiutus Cesar no expectatus
sibi statuit dux oibus fortibus socios consumptis & saniores hel-
ueti puenirent. Flumen est arar q^{ui} dⁱ p fines heduor^{um} & Se-
quanor^{um} in rhodanum influit incredibili lenitate ut oculis in
utraq^{ue} ptem fluat idcirco non possit. Id helueti ratibus ac lin-
tribus unctis transibant. Ibi p exploratores cesar certior fact^{us}
e tres ias p^{ri}as copias heluetios id flumen traduxisse. quar-
tas fere ptem circa flumen ararian reliquas ee. de terra
ungula cuius legionibus tribus e castris profectus ad eas partes
puent que non dux flumen transierat. eos impeditos & op-
natos agressus magnas ptem eos conadit. reliq^{ui} se fuge maduerunt.

atq; in proximas silvas abdiderunt. hic pagus appellabatur egrumus.
 • nam oēs civitas helvetia in quatuor pagos diuisa ē. hic pagus
 unus cū domo esset prius nostrorū memoria Lucius Cassium
 consules interfecerunt et ei exercitus sub iugum misit. ita
 fuit casu fuit consilio deorū immortalium quē ps civitas hel-
 uetie in finem calamitates populo Ro. intulerat princeps ea
 poenas psoluit. Qua in re Cesar nō solus pū casū et pūatas
 iniurias ultus ē. q. eius sorori. L. psonis aui. L. psonis legatus
 tigurini eodem pūlo quo cassius interfecerunt. hoc pūlo facto re-
 liquas copias heluetiorū ut consēq. poss. pontes in arare fa-
 ciendus curat. atq; ita exercitus trahit. helueti repētino
 eius aduentu comoti cū id q. ipi diebus. xx. egerrime con-
 fererāt ut flumen transiret dūz ano die fecisse intelli-
 gent. Legatos ad eū mittunt. cū legationis diuino princeps
 fuit q. bello cassiano dux heluetiorū fuerat. is ita cū cesare
 egit. si paret populus Ro. cū heluetis faceret in eas ptes
 viros atq; ibi futuros heluetos ubi eos cesar constituis-
 set atq; ē-
 uoluis-
 set. sin bello ptes psoueraret remitteret. et ueteris
 itōmodi p. R. et p. line uirtutis heluetiorū. q. improviso unus
 pagus adortus est. cū hī q. flumen transissent suis auxiliis
 ferre nō possent. ne ob eas rem aut sue magnopere uirtuti
 tribueret aut ipos despiceret. se ita a pūibus maioribus q.
 suis dedidit. ut magis uirtute q. dolo conuenderent aut infidus
 niterent. Qua re ne comitterent ut is locus ubi consti-
 tuissent ex calamitate. p. R. et interfectione exitus
 nomen capet aut memoris pderet. his Cesar ita mīdit
 eo sibi mīmes dubitationis dūz q. eas res quas legati hel-
 uetiorū commemorassent memoria teneret atq; eo grauius
 ferre quo minus merito. p. R. accidisset. q. si alius in iure
 sibi constans fuis-
 set nō fuis-
 set difficile cauere. s. eo deceptus q. neg-

Diuinus princeps
 Heluetiorū.

missus a se intelligeret. quare timeret neq sine ea timendus
putaret. Et si veteris contumelie obliuisci uellet nunc etiam
reuerentias iniurias q ex inuito uer p prouincas p'oy tenta
ssent. q hedius p ambrosos q allobroges uerassent. memoriam
deponere posset. q sua uictoria ita insolent gloriarent.
q tam diu se impune iniurias tulisse admirarent eodem
ptinere. Consuesse. n. deos immortales quo grauius homines
ex commutatione reru doleant. quas pro scelere eorum ultisci
uelint. us secundiores intendat res et diuturniores impuni
tatem concedere. Cui ea ita sint. tñ si obsides ab his
sibi dent. ut ea que polluantur facturos intelligat. et
si hedius de iniurijs quas ipis socijs eorū intulerint. Et
si allobrogibus satisfaciant. sese eus ipis parē ēē facturū.
Diuicō rñdūt ita heluetos a maioribus suis institutos ēē
ut obsides accipe non dare consueuerint et rei p'p'm Ro.
esse testem. Hoc mō dato discessit. Postero die ex eo loco
castra mouent. Idem facit Cēsar. Equatus q oēs ad nume
rus quatuor milij. quem ex oī prouincia et hedius atq eorū
socijs coactus habet. p'mittit. q uisūm agmen insecuti ali
eno loco eus equatu heluetos p'ius committunt. et pauci de
nris cadunt. Quo prelio sublatis heluētj q quingentis eq
ubus tantis multitudines eorum propulerant. audacius susti
nere. nō nūq et nouissimo agmine p'lo nris lacessere cepit.
Cēsar suos a p'lo continebat ac satis habebat i p'ntia ho
stem rapinis populationibus pabulationibusq prohibere ita
duos circiter. xj. uer facere ut inter nouissimū hostijs ag
men et nostris p'mis nō amplius quis aut milibus senis pa
suis interesset. Interim quotidie cēsar. hedius frumentis
et essent publice poliat. flagitare. nō p' frigora q gallia
subpetentronibus ut an ductus posita ē. nō mō frumenta

agris maturi non erant. si ne pabuli quod satis magna copia suppeteret.
 bat. Eo autem frumento quod flumine arare nauibus subuehat
 propea uti minus poterat quod iter ab arare helueticum auerterat
 a quibus discedere volebat. diem ex die durere hedui conse-
 ri portari adesse durere. ubi se diuini diu intellexit. et
 diem instare. quo diu frumentum multibus metiri oporteret.
 Conuocatis eorum principibus quorum magnas copias in castris habebat.
 in his diuiciario et liso quod summo magistratu perierat. quem
 virgobretum appellant hedui. qui creatus annuus iure et
 necis in suos habet potestatem grauius eos accusat. quod cum neque
 enim neque ex agris summi possit tas necessario tempore. eas pro-
 pinquis hostibus ab his non subleuet. praefatus cum magna ex
 parte eorum praebus aduersus bellum suscepit. multo et grauius
 quod sit destitutus querit. Tum demum Liscus oratione Caesaris adu-
 ctus quod ante tacuerat proponit. esse non nullos quorum au-
 thoritas apud plebem plurimum ualeat. quod prius plus pos-
 sent. quam ipsi magistratus. hos sedulosa atque improba oratione
 multitudines deterere. ne frumentum conferat quod prestare
 debeant. si uis principatus palles obtinere non possent gallos
 quam romanorum impia perfere satius esse neque dubitare debe-
 ant quam si helueticos superauerint romani una cum reliqua gallia
 hedui libertates sint erepturi. Ab ipsis nostra consilia neque
 in castris gerantur hostibus enutari. hos a se coerceri non
 posse. Quin et quod necessario res coactus Caesar enutari
 intelligere sese quanto id cum periculo fecerit. et ob eas causas
 quam diu potuerit tacuisse. Caesar hac oratione lisa dunorigem
 diuiciario fratrem designari sentiebat. si quod plures praetibus eas
 res iactari uolebat. ceteris conciliis dimittit. Lysius re-
 tinet. querit ex solo ea quae in conuentu dicit. dicit libius
 atque audaci eadem secreto ab alijs querit. reperit esse uera.

LISCVS.

ipſus eē durorigem ſūma audacia magna apud plebem pp h-
bertatem gratia cupidus res nouas. compluris annos por-
toria reliqua; oīa hēduos vendigauit pūo pūo redemp-
ta hīe pūea q̄ illo dūrente contradicere audeat nemo. his
rebus ⁊ ſuas rem familiarem auxiſſe. ⁊ facultates ad lar-
grendū magnas compaſſe. magnus nūc egatus ſuo ſūptu
ſemp alere ⁊ artus ſe hīe neq; ſolus domi ſi et apud ſimi-
tinas ciuitates largiri poſſe atq; ſui) potentie cā matrem
in burrigibus hōi ille nobiliſſimo ac potentiſſimo collocaſſe.
ipm ex heluctis uxorem hīe ſororem ex matre ⁊ propin-
quas ſuas nuptuz in alias ciuitates collocaſſe. fauere ⁊ cu-
pere heluctis pp eam affinitatem. adſiſſe et ſuo nōre Ce-
ſarem ⁊ romanos. q̄ eos aduentu potentia eius diminuta.
et diuicius frater in antiquis locis grē atq; honoris ſit re-
ſtitutus. ſi) accidat romaniſ ſūmis in ſpem p heluctios
regni obtinenda uenire. impio. P.R. nō mō de regno ſi et
de ea quas hēat grā deſpere. Reperiebatq; inirendo Ce-
ſar q̄ pūius equeſtre aduerſus an paucos diebus factus
eſſi. initus ei) fugę factus a durorige atq; ei) egibus. nāq;
egiani quem auxilio ceſari hēdū miſant durorig pērat.
eos fuga reliquus et egatus pūtiq;. Quibus rebus co-
gnitis cuq; ad has ſuſpiciones certiſſime res accederent.
q̄ pūines ſequanoꝝ heluctios traduxiſſi. q̄ obſides inter
eos dandos curaiſſi q̄ oīa ea nō mō in uſſu ſuo ⁊ ciuitatis.
ſi et in ſuſcitibus ipſis feciſſi. q̄ a māgri hēduos accuſaret.
ſatis et et arbitrabat. quare i) eis aut ipſe adueneret.
aut ciuitatem aduenerere iuberet. his oībus rebus unum
repuſonabat q̄ fr̄s diuiciū ſūmū i) p.R. ſtūdiū ſūmamq;
in ſe uoluntatem. egregiū fidem i) uſtiaz tempantū co-
gnouerant. Nāq; ne ei) ſupplio. diuiciū ai)q; offenderet.

amio pio mio bello fimo ha cor

uerebat. Itaq; prius q̄ q̄q̄ conaret diuitius ad se pugnari tu
 onari iubet. ⁊ quotidianis inter p̄buis remotis p. C. Valerius
 tronicillus principem gallicę provincie familiarem suus cui
 sumas eius resd̄ fidem hēbat. eus eo colloq̄ simul comonescit
 que ip̄ p̄nte in concilio gallos de durorige sint ducta. et
 ondit que separatim q̄q̄ de eo apud se dixit petit atq; hor
 tat. ut sine ei offensione ai ul ip̄a de eo cō cognita statuit
 uel ciuitates de eo statuere iubeat. diuitius militis cum
 lacrimis cesarem complexus obsecrare cepit. neq; grauius
 in frēm statueret. scire se eē uerū. neq; ex eo plusq̄
 doloris cape. p̄p̄ea q̄ eus ip̄e grā plurimū domi atq; i reliqua
 gallia ille minimū p̄ adolescentias possi p̄ se creuisset. gbus
 opibus ac neruis nō solus ad minuendas grās s; p̄ene et
 ad p̄uicem suam uiceret. se se in ⁊ amore fraterno ⁊ ex
 timatione uulgi conueni. Ad si q̄ ei a cesare grauius
 accidisset eus ip̄e eus locus amicitie apud eus teneret ne
 mines eximatus non sua uoluntate factus. Qua ex re
 factus ut totius gallicę ai a se auerterent. Hic eus
 pluribus uerbis flens a cesare peteret. Cesar ei dex
 tram prehendit consolatus rogat fines orandi faciat.
 tanti ei apud se grām eē ondit. Ut ⁊ resp̄. iniuriam
 ⁊ suus dolorem ei uoluntati ac p̄bilis condonet durorigem
 ad se uocat frēm adhibet. que i eo reprehendat ondit.
 que ip̄a intelligat que ciuitas querat proponit monet
 ut in reliquis tempus oēs suspitiones euitet. Preterea
 se diuitiae frī condonare dicit durorigi custodes ponit
 ut que agat gbusq; loquat̄ scire possit. Eodem die ab
 exploratoribus tertior factus hostes sub mōte conse
 disse milia passus ab ip̄is castris. Vix. qualis esset
 nā montis ⁊ qualis i circuitu ascensus q̄ cognosceret misit.

renūtiatus ē facilem eē. de tria uigilia Titus Labienus lega-
tus pro pretorem cum duabus legionibus his duribus qui
iter cognouerant sumus iugis montes ascendere iubet & sui
consilij sit oñdit. ipse de quarta uigilia eodem itinere
quo hostes iterant ad hostes contendit. Egratus q̄ oēm an-
se mittit. Confidius q̄ rei militaris p̄tissimus habebatur
in exercitu. L. Scille & postea. M. Cressi fuerat. cum ex-
ploratoribus p̄mittit. prima luce cum sumus mons a Ti-
to Labieno teneret ipse ab hostium castris nō longi mille
& quingentibus passibus abesset neq̄ ut postea ex captiuis q̄-
ant ipius aduentus aut Labieni cognitus esset. Confidi-
equo admissio ad eum currit dicit motem quem a La-
bieno occupari uoluerit ab hostibus teneri. et se gallicis ar-
mis atq̄ insignibus cognouisse. Cesar suas copias i proximus
collem subducit aciem instruit. Labienus ut ei erat pre-
ceptus a Cesare ne plus comitteret n̄ ipius copie prope
hostium castra uide essent. ut undiq̄ uno t̄pore in hostes impet-
fieret. monte occupato n̄ros expectabat. phoḡ abstinebat.
Multo dem̄ die p̄ exploratores Cesar cognouit & montem
a suis teneri & heluetios castra mouisse. & Confidius timore
p̄tius & nō uidiss̄. pro re iussa sibi renūtiasse. Eo die quo
confederat ex intervallo hostes seq̄t̄ ut milia passuum tria
ab eorū castris castra posuit. postmodum ei diei q̄ oñ biduum
superat cum exercitū frumentū metiri oporteret. & q̄
a bibracte opido beduoz longe max̄ & copiosissimo nō am-
plius milibus passuum. xij. aberat rei frumentarie pro-
spiciendus existimauit iter ab heluetijs auerit ac bibracte
ire contendit. Et res p̄ fugitiuos. L. emily decurionis eq̄-
tus galloz hostibus nūtat. heluety seu q̄ terrore p̄ti-
tos romanos discedere a se existimarent eo magis q̄

q̄ pridē superioribus locis occupatis plus nō comissent huc eo
 q̄ re frumentaria posse considerent. commutato p̄silio atq; in
 itinere conuerso n̄ros a nouissimo agmine inseq̄ ac latessere
 reperit postq̄ id aduertit copias suas Cesar in proximus col-
 lem subducit equitibus q̄ subiret hostius impetui misit. ip̄e
 interim ī Colle medio triplicem aciem instruit legionum
 cui. veteranos ita ut supra se in summo iugo duas legiones
 quas ī gallia citeriore proxime conscripserat et cū auxilia
 collocari ac totus motem hoibus compleri et interea satinas
 in locis unus conferri et eis ab his q̄ in superiori acie constite-
 rant muniri iussit. Helueti cū oibus suis carris secuti
 impedimenta in unius locis contulerūt. ip̄i confertissima
 acie reuolto n̄ro equatu phalange facta sub p̄mas n̄ras
 aciem successerūt. Cesar p̄mus suo deinde cūq; et conspectu
 remotis equis ut equato cūq; p̄culo spem fuge tolleret
 cohortatus suos plus commisit. Milites et loco superiore pilis
 missis facile hostius phalangem p̄fregērūt. Ea dispersa
 gladiis distractis in eos impetum fecerūt gallis magno ad
 pugnam erat impedimento q̄ pluribus eorū scutis uno ictu
 ictu pilos transfixos et colligatos. cui ferrus se inflexisset
 neq; euellere neq; sinistra impedita satis comode pugnare
 poterant. multi ut diu iactato brachio portarent scutum
 manu emittere. et nudo corpore pugnare. Tandem mul-
 tibus defessis et pedem referre. et q̄ mons suberat citat
 milia passus eo se resque ceperūt. Capto mote et succ-
 dentibus n̄ris boi et tulgri q̄ homi milibus citat. x̄o. hostius
 agmen claudabant et nouissimis p̄silio erant. et timere
 n̄ros latere apto aggressi circumuenire. Et id conspirati
 Helueti q̄ ī montem sese receperant rursus instare et plus
 reintegrare repunt. Romani signa lupta intulerūt.

prima et sola aries ut iudis ac sumotis resisteret. Tercia
ut uenientes sublineret. ita anxia prelio diu atq; acriter
pugnatus ē. diutius euz sublinere nroz impetus nō pos-
sent. alteri se ut ceperant in montes receperunt. Alteri
ad impedimenta et carros suos se contulerunt. nam hoc
toto prelio euz ab hora septima ad uesperas pugnatus sit.
aucusq; hostem uidere nemo potuit. ad multas noctes
et ad impedimenta pugnatus ē. ppea q̄ pro uallo carros
abiecerant et e loco superiore in nros uenientes tela
coniciebant. et non nulli inter carros rotasq; amaru-
gis ac tragulas subiciebant. nrosq; uulnerabant. diu
euz esset pugnatus impedimentis castrisq; nri potiti sunt.
Ibi argentiurigi filia atq; unus ex filiis captus ē. Ex eo
prelio circa hominū milia .C. xxx. supfuerunt. Eaq; tota
nocte continenter uerūt. nulla pte noctis unere
intermisso in fines lingonū die quarta puenērūt. euz
et p uulnera militū et p sepulturas occisorū nri tridui
morati eos seq nō potuissent. Cesar ad lingones lras
nūtiōs q; misit. ne eos frumento ne ut alia re uiuaret.
q̄ si uiuissent se eodem loco quo heluetios hitas. pte tri-
duo intermisso euz oibus copys eos seq cepit. helueti
oīz res inopia adducti legatos de deditione ad euz
miserūt. q̄ euz tenere conuenissent. seq; ad pedes pro-
uēssent. suppleq; locuti flentes pacem petissent. atq;
eos in eo loco quo tunc essent suis aduentū expecta-
re iussisset. paruenerunt. eo postq; Cesar puenit obsides
arma suos q̄ ad eos profuissent. poposat. diu ea con-
grunt et conferunt nocte intermissa circa hominū
milia .v. etaspagi q̄ urbiogenus appellatur. siue timore
preteriti ne armis traditis supplicio afficerent. Sine spe

salvus inducti q in tanta multitudine deditionis suae fugaz
aut occultari aut oio ignorari posse exstimaret. Prima no
cte ex castris heluetiorz egressi ad rheni fines q ger
manoz contenderunt. Qd ubi Caesar refuit quoz p fines
ierant his ut congrerent z reducerent si sibi purgati
ea uellent impant reductos i hostius nro hnt. reliquos
oēs obsidibus armis pfigis nudis in deditiones accepit.
heluetios tulignos latobrigos in fines suos unde erant
profecti reuerti iussit. et q outus frugibus amissis do
mi nichil erat quo famem tollerarent. Allobrogibus im
pauit ut his frumeti copias facerent qos opida viros
q quos intenderant restituere iussit. Id ea max rōe
fecit q noluit eis locus unde helueti discesserāt uacare.
ne pp bonitatem agroꝝ germani q transrhenuꝝ incolunt.
e suis finibus i heluetioꝝ fines transirent. Et finitimi
gallie provincie allobrogibus q essent. bonis potentibus
heduis q egregia uirtute erant cogniti ut in finibus
suis collocarent concessit. qbus illi agros dederūt. quozq
postea imptem iuris libertatis q conditione. atq ipsi
erant. receperūt in castris heluetioꝝ tabule repte
sunt lris grecis confecte z ad cesarem relate qbus
in tabulis nominatꝝ ratio confecta erat q nūs domo
exisset eoz q arma ferre possent. et item sepatim
pueri senes mulieresq. quaz oīs reꝝ sūma erat
capitꝝ heluetioꝝ milia. cclxij. tulignoꝝ milia. xxxij.
latobrigoz. xxij. rauratoꝝ. xxij. boroz. xxxij. ex his q
arma ferre possent ad milia. xcij. sūma oīs fuerāt
ad milia. cclxvij. eoz q domo redierūt censu hito
ut Caesar impauerat reꝝ ē nūs milibꝝ. c. lxx. bello
heluetioꝝ confecto toti fere gallie legati pīpēs

civitatis ad Cesarem gratulatus conveniunt. Intelligere sese-
um et si pro veteribus Helvetiorum iniuriis. p. R. ab his par-
nas bello repetitis. in eas rem non minus ex usu terre-
gallicae q. p. R. accidisse. propterea q. eo consilio florentissimis
rebus domos suas Helvetii reliquissent. ut toti Galliae bel-
lum inferrent. impioque potrent. locusque domicilio ex ma-
gna copia diligerent. quem ex omni Gallia opportunissimus ac
fructuosissimus iudicassent. reliquasque civitates stipendia-
rias haberent. petierunt ut sibi conciliis totius Galliae in
diem certam indicaret. idque voluntate Caesaris facere
luceret. sese habere quasdam res quas ex omni consensu
ab eo petere vellent ea re promissa diem concilii statuerunt.
et iure iurando ne quod emittarent. nisi plus omni consilio
mandatum esset inter se sanxerunt. Eo concilio dimisso
id est principes civitatis qui ante fuerat ad Cesarem
revertentur petierunt ut sibi secreto in occulto de sua
omni que salute cum eo agere liceret. ea re impetrata
sese omnes flentes Cesari ad pedes prostraverunt. non minus
id se contendere et laborare ne ea que dixissent e-
mitterent quam in ea que vellent impetrarent. propterea q.
se emittarum esse sumus in se cruciatus venturas vide-
rent. Locutus pro his dimittitur hedui. Galliae totius
factiones esse duas. harum alterius principatus tenere he-
duos alterius avernorum. Hi cum tantopere de potentatu
inter se multos annos contenderent. factus est uti ab
arvum sequens qui germani mercede accerserent. horum
primo civitatem. xi. milia rhenum transisse. Posteaque agros
et cultus et copias gallos homines feri ac barbari adamas-
sent traductos plures. nunc esse in Gallia ad. c. xxx. milium
num. Cum his hedui. Eorumque ditionis homines semel atque

ites armis contendisse. magnas calamitates accepisse. oēs no-
 bilitatem oēs senatus oēs equestris amissione. quibus plura cala-
 mitatibusque fractos. q. et sua uirtute. i. d. R. hospitio atque
 amicitia plurimum an in gallias potuissent. Coactos esse se-
 quanos obsides dare nobilissimos ciuitatis. et iure iurando
 ciuitatem obstringere. sese neque obsides repetituros neque
 auxilium a p. R. imploratorios neque recusatorios quo minus
 perpetuo sabulosi Auditoris atque impio essent. Unus sese ea
 ex oī nobilitate et ciuitate heduorum q. alduc no potuerit
 ut iuraret aut suos liberos obsides daret ob eas rem-
 se ex ciuitate profugisse et romani ad senatus uenisse
 auxilium postulatus. q. solus neque iure iurando neque obli-
 gatus teneret. Si prius Auditoribus sequamus q. hedus
 uictis accidisse. Propterea q. Arrius rex germanorum
 in eos finibus confidit. Tertius q. partem agri siquani
 q. eet optimus totius gallie occupauit. et nūc de altera
 pre tertia sequanos ducere iubet. p. p. ea q. paucis mi-
 nibus an barudus milia hominum. xxiiij. ad eum uenissent. quibus
 locus aut sedes pararet. futurus ee paucis annis. in oēs
 ex gallie finibus pellerent. atque oēs germani rhenum
 transirent. neque conferendus ee gallicus cum germanorum agro
 neque hanc consuetudines uictus cum illa compandas. Arri-
 us aut ut semel gallos copias prelio uicerit q. plius
 factus sit ad Marobius superbe et audet impare obsides
 nobilissimi cuiusque liberos potere. et in eos oia exempla
 cruciatus q. edere. si qua res no ad nutus aut ad uolu-
 tatem ei facta sit hominem ee barbarum marudus remera-
 rius non posse ei impia diutius sustineri si q. in cesare
 p. q. R. sit auxilium oibus gallis idem ee faciendus q. hel-
 uetii fecerint ut domo emigrent. aliud dominibus alias

ARIOVISTVS.

sedes remotas a germanis petant. fortunazq; quęcūq; accidat
expiant. Nec si enuntiat Arminio sint non dubitat qn de
obus obsidibus. qui apud eus sunt gravissimus supplicius sum-
mat. Cesarem ul' auctoritate sua atq; eximius ul' recen-
ti victoria ul' noie. p. R. detere posse. ne maior multi-
tudo germanos rhenus traducat gallias q; oēs ab Arminio
iniuria posse defendere. hac oratione a diuitiaco habita
oēs q; aderant magno fletu auxilij a Cesare petere cepit.
Adiuvavit Cesar unus ex obus sequanos nichil eas res
quas recen faciunt facere. s; tristes capite demisso reray
intueri. Eius rei que tā essi minatus ex ipis quęsit ni-
chil sequari respondere. s; in eadem tristitia tacti per-
manere. Cui ab his sepius quereret neq; ullas omni-
no vocem exprimere possent. Idem diuitiatus hediuis
rūdit hoc ēē miseriorem gravoremq; fortunaz sequa-
noz q; reliquoz q; soli nec ī oculo d; queri neq; auxi-
liū implorare auderent abitisq; Arminio crudelitatem
uelud si coras adess; horrerent. p̄p̄ea q; relijs tuta fu-
ge facultas daret. Sequanis uō q; int' fines suos
Arminio recepissent quoz oppida oīa ī potestate ei
essent oēs cruenti essent p̄ferendi. His rebus rogis
Cesar galloz aūs uerbis confirmavit. Polliatius q;
ē sibi eas rem cure futuram magnas se hīc spem
z bñficio suo z auctoritate adductus. Arminio fines
iniurijs factus. hac oratione hīta concilijs dimisit.
Et p̄m ea multe res eus hortabant. q̄r sibi eas rem
cogitandaz z suscipiendas putaret. In primis q; hediuis
fratres consanguineosq; sepe nū a Senonibus appellatos in
seruitute atq; durone uidebat germanoz teneri. hozq;
obsides ēē apud Arminio ac Sequanos intelligebat d;

in tanto impio. p. R. turpissimus sibi et reip. arbitrabatur.
 paulatim autem germanos consuefcere rhenus transire.
 et in galliam magnas totius multitudinem venire. p. R.
 periculosus uidebat neq. sibi hoies ferros ac barbaros obtem-
 peraturos existimabat. qm. tunc oes gallias occupassent ut
 ante cymbri teutonq. fecissent in prouincias eueret atq.
 inde in italiam contenderent. Preterea tunc Sequanos a
 prouincia nra rhodanus diuideret. Quibus rebus q. ma-
 turissime occurrendus putabat. Ipse aut. Arrius tantis
 sibi sp. tantis arrogantis sumptibus ut ferendus non
 uideret. Quorum placuit ei ut ad arrius legatos mit-
 teret q. ab eo postularent ut aliquem locum medius utri-
 usq. colloq. deligeret uelle sese de. R. p. et sumus utri-
 usq. rebus tunc eo agere. Et legationi Arrius r. d. ut
 si q. ipi a Cesare opus esset sese ad eum uenturos fuisse.
 si q. ille a se uelit illi ad se uenire oportere. Preterea
 se neq. sine exercitu in eas ptes gallie uenire audere
 quas Cesar possideret. neq. exercitus sine magno comento
 atq. emolumento in unum locum contrahere posse. Sibi aut.
 m. uideri q. in sua gallia quas bello uiciss. aut Cesari
 aut oio. p. R. negoti. eet his r. s. Ad Cesarem legatos
 rediuntibus utin ad eum. Cesar legatos cum his m. d. t.
 misit. Qui tanto suo. p. q. R. beneficio affectus cum in
 consolat. suo rex atq. amicus. p. R. a Senatu appellat.
 eet. hanc sibi. p. q. R. gratias refferre. qm. in collo-
 quio uenire inuitatus grauariet. neq. de coi. re d. c.
 d. et cognoscendus putaret. Hec eet que ab eo postu-
 laret. Primus neq. multitudines hoium amplius trans
 rhenus in gallias traduceret. deinde obsides quos h. r. t.
 ab h. d. redderet sequanisq. p. t. neret. ut quos illi h. r. t.

voluntate eius reddere illis liceret ne ut heduos iniuria
 lacefferet neq; his socijsq; eoz bellus inferret. Si ad ita fe-
 cisset sibi. p. q. R. perpetuas grām atq; amicitias nūc et fu-
 turas. si non impetraret sese qm. M. Masella. L. Piso
 ne consulbus senatus censuisset ut gaurg gallias pro-
 uincias obtineret. q. quo. R. p. facere posset. heduos retosq;
 p. R. amicos deffenderet. se heduos iniurias nō negle-
 ctus. Ad hec Aruustus rēdit ut eē belli ut q. uicissit-
 us quos uicissent. quēadmodū uellent imparent. Id. p. R.
 uicis non ad aliū pscriptū s; ad suū arbitriū impare-
 consueuisset. si ipse. p. R. nō prescriberet quēadmodū suo
 iure uiceret non oportere se a p. R. in suo iure impe-
 diri. heduos sibi qm belli fortunā tentassent et armis con-
 gressi ac supati essent stipendiarios factos eē. magnas
 Cesarem facere iniurias. q. suo aduentu uetustitia sibi
 deteriora faceret. heduos se obides reduz nō eē neq;
 his neq; eoz socijs iniuria bellus illatus. si in eo remane-
 rent q. conuenisset. stipendiusq; quot annis penderent.
 Si id non fecissent longe his fratru nomen. p. R. ab-
 futus. q. sibi Cesar denūtiaret se heduos iniurias nō
 neglectus. neminem secus sine sua pūrie contendisse.
 cui uellet cōsideret intelletus q. inuicti germani
 exatissimi in armis. q. intra annos. xiiij. testis nō
 subissent. uirtute possent hec eodem tpe Cesar mā-
 data referebant. et legati ab heduos et atreueris uenie-
 bant. heduos questus q. arudes tergalli q. nup i gallias tra-
 sportati essent fines eoz popularent. sese ne obsidibus
 q. datus pacem Aruusti redimere potuisset. Treueri aut
 pagos sueuoz. C. ad ripas rhem confidisse q. rhenuz tran-
 sire conabant. his pcesse Nasus et Cimberius frēs

ARUDES.
 TERGALLI.

NASUA.
 CIMBERIUS.

gius rebus Cesar uehementi comotus maturandus sibi existi-
mauit. ne si noua manus suorum cum uictibus copijs Ario-
uisti sese coniunxisset. minus facile resisti posset. Itaque
re frumentaria quae tollerent potuit completa magnus
itinerebus ad Ariouistum contendit. Cuius tridui uias proce-
ssisset. nuntiatum est ei Ariouistum cum suis copijs omnibus ad
occupandum uesontiones. quod est oppidum maximus sequanorum
contendere. triduum uias a suis finibus processisse. Id
ne accideret magnopere sibi prauidendum Cesar existimabat.
namque omnes res quae ad bellum usui erant summa erat in
eo oppido facilitas. Idque non locum sic muniebat ut magnas
ad ducendum bellum facilitatem. propterea quod flumen aldunas
dubius ut circino circum ductus pene totus oppidum tin-
git. Reliquus spatium quod est non amplius pedum sex. qua-
stam intromittit mons continet magna altitudine ita
ut radices eius montis ex utraque parte ripae fluminis con-
tingant. hic murus circumdatus arcem efficit et cum
oppido coniungit. Hic Cesar magnus nocturnus diurnisque
itinerebus contendit. Occupatoque oppido ibi praedia collocat.
cum paucos dies ad uesontiones rei frumentariae comectus
quod cum moratur. ex praedicatione nostrorum uocibusque gallos
ac mercatores quod ingenti magnitudine corporum germanos
incredibili uirtute atque exercitatione in armis esse
praedicabant. Sese cum his congressos ne uictus
est atque animum oculorum ferre potuisse. tantus subito timor
omnes exercitus occupauit ut non mediocriter omnes mentes
animosque perturbaret. Hic primus ortus est timor tribunis
militum ac praefectis reliquisque quod ex urbe emicant causa
Cesarem secuti non magnus in re militari usus habebant
quos alius alia causa illata quae sibi ad proficiendum

CESAR.

necessarias se duceret petebat ut ei voluntate discedere liceret
non nulli pudore adducti ut timoris suspensionem vitarent
remanebant. hi neq. multum fingere neq. interdum lacrimas
tenere poterant. ablati in tabernaculis aut suis fati que-
rebant aut cum familiaribus suis eorum periculum miscebant.
Vulgo totis castris testamenta obsignabant. horum uerbis ac
timore paulatim q. et hi q. magnus in castris usus habent mi-
lites centurionesq. quique equitum praerant perturbabant. qui se ex
his minus timidos existimari uolebant non se hostes uereri
si angustas locos et magnitudines siluarum que inter eos et
Aniustum intercederent aut rem frumentarias ut satis como-
de supportari possent. tenere dicebant. non nulli et Caesarem
renuntiabant cum castra moueri ac signa ferri iussissent
non fore ducto audientes milites. neq. pro timore signa
laturos. Hec cum aduertisset. Caesar conuocato concilio omnes
q. ordinis ad id concilium adhibitis centurionibus uehe-
menter eos inculcavit. primum q. aut quas in partes aut q.
consilio ducerent. sibi querendum aut cogitandum puta-
rent. Aniustum se consule cupidissime. p. R. amicitias
appetisse. Cur igitur hunc tam temere q. ab officio de-
fessum iudicaret. sibi q. persuaderi cogitis suis postulatibus
eitate et condicione perspecta cum neq. suis neq. p. R. gratias
repudiatis. q. si furore atq. amara impulsus bellum intui-
lisset. q. tandem uererent aut cur de sua uirtute aut
de ipsius diligentia desperarent. factus ei hostis periculum
prius nostrorum memoria cum cymbri et teutonibus a. C. Mario
pulsis non minorem laudem exerceat q. ipse imperator meriti
uidebat pro factis et nunc in Italia fuisse tumultus licet in
aliis usus ac disciplina quas a nobis accepissent subleua-
rent. Ex quo iudicari possit quantum habet in se boni constantia

in cohortis pretorie loco decimæ legiones hinc et nō ad equos
 refecturi. planities erat magna et in ea tumultus terrenus
 satis grandis. hic locus equo fere spatio ab castris Aruicis
 et Cesaris aberat. eo ut erat ventus legiones Cesar quam
 equis deiecerat passibus ducentis ab eo tumultu constituit.
 Itaque equos Aruicis pari intervallo constituerunt. Aruicis et ipse
 ut colloqueretur et præter se denos ut ad colloquium adduceret
 postulavit ubi eo ventus est. Cesar initio oronis sue se-
 natusque in eius beneficia commemoravit quod rex appellatus
 et a senatu et amicus et munera amplissime missa quas
 rem et paucis contigisse et a romanis pro magnis hominum
 officiis consuevisse. tribui docebat illud quod neque aditum
 neque eas possidendi iustas habere. beneficio ac liberalitate sua
 ac senatus et premia consecutus docebat et quod veteres
 quique iuste cæ necessitudinis ipsi tunc heduis intercede-
 rent. que senatus consulta quotiensque honorifica in eos
 facta essent. ut omni tempore totius gallicæ principatus hedui
 tenuissent. prius et quod nostras amicitias appetissent. p. R.
 hanc esse consuetudinem. ut socios atque amicos non modo sui
 nihil deperdere. sed gratia dignitate honore auctores esse
 velint. Ad id ad amicitias. p. R. attulissent. id his eri-
 pi quod par possit postulavit. deinde eadem quæque legatis imma-
 datis dederat. ne aut heduis aut eorum sociis bellus infer-
 ret. obsides redderet. Si nullas præter germanorum domus re-
 mittere possit. at ne quos amplius rhenus transire pate-
 ret. Aruicis ad postulata Cesaris pauca respondit de
 suis virtutibus multa peroravit. transire rhenum sese
 non sua sponte. sed rogatus et accersitus a gallicis non sine ma-
 gna spe magnisque promissis peroravit. domus propinquosque
 reliquisse. sedes habere in gallicia ab ipsis concessas obsides ipsorum

uoluntate datus stipendius cape iure belli. & victores uictis
imponere consueuerint non sese gallos, si gallos sibi bellus
intulisse oēs gallie ciuitates ad se oppugnandus uenisse. ac
contra se castra hūisse. eas oīs copias a se uno p̄lio pul-
sas ac supatas ēē. si itū expiri uelint. se itū paratū
ēē decertare. si pace uti uelint iniquus ēē de stipendio
recusare. q̄ sua uoluntate ad id ipsi p̄penderint. amicitias
p̄. R. sibi ornamento = p̄sidio nō detrimento ēē apportere
id q̄ ea spe petisse. si p̄. p̄. R. stipendius remittat = dedi-
tū subtrahant nō minus libenter sese recusaturus. p̄. R.
amicitias quas apeterit. q̄ multitudines germaniarū in
gallias traducat id se sui muniendi non gallos impugnatū
cā facere cū rei testimoniu ēē q̄ n̄ rogatus nō uenerit
= q̄ bellus nō intulerit. s̄ defenderent se prius ī gallias
uenisse. q̄. p̄. R. nūq̄ ante hoc tps exercitus. p̄. R. gallic
promittit. fines ingressus q̄ sibi uellet cur in suas poses-
siones uenisset. et promittas suas hanc ēē gallias sicut
illas n̄as ut ipsi concedi nō oporteret. si in n̄as fines im-
petus faceret. sic uem nos ēē iniquos q̄ in suo iure in-
terpellaremus. q̄ fr̄es a se = amicos heduos appellatos di-
ceret non se tam barbaros neq̄ ita impitū ēē neq̄ ut nō
faret neq̄ bello allobrogū primo heduos romani ausi
lūis tulisse. neq̄ ip̄os in his contentionibus quas hedui se-
cū = cū sequans hūissent auxilio. p̄. R. usos ēē debere
se suscipiari simulata. cesarem amicitia q̄ exercitus ī gallia
habeat sui opprimēdi cū h̄re. q̄ nisi decedat atq̄ exer-
citus deducat ex his regionibus sese illū nō pro amico
s̄ pro hoste h̄itū q̄ si cū interficerit multas se se nobi-
libus principibusq̄. p̄. R. gratus ēē factus. Id se ab ip̄is
p̄. R. nūtiis comptis h̄re. quos oūq̄ gr̄as atq̄ amicitias

eius morte redimere posset. q. si discessisset. & liberar posset-
 fiones gallie sibi tradidisset magno se illis pmo remunera-
 tura. & que tunc bella geri uellet sine ullo ei labore et
 periculo confecturus multa a Cesare in eas suas dicta sunt.
 quare negotio desistere non posset. neq. suas neq. p. R. con-
 suetudines pati ut optime merentes socios desereret.
 neq. se iudicare gallias potius esse Arionum q. p. R. bello
 supatos esse aueanos & rutenos a. R. fabio maxo. quibus
 p. R. ignouisset. neq. in prouincias redegressisset neq. super-
 dus imposuisset q. si antq. sumus q. ipsi spectari oportet-
 ret. p. R. iustissimus esse in gallia impius. si iudicis se-
 natus obsequi oporteret liberar debere esse gallias. quas
 bello iustas suis legibus uti uoluisset. dux hec in colloquio
 gerunt. Cesari nutiatu & eques Arionum proprius tu-
 mulus accedere & ad nos adquire. lapides telasq. i. nos
 conferre. Cesar loquendi finem fecit. seq. i. ad suos recepit.
 suisq. impauit ne q. oio telus in hostem reuereret. nam
 & si sine ullo pido legionis delecte commissus tunc equatu p-
 lius fore uidebat. in committendus non putabat ut pulsus ho-
 stibus duci posset. eos abs se p. fidem i colloquio circumuentos.
 Posteaq. in uulgus militum elatus & qua abrogantia in
 colloquio Arionum usus oeg gallias romani intulisset impetus
 q. i. nos ei eques fecissent. eaq. res colloqui ut diremisset
 multo maior alacritas studijq. pugrandi maior exercitui
 inuictus e. biduo post Arionum ad Cesarem legatos
 mittit. Velle se de his rebus que int. eos agi recte
 neq. p. fect. esse agere tunc eo uti aut it. in colloquio dux
 constitueret. aut si id minus uellet ex suis legatis aliquem
 ad se mitteret. colloquendi Cesari ea uisa non e. & eo
 magis q. p. duc. ei duci gmani retineri non poterat qn in

nos tela congererunt. Legatus e sese suis magno eis pundo ad
eius missus. & huius sermo obiectus exhorabat. Comedissimus in
suis est. C. Valerius procellus. C. Valerius Caburi filius summa uir-
tute & humanitate adolescentem. cuius pater a C. Valerio plac-
co ciuitate donatus erat. & pp fidem & pp lingue galli. scilicet
qua multo raras Aruistius longinqua consuetudine utebatur
& in eo q. petendi germanis ca non esset ad eius nutrire.
et Marus titus q. hospitiu Aruisti utebatur. His mada-
uit ut que diceret Aruistius cognoscerent. et ad se
referrent. quos eius apud se in castris Aruistius con-
spexisset. exercitu suo pnte clamauit q. ad se uerirent.
an speculandi ca. conantes dicere prohibuit & i catenas
conscit eodem die castra promuit ut milibus passus sex
a Cesaris castris sub monte confedit. q. ostendit ei die pte
castra Cesaris suas copias traduxit. & milibus passus duobus
ultra eius castra fecit eo consilio ut frumento comeatui qui
ex sequens & hedius subportaret. Cesarem includeret.
ex eo die dies continuos 10. Cesar pro castris copias suas
produxit & aciem instructas hinc ut si uellet Aruistius
plo contendere ei pias non deess. Aruistius his oibus
diebus exercitui castris continuit eques tri plo quotidie con-
tendit. Genus hoc erat pugne quo se germani exerce-
rant. Equus milia erant. 10. totides nro pedites ueloci-
simi ac fortissimi. quos ex oi copia singuli singulos sue
salutis rae delegerant. Cui i his i preliis uersabantur
ad eos se eqtes recipiebant. hi siq. erat durus concurre-
bant. si q. grauiore uulnere accepto equo dediderat. cir-
cumstitebant. si quo erat longius praeuindus aut celerius
recipiendus. tanta erat horz exercitatione celeritas ut
uibus equos subleuati cursus adequarent. Vbi eius castris

sese tenere. Cesar intellexit ne diutius comatu prohiberetur.
 ultra eius locum quo i loco germani confederant circa passus
 sexcentos ab his castris idoneum locum delegit. atque triplici
 instructa ad eius locum venit. primas et sedas acies i armis
 ee. tertias castra munire iussit. hic locus ab hoste circa
 passus sexcentos un ductus e aberat. eo circa huius milia
 nno. xlv. expedita cum oi equatu Arminius misit. que copie
 nos pervenerent et munitione prohiberent. nichilominus
 fecius. Cesar ut ante constituerat duas acies hostem pro
 pulsare. tertias opus pfluere iussit. munitis castris duas ibi
 legiones reliquit. et ptem auxiliores quatuor reliquas i castra
 maiora reduxit. Proximo die instructo suo Cesar a castris
 utriusq copias suas eduxit. paululus q a maioribus castris pro
 gressus acies instruxit. hostibusq pugnandi pates fecit. ubi
 ventus q eos pde intellexit. circa meridiem exition in
 castra reduxit. cum demum Arminius ptem suarum copiarum que
 castra maiora oppugnaret misit. acie utriusq usq ad ves
 perum pugnatus e. solus occasu suas copias Arminius pmo no
 multis et illatis ac acceptis vulneribus in castra reduxit. cum ex
 captivis quereeret Cesar qdorem Arminius prelio no de
 certaret hanc reparetas cum q apud germanos eo gsuetudo
 eet ut mres famulit eorl fortibus et dationibus de
 clararet ut utq prelium comitti ex usu eet nec ne. eas
 itaq dicere no est phus germanos superare si an nonas
 lunas pmo contendissent. Postridie ed diei Cesar presidium
 utriusq castris q satis ee e usus reliquit. ois alarios in
 opectus hostium pro castris minoribus constituit. quo minus
 multitudinis militum legionarum pro hostibus nno ualebat ut
 ad spem alarys uteretur. ipse triplici instructa acie usq
 castra hostium accessit. cum demum necessario germani suas

suas copias castris eduxerunt. gratiam quoque constituerunt paribus
intervallis harudes marcomanos arboros Vangiones ve-
metes seducios suevos. omnesque artem suas rhedis et carris
circumdederunt ne qua spes in fuga relinqueretur. eo mul-
eres imposuerunt quae in preliis proficiantes milites
passis omnibus flentes implorabant ne se in finituras
romano traderent. Caesar singulis legionibus singulos
legatos et questorem praefecit uti eos testes suaeque vir-
tutis haberet. ipse a dextro cornu quod eas partem minime for-
mas hostium esse adverterat plus commisit. ita nostri acriter
in hostes signo dato impetus fecerunt. itaque hostes repente
celeriter procurrerunt. ut spatium pila in hostes conij-
ciendi non daret. Rectius pilis communis gladius pu-
gnatus est atque germani celeriter ex consuetudine sua pha-
lange facta impetus gladios excipunt. reperiuntque plures
nostri milites qui in phalangem insilirent ut fracta manibus
renellerent. et desuper vulnerarent. Cuius hostium acies
a sinistro cornu pulsa atque in fugam conversa esset a sin-
istro cornu vehementer multitudine suorum nostras acies pre-
mebat. Id tunc advertissent. quod Crassus adolescens qui
equestris praefectus et expeditor erat quod hi qui intra acies
versabantur tertias acies laborantibus nostris subsidio
misit. ita plus restitutus est atque omnes hostes terga ver-
terunt. neque prius fugere desisterunt quam ad flumen
rhenus milia passuum ex eo loco circiter. v. pervenerunt
ubi praecipiti aut viribus confisi transire contenderunt
aut hyntibus inuentis sibi salutem repeterunt. In his
fuit Arionistius qui naviculas deligatas ad ripas navis
ea pergit. reliquos omnes equestris consecuti nostri interfecerunt.
duae fuerunt arionisti uxores una sueva natione quas

ipse q̄ quos aliquid inermes + sine cā timuissent. hos postea
 armatos ac uictores supassent. deniq; hos eosq; eē germa-
 nos larent. cui qbus sepe nūo heluety congressi nō solus in
 suis s; et in illorū finibus plerūq; supassent. q̄ in pares eē
 nūo exercitū non potuerint. si quos aduersus plūq; + fuga
 gallos commoueret. hoc si querebant regni posse diuturnitate
 belli defatigatis gallis Arrouistis cui multos + entes castris
 se ac paludibus tenuisset. neq; sui p̄tatem fecisset. desparis
 ias de pugna + dispoſos subito ad ortum magis rōe + consilio q̄
 uirtute uiſſe. Cui rōi contra hoīes barbaros atq; impios
 locus fuisset ac ne ipm q̄ spare nūo exercitus capi posse
 qui suū timorem in rei frumentarie simulationes angu-
 stiasq; itines conferet facere arrogant. Cui aut de offi-
 impatoris desperare aut p̄ſorbere auderent. hoc sibi
 eē iure frumētū sequanos, leucos, lingones sumministra-
 re. iasq; eē in agris frumenta matura. de itinere ipos
 breui t̄p̄e iudicatuos q̄ nō fore dicto audientes nec
 signa latuū dicant. nichil se ea re comoueri. fere n.
 qbuscūq; exercitus dicto audiens nō fuerit aut male re-
 gesta fortunaz defuisse. aut aliquo facinore compto avari-
 ciaz eē coniunctas suas innocentias p̄petua uite felicitate
 heluety bello eē p̄spectas. itaq; se q̄ i longiores dies
 collaturus eſſ. representatur eē + proxima nocte de quar-
 ta vigilia castra motus. utq; p̄mū intelligere poss; uis
 apud eos pudor atq; offm an timor plus uideret. q̄ si p̄terea
 nemo sequat̄ tū se cui sola decima legione itus de qua
 non dubitaret. sibiq; eas pretorias cohortem futuraz. huius
 legioni Cesar indulerat p̄cipue. + p̄ uirtutes confidebat
 max. Har orōne hūa mizē i mōi conuerſe sunt cūm
 mentes sumaq; allacritas + cupiditas belli gerendi innata ē.

princeps q; decima legio p tribunos militum ei grās egit q; de
se optimus iudicius feciss. se q; ad bellum gerendum eē passi-
mus confirmavit. Inde relique legiones p tribunos militum
z primos ordinis Centuriones egerut ut p eos Cesari satis-
facerent. se neq; unq; dubitasse neq; timuisse neq; de fama
belli sui iudicius. Si impatoris eē existimavisse eoz satis-
factione accepta z ita exsilio p diuturnus q; ex alijs ei
maximas fides habet ut milium amplius. L. circūto locis aptis
exercitum duceret. de quarta iugula ut dixerat profectus
ē septimo die. cui iter non intermitteret ab exploratorib;
certior factus ē. Arminius copias a nrjs milibus passus
quatuor z viginti abesse. Cognito Cesaris adventu Arminius
legatos ad eum mittit. q; ante de colloquio postulasset. id p se
fieri licere. qm proprius accessisset. se q; id sine periculo fa-
cere posse existimare. non respuit conditiones Cesar. Jam
q; eus ad sanitatem reverti arbitrabat. cui id q; antea pe-
tenti denegass. ultro polliceret magnas q; i spem veniebat
pro suis tantis. p q; R. in eus beneficijs cognitis suis postula-
tis fore uti parata desisteret. dies colloquio ductus ē ex eo
die qnto infm sepe ultro utroq; cui legati int eos mittere-
tur. Arminius postulavit ne quem peditem ad colloquium Ce-
sar adduceret. Vereri se ne p insidias ab eo circumveni-
retur. Vterq; cui equatu veniret. alia rōe se nō eē ven-
turus. Cesar q; neq; colloquium interposita cā. tolli volebat. neq; sa-
lutes suas galloz equatui committere. auderet comodissimus
eē statuit utriusq; gallos equatibus detractis eo legiona-
rios milites legions decime cui q; maxē confidebat impone-
ut p fidem q; amicissimus sed opus facto ess. hret. q; eus fie-
ret non irridicule qdam ex militibus decime legions
dixit plus q; pollicat. eē Cesarē ei facere. pollicatus esse

properaret. fecerunt ut consimilis fugae profectio uideretur.
 hac re Caesar statim per speculatores cognita insidias ue-
 ritus quod qua de causa discederent non diu prospexerat. Ser-
 uatus equatusque castris continuit. Prima luce confirmata
 re ab exploratoribus omnes equatusque nonnullum agmen mo-
 raretur. Premisit eisque Quintus Pedius et L. Aruntius
 legatos Cottusque praefecit. Tutus Labienus Legatus cum le-
 gionibus tribus subsequi iussit. hi nonnullos adorti et ad
 multa milia passuum persecuti magnas multitudines eos fu-
 gentium occiderunt. Cum ab extremo agmine ad quos ue-
 nitus erat cernerent fortisque nostrae impetus multum sub-
 stinerent. prioresque abesse periculo uiderent neque ulla
 necessitate neque impio contineretur. Exaudito clamore per-
 turbatis ordinibus omnes in fugam sibi praesidium ponerent.
 ita sine ulla periculo tantas eos multitudines nostri interf-
 ecerunt. quod fuit diu spatium sub occasuque solis sequi
 destiterunt. seque in castra ut erat impatus receperunt. Postri-
 die eius diei. Caesar praecepit hostes se ex terrore ac fuga
 reciperent in fines sueffionumque proximi remis erat ex-
 eratus duxit et magno itinere confecto ad oppidum nemo-
 dimum contendit. Id ex itinere oppugnare conatus quod
 uacuum a defensoribus esse audiebat pro latitudine fosse
 murique altitudinem. paucos defendentibus expugnare non
 potuit. Castris munitis vineas aggere quoque ad oppugna-
 dum usui erant comparare cepit. Itaque diebus ex fuga suef-
 sionum multitudo in oppidum proxima nocte conuenit. Ce-
 leriterque vineas ad oppidum actas aggere iuncto tur-
 ribusque constitutus magnitudine operis quae neque uiderat
 ante gallicumque audierant et celeritate romanos per-
 moti legatos ad Caesarem de deditione mittunt. et petentibus

renus ut consuerent impetrant. Caesar obsidibus acceptis
primis ciuitatis atq; ipsius Galbe regis duobus filijs ar-
misq; cibus ex oppido traditis indeditioz sucessionis ac-
cepit. exercitusq; in bellouacros ducit. Qui tunc se suaq;
oia in oppidum bratuspantium contulissent. Atq; ab eo oppi-
do Caesar tunc exercitu circiter milia passuum grq; abesset
oēs maiores natu ex oppido egressi manus ad Caesarem
tendere et uoce significare cepunt. se se in eius fide
ac pates uenire neq; contra. p. R. armis contendere.
Item tunc ad oppidum accessisset castraq; poneret pueri
mulieresq; ex muro passis manibus suo more patrem
a romanis peterunt. pro his diuiciacus nam post disces-
sus belgarum dimissis heduorum copijs ad eum reuertenterat
facit uerba. bellouacros oī tempore in fide atq; i. ami-
cia ciuitatis hedue fuisse insulos a suis principibus
q; dicerent heduos a Cesare in seruitutes redactos.
oēs indignitates contumeliasq; pferre. et ab heduis
defecisse et p. R. bellum intulisse. q; huiusmodi consilij p-
ripes fuissent q; intelligerent p. t. calamitates ciui-
tati intulissent et britaniam profugisse. petere nō solus
bellouacros s; et pro his heduos. ut sua clementia ac
mansuetudine in eos utat; q; si fecerit heduos auctori-
tatem apud oēs belgas amplificaturz quoz amulys
atq; copijs si quo bella intulerint sustentare consueue-
runt. Caesar honore diuiciaci atq; heduos cā eos in
fidem receptuz et consuetuz dixit. s; q; erat ciuitas
magna inter belgas auctoritate atq; hoīz multitudine
prestabat. sexcentos obsides poposcit. his traditis cibusq;
q; armis ex oppido collatis ab eo loco in fines ambrianos
puerit q; se suaq; oia sine mora dediderunt eozq; fines

domo secus adduxerat. Altera novica regis Vortionis soror quas in gallia duxat a fratre missas. Utroque in ea fuga perierunt. due filie hanc alta occisa altera capta est. C. Valerius proculus eius a custodibus in fuga trinus catenus inuictus traheret in ipsum Cesarem hostis equatus persequentes incidit. que res non minores Cesari quam ipsa victoria voluptates attulit. quam homines honestissimus provincie gallicae familiares suus et hospites ereptus et manibus hostis sibi restitutus uidebat. neque ex calamitate de tanta uoluptate et gratulatione quicquam fortuna diminuerat. ipse prius de se ter fortibus consultus dicebatur utrum igitur statim necaret an in aliud tempus respueret. Sortitus beneficio se esse incolumem. Item M. Metius reperi et ad eum reductus est. hoc ipso transrehemus nutritio Sueni quam ad ripas rheni uenerat domus reuerti ceperunt. quos ubi et proximi rheni incolunt peritos senserunt. Interati magnus ex his numerus occiderunt. Cesar una estate duobus maximis bellis confectus maturius paulo quam tempus anni postulabat. in hiberna in Sequanos exercitus deduxit. hibernis labienus proposuit. Ipse in Citeriorem galliam ad quietius agendos profectus est.

Cuius esset Cesar in Citeriore gallia in hibernis ita ut supra demonstrauimus. Crebri ad eum rumores afferebantur. his quod ueni labienus ceteros fiebat omnes belgas quas terras partem esse gallicae dixeramus contra. per Remum coniurare obsides quod inter se dare. Coniurandi has esse causas prius quam uerereat ne cum pacata gallia ad eos exercitus non adduceret. deinde quod non nullis gallis

seclitarent. p^m q^m uti germanos diutius in gallia uersari
uoluerant. Ita p^r. R. exercitus hyemare. atq^m inuestigare
in gallia moleste ferebant. p^r q^m mobilitate. lenitate. a
nouis impys studebant. a non nullis et q^m in gallia a
potentioribus atq^m his q^m ad conducendos hoies facultates
habebant. Vulgo regna occupabant. q^m minus facile ex res
sub impio n^{ro} conseq^r poterant. His n^{ut}is l^{ib}isq^m comotus.
Cesar duas legiones in citiore gallia nouas conserpsit. Et
in eunte estate in infiores gallias q^m deduceret. C. pe
dius legatus misit. ipse cu^m p^m pabuli copia ee inq^{et}
ad exercitum uenit. dat negotiis senonibus reliq^m gallicis
q^m finitimi belgis erant. ut ea que apud eos gerantur.
Cognoscant hi constant^r oes mutauerunt manus regi. Exer
citus i unus locuz conductus. tuz uero dubitanduz no existi
mauit. q^m ad eos proficisceret re frumentaria copata
castra mouet diebusq^m citat^r. x. ad fines belgarum
puent. et cu^m de improviso celeriusq^m euz legatus Ictius
o^mni opinione uenisset rem q^m proximi gallicae. et belgis
st ad euz legatos Ictius et Andocumborius p^mos ciuita
tatis sue misunt. q^m dicerent se suaq^m oia in fides atq^m
pietatem p^r. R. p^mittere neq^m se cu^m belgis reliq^m consensisse
atq^m contra p^r. R. conuuisse paratos ee. et obsides dare
et impius facere. et opibus reape. et frumeto ceterisq^m reli
quariis. reliquis oes belgas i armis ee germanosq^m q^m
ascherus icolunt sese cu^m his giurauisse. tantisq^m esse
eoz o^mni furorem. ut ne suessiones q^m f^res consanguineos
q^m suos eadem iure. et hisdem legibus utunt. unus Im
pius unusq^m magistratus cu^m ipis hnt deterere potuerit
q^m cu^m his consentirent. Cuz ab his queret que Ciui
tates q^m i armis essent. et q^m in bello possent sic requebat

Plerosq; belgas ēē ortos ab germanis .rhenusq; antiquitus
 traductos pp loci fertilitate; ibi consedisse gallos q; ea lo-
 ca incolerent expulisse solosq; ēē q; patrum nōrū memo-
 ria oī gallia nexata Teutonos cymbrosq; intra fines suos
 ingredi prohibuerūt . Qua ex re fieri ut eazū regū me-
 moria magnas sibi auctoritatem magnosq; spūs in re-
 militari sumerent de nūo eos oīa se hīc explorata
 Remi ducebant ppeq; propinquitatibus affinitatibus q; con-
 iuncti quantaq; qsq; multitudines i Cōi belgas concilio
 et ad id bellū polluit sit cognouerint plurimus int
 eos bello uacoz et uirtute et auctoritate et hominū numero
 ualere . hos posse conficere armata milia sexaginta .
 totiusq; belli impus sibi postulare . Suestiones suos esse
 finitimos fines latissimos feracissimosq; agros possidere
 apud eos fuisse regem et nra memoria diuiciatū toti
 galie potentissimū . q; tū magē pīs hāz regionū . hi etiam
 britanie impus obtinuerūt nūc esse regem gallos . adhuc p
 iusticiā prudentiāq; suā totius belli sumāz oīū uoluntate
 deferri oppida hīc nūo .xy. pollueri milia armata ququa-
 ginta totidem neruos q; maxē feri int ipos hēant . Longis-
 simēq; absint quādrū milia . Atrabates . Ambraros .x. milia
 Morinos .xv. milia . Menapios .iij. milia . Galeos .v. milia .
 Vellorassēs Veromandros totidē . Catuatos .x. et octo milia
 Condrusos Eburces ceretēs . Germanos q; uno nūc germa-
 ni appellant arbitari ad quadraginta milia . Caesar re-
 mos cohortatus libalūq; orōne prosecutū sēs senatus ad
 se conuenire pncipūq; liberos obfides ad se adduci iussit
 que oīa ab his ad diem facta sūt diligēt . diuiciatū hē-
 diūz magnopere adhortatus docet q; ppeq; sē .p. cōis q;
 salutis intersit manus hostiū destineri ne cū tanta

multitudine uno tempore confligendus sit. id fieri posse si suas
copias in fines bellicarum introduxerint et eos agros popu-
lari cepint. his mandatis eius a se dimittit. Postquam oes bel-
garum copias in unum locum coartatas ad se venire uidit. neq-
ue longe esse ab his quos miserat exploratoribus et ab re-
mis cognouit et flumen axonam quod est in extremis remorum fi-
nibus exercitus traducere coeperunt. atque ibi castra posuit
que res et locus unius castrorum ripis fluminis muniebat. et
post eius que esset tuta ab hostibus reddebat. et comitatus
ab remis reliquisque ciuitatibus ut sine periculo ad eius portam
posset. efficebat in eo flumine pons erat ibi presidium
ponit et in altera parte fluminis Cauntum tuum fabium le-
gatum cum viginti cohortibus relinquit castra in altitudinem
pedum xij. Vallo fossaque duo de xx. pedum munire iubet.
ab his castris oppidum remorum nomine bibrax aberat nulla
passuum octo. id ex itinere magno impetu belgae oppu-
gnare ceperunt egre eo dum subsistentibus et gallos eadem
cum belgarum oppugnatione et ac ubi circumiecta multitudine
horum totis membris undique in mixtum lapides iam cepti sunt.
murique defensoribus nudatus est testudine facta portas
succedunt murusque subruunt. quod tam facile fiebat. nam cum
tanta multitudo lapides ac tela congereret in muro con-
sistendi potestas erat nulli cum fines oppugnandi non fecisset.
Iohannes remus summa nobilitate et gratia inter suos quod tam op-
pido prefuerat. Unus ex his qui legati de pace ad Cesarem
uenerant nuntius ad eum mittit si subsidium sibi submittat
se se diutius sustinere non posse eo de media nocte Ce-
sar hisce duribus uisus quod nuntius a Iohanne uenerat nunti-
das et cretas sagittarios et funditores baleares subsidio
oppidanis mittit quos aduentu et remis eius spe defen-

horum studium propugnandi accessit. hostibus eadem de causa
 spes potendi oppidi discessit. Itaque paulisper apud oppidum mora-
 ti agrosque remota de populationibus vires heridissimasque quot
 adire poterant incensis ad Castra Caesaris cuius oibus copiis
 contederunt et a milibus passuum minus duobus castra posu-
 erunt. quae castra in fumo ac ignibus significabat amplius
 milibus passuum ordo in latitudinem patebat. Caesar primo
 et per multitudines hostium et per eximias opiniones virtutis
 praefectis superaddere statuit. quotidie tamen equestribus praefectis
 quod hostes virtute posset. et quod non auderent periclitabatur
 ubi nostris non esse inferiores intellexit loco pro castris ad
 aciem instruendas non opportuno atque idoneo quod collis
 ubi castra posita erat paululus ex planitie eductus tantum
 adversus in latitudinem patebat. quoniam loci acies instru-
 cta occupare poterat atque ex utraque parte lateris de-
 ductus habebat et in fronte leniter castigatus paulatim ad pla-
 nities redibat. ab utraque latere eius collis transversam
 fossam obduxit circumter passuum quadraginta et ad
 extremus fossas castra constituit ubique troma collataut
 ne cuius acies instruxisset hostes quod tantum multitudine pote-
 rant a lateribus praecedentes suos circumvenire possent.
 hoc facto duabus legionibus quas proxime perciperat
 in castris relictis ut si quo opus esset subsidio duci possent.
 Reliquas ubi legiones pro castris in acie constituit. ho-
 stes item copias suas ex castris eductas instruxerant.
 Valus erat non magna inter nostrum atque hostium exercitum
 hanc si nostrum transirent hostes expectabant nostrum autem
 si ab illis initium transeundi fieret ut impeditus aggre-
 derentur parati in armis erant. Interim plus equestri
 inter duas acies contendebat. ubi neutrum initium tra-

secundi faciunt. secundum eorum prelio nros Cesar suos
in castra reduxit. hostes protinus ex eo loco ad flumen
aronai contenderunt. qd et post castra nra demonstratus est.
ubi vadis rebus ptem suas copias traducere conati sunt.
eo consilio ut si possent castellum cui preerat Quintus Ti-
turius legatus expugnaret. pontemq. infunderet. sin mi-
nus potuissent agros eorum remotos popularent qd magno no-
bis usui ad bellum gerendum erant. comitatu nros pro-
hiberent. Cesar certior factus a Titurio oes equitatus
et levis armature nimidas funditores sagittariosq. pon-
tem traduxit. atq. ad eos contendit. acriter i eo loco pu-
gnatus e. hostes impeditos nri i flumine aggressi ma-
gnus eorum nris occiderunt. p eorum corpora reliquos au-
dacissime transire conantes multitudine telorum repu-
lerunt. primos q. transierant equatu circumdantes inter-
fecerunt. hostes ubi de expugnando oppido et flumine
transeundo spem fefellisse intellexerunt. neq. nros in
locus ingremum ingredi pugnandi ea uiderunt atq. ipis
res frumentaria defuere cepit consilio conuocato sti-
tuerunt optimus ee domus suus quicq. reuerti. et quos
in fines primus romani exercitus introduxissent ad eos
deffendendos undiq. conueniret. ut potius i suis q. in
alienis finibus decertarent et domesticas copias rei fru-
mentarie uterent. Ad eas finis eorum reliqs causis. hec
q. ratio eos deduxit. q. diuiciarius q. atq. huius finibus
bellouacorum appropinquare cognouerant. his psuaderi
ut diutius morarent atq. suis auxiliis ferrent no poterat.
ea re constituta pa. vigilia magno eorum strepitu ac tu-
multu castris egressi nullo certo ordine atq. impio cum
sibi qsq. primus itineris locus peteret et domus puenire.

Nerui attingebant: quos de nra moribusq; Cesar cui
 querebat sic repiebat nullus aditus ee ad eos mer-
 catoribus nichil pari umi reliquasq; res ad luxurias
 phentius inferi q; his rebus elanguescere aios eos z
 remitti uirtutes exstimarent ee hores feros. magnaq;
 uirtutis incipitare atq; inculare. reliquos belgas q; se
 p. R. dedissent. priusq; uirtutes proptulissent. confirma-
 re se se neq; legatos missuros neq; illas conditionem
 occupaturos. cui p; eos fines tridius iter fuisset inue-
 niebat ex captiuis eos Sabim flumen a Castris suis
 non amplius milia passuum. x. abesse. trans id flumen
 os Nervios consedissee aduentumq; ibi romanoz expe-
 ctare una cui atrebatibus z neromadijs finitimus
 suis. Nas his utriq; psuaserat ut eadez fortunaz belli
 expirent. Expectari et ab his ad Vatuoz copias atq;
 ee in itinere. mi lus qngs p; etatez ad pugnaz inuti-
 les ee uiderent. in euz locuz conuexisse. quo pp pa-
 ludes exercitus aditus no esset. his rebus cognitis ex-
 ploratores centurionesq; pmittit. q; locuz ydoneus castris
 deligant. cui ex deditionis belgis reliq; gallis compler.
 Cesares secuti una iter facerent. qdas ex his ut po-
 stea ex captiuis cognitis e. eoz diess consuetudine
 itineris nra exercitus p;spice nocte ad nervios p-
 uerunt atq; his demonstrarunt inter singulas legiones
 impedimentoz magnus nus intercedere neq; esse
 q; negoty cui pma legio in castra uenisset relique
 q; legiones magnus spatuz abessent. hanc sub sarri-
 nis adorari qua pulsa impedimentisq; direptis fuisse
 ut relique contrahere no auderent. Adinuabat z
 eoz consiliuz q; rem deferabant q; nerui antiquitus

cui equatu nihil possent. Neq. n. hoc tempus rei ei fludent
s. qd possent pedestribus ualent copijs. quo facilius fronsione
equatus si preclandi ra ad eos uenissent impedirent. teneris
arboribus incisis atq. inflexis crebrisq. latitudines nauis era-
tis aribus sentibusq. interius effecerant. ut instar muri hec
sepes munimenta preberent. quo no mo no intrari si ne p-
spici qd possent. his rebus cui iter agminis nri impediret non
omittendus sibi consilijs Nerui existimauerunt. loci natura
erat hec quem locis nri castris delegerant. Collis a summo
equite decliuus ad flumen sabim qd supra nominauimus uer-
gebat. ab eo flumine par a clumate collis nascebat. aduer-
sus hunc = contrarius passibus circit ducentis. inferi apertus
a superiore pte siluestris. ut no facile introrsus pspici possent.
Intra eas siluas hostes i occulto se se continebant. In apto loco
secundus flumen pauc. statos equos uidebant. fluminis erat
altitudo pedus circit trius. Cesar equatu pmissis subsequabatur
autus copijs. si ratio ordos agminis atr se habebat ac belge
ad Nervius detulerant. nq. quo hostis aporinquabat consue-
tutine sua. Cesar sex legiones expeditas ducebat. post eas toti
exercitus impedimenta collocarat. inde due legiones. que pro-
xime conscripte erant totus agmen claudabant. presidio qd
impedimentis erant. eques nri cu funditoribus sagittarijs qd
flumen transgressi cui hostius equatu prelijs comittut. Cum
illi idemdem in siluis ad suos reaperent. ac rursus ex silua
i nros impetus facerent. neq. nri longius qd quez ad finem
porrecta ac loca apta ptimebant. cedentes inseq. auderent.
Intery legiones sex que pme uenerant ope donisso. Castra
munire cepunt. Vbi pma impedimenta nri exercitus ab
his q in silua abduci latebant uisa sunt qd tps inter eos comit-
tenda prely conuenerat ita ut intra siluas atem ordinesq.

constituerant. atq; ipi se se confirmaverat, subito citus copys
 prouolauerunt. impetus q; i nros egres fecerunt. his facile pul-
 sis atq; perturbatis incredibili celeritate ad flumen decurrerunt
 ut pene uno tempore: ad silvas & in flumine i manibus no-
 stris hostes uiderent. Eades aut celeritate aduerso colle ad
 nostra castra atq; eos q; in ope occupati erat contenderunt.
 Cesari oia uno tempore erant agenda. vexillus q; erat
 proponendus insigne cuq; arma concurrere oporteret. signum
 tuba dandus ab ope reuocandi milites, q; paulo longius ag-
 gressi petendi ca processerant, accersendi. acies instruenda
 milites cohortandus signus dandus, quales res magnas ptes
 temporis, breuitas & successus & incursus hostium impediēbat
 in his difficultatibus due res erant subsidio facientia atq; usus
 militum, q; superioribus plis exortati q; fieri oporteret no minus
 comode ipi sibi prestare q; ab alijs doceri possunt & q; ab ope
 singulisq; legionibus singulos legatos. Cesar distendere nisi
 minutis castris uenerat. In ipi propinquitates & celeritates
 hostium nul ras cesaris impus expectabant. si p se que uide-
 bant administrabant. Cesar necessarijs rebus impatis ad
 cohortandos milites, quas i prem fors obtulit decurrat & ad
 legiones decimas deuenit, milites no longiore oratione
 cohortatus ē. q; ut p sine uirtutis sue memorias retine-
 rent. neu perturbarent aū hostium q; impetus fortiter substi-
 nerent, q; no longius hostes aberant q; quo telus adiaci possi.
 prely committendi signus dedit atq; i alteras ptes. Ites co-
 hortandi ca profectus pugnantibus, occurrit. temporis tanta
 fuit exiguitas hostium q; tam patet ad dimittendus animus.
 ut no mo ad insignia accommodanda. s; ad gallicas induendas
 scutis q; tegmenta detrahenda ipi defuerit. quas q; in prem
 ab ope casu deuenit. quos pma signa conspexit ad hec

constitit ne ingrendis suis pugnandi tempus dimitteret. instruendo
exercitum magis ut loci nā delectusq; collis et necessitas temporis
q̄ ut rei militaris ratio atq; ordo postulabat. eus diuersis legio-
nibus alie alie i pte hostibus resisterent sepibusq; densissimis
ut ante demonstrauimus interiectis prospectus impediret.
nequa subsidia collocari. neq; q̄ in qua pte opus eet pro-
uideri. neq; ab uno oīa administrari poterant. itaq; in tā-
ta re et iniquitate fortune q̄ euentus uix sequebantur.
legionis nonne et decime milites ut in sinistra pte acci-
derant pilis emissis cursu ac lassitudine exanimatos
uulneribusq; confectos Atrebatas nāq; his ea ps obue-
rat retr ex loco superiore flumen compulerūt. Et transire
conantes insecuti gladijs magnas ptes eoz impedire inter-
fecerūt. Ipsi transire flumen non dubitauerūt. Et in
locus iniquis proressi rursus regressos ac resistentes hostes
reintegrato prelio in fugam reiecerūt. Item alia in pte
due diuersę legiones. xj. et octaua. profligatis nō man-
dus qbus cū erant congressi. ex loco superiore i ipis flu-
minis ripis preliabantur. Attentis fere a fronte et ab
sinistra pte nudatis castris eus in dextro cornu legio duo-
decima et nō magno ab eo intervallo septima constitisset.
oēs Nerui confertissimo agmine dure baluagratō q̄ sum-
maz impy tenebat ad eus locū conuenerūt quos pars
apto latere legiones circūuenire ps sumus castrorū locū
petere cepit. Eodem tpe egres nri leuis q̄ armature
pedites q̄q; eus his una fuerāt. quos pmo hostius impetu
pulsos. dux. Cui se in castra recipient aduersis hostibus
occurrebant ac rursus alij i ptem fugam petebant. et Ca-
lones q̄ de Camana porta ac sumo iugo collis nros uictō-
res flumen transire conspexerat. p̄dandi tā eggressi eus

respexissent - hostes in nostris castris versari uidissent. propites
 fugae se se mandabant. simul eorum quae eorum impedimentis
 ueniebant clamor fremitusque oriebatur. alijque alij in partes
 perterriti ferebantur. Quibus omnibus rebus promoti eques treue-
 ri quorum inter gallos uirtutis opinio est singulis quae auxilijs ita
 a ciuitate ad caesarem missi uenerat. cuius multitudine ho-
 stium castra nostra compleri. nostras legiones primi. et pene cir-
 cumuentas tenere. Calones. eques. funditores. munidas.
 dissipatos diuisos in omnes partes fugere uidissent desperatis nostris
 rebus domum contenderunt. Romanos pulsos superatosque castris
 impedimentisque eorum hostes potitos ciuitati renuntiauerunt.
 Caesar a decime legionis cohortatione ad dextrum cornu pro-
 fectus ibi suos urgeri signisque in unum locum collatis duode-
 cime legionis confertos milites sibi ipsis ad pugnam esse
 impedimento uidit. quarte cohortis omnibus centurionibus
 occisis signiferoque interfecto signo amisso reliquas cohortes
 omnibus fere centurionibus aut uulneratis aut occisis in his
 primi pilis. et. sexrobaculo fortissimo viro multis grauiusque
 uulneribus confecto ut iam se se sustinere non possit. reli-
 quos esse tardiores. et non nullos a nouissima deestros prelio
 excedere. et tela uitare. hostes neque a fronte ex inferis
 re loco subeuntes immittere. et ab utraque latere instare.
 et rem esse in angusto uidit. neque ullus esse subsidium quod sub-
 mitti possit. scuto a nouissimis uni militi detracto quod ipse
 eo sine scuto uenerat in primam aciem processit. Centu-
 rionibusque nominatim appellatis. reliquos cohortatus milites si-
 gna inferre. et manipulos laxare iussit quo facilius gladijs
 uti possent. cuius adueniit spe illata militibus ac reintegrato
 animo tunc pro se quisque in conspectu imperatoris. etiam extremis
 suis rebus opem nauare cupet. paulus hostium impetus tardatus est.

Cesar cum septimae legiones que iuxta consisterat ueni uergeri
ab hoste uidisset. tribunos militum monuit ut paulatim sese le-
giones conuincerent. et conuersa signa in hostes inferrent.
Quo facto cum alius alij subsidij ferret. neque timerent.
nequa aduersi ab hoste circumueneret audacius resistere
ac fortius pugnare cepunt. Interim milites legionum duarum
que in nouissimo agmine presidio impediuntis fuerant. pre-
lio citato cursu incitato in summo colle ab hostibus conspuebant.
Et Titus Labienus castris hostium potius et ex loco superiore
que res in nostris castris gerebat. conspiratus decimas legiones
subsidio nostris misit. qui cum ex equis ac Calpurnius fuga quo in
loco res esset. quantoque in periculo et castra et legiones et imp-
ator uersaret cognouissent. nichil ad celeritates sibi re-
liq. fecerunt. hostes aduentu tanta rebus commutatio facta est.
ut nostri et qui uulneribus confecti prostrati fuerant. statim inxi-
prelium reintegrarent. sui Calpurnius perterritos hostes conspi-
cati et in hermes armatis occurrerunt. cytes uero ut tur-
pitudines fugae uirtute deleuerunt. alius in locis pugnabant.
ut se legionariis militibus preferrent. At hostes et in
extrema spe salutis tantam uirtutem perspicerunt. ut cum pri-
mi eos cecidissent. proximi iacentibus insisterent. atque ex
eorum corporibus pugnarent. his deiectis et ex coactis
cadaueribus. qui superessent. ut ex tumultu tela in nostros
conicerent. ut non quod tante uirtutis et tela et pila in-
tercepta remitterent. homines induari deberent. ausos
esse transire. latissimum flumen ascendere. altissimas ripas
subire. iniquissimus locus. que facillima ex difficillimis animi
magnitudo redegerat. hoc prelio facto et prope ad inter-
netos gentem ac nunc Nervios redacto. maiores natu
quos una cum pueris mulieribusque in exuaria ac paludes

collectos dixeramus. hac pugna nutrita cum victoribus
 nihil impeditum. Victis nihil tutum arbitarentur omnesque
 superant consensu legatos ad Caesarem misunt. seque ei
 dediderunt. in commemoranda ciuitatis calamitate ex sex
 centis ad tres senatores. ex hominum milibus sexaginta ad
 quingentosque arma ferre possent. se se redactos esse di-
 xerunt. quos Caesar ut in milis ac supplices alius misicor-
 dia uideret diligentissime conseruauit. suisque finibus atque
 oppidis uti iussit et finitimis impauit et ab iniuria et
 maleficio se suosque prohiberent. Aduersi de quibus supra
 scripsimus cum citius copias auxilio neuus uenirent. hac
 pugna nutrita ex itinere domus reuenerunt. Cumque op-
 pidis castellisque destis sua omnia in unum oppidum eggre-
 gium munitus contulerunt. quod cum ex citius circuitu patibus
 altissimas rupes despectusque haberet. una ex parte leuiter
 accliuus aditus in latitudines non amplius ducentos pedum
 relinquebat. quod locus duplici altissimo muro muerant
 tum magni ponderis saxa et paruas trabes in muro collo-
 cabant. ipsi erant ex Cymbis Tentonisque prognati. qui
 cum iter per prouincias nostras atque Italiam facerent. his im-
 pedimentis quod secus agere ac portare non poterat
 circa flumen rhenum depositis custodie ex suis ac presidio
 sex milia hominum una relinquerant. hi post ex obitum
 multos annos a finitimis exagitati cum alias bellum infer-
 rent. alias illatus defenderent. Consensu omnes patefacto.
 hunc solum domicilio locus delegerunt. ac primo aduentu exer-
 citus nostri crebras ex oppido excursions faciebant. puulus
 et preliis cum nostris contendebant. Postea nullo pedum duo-
 decim in exercitu quidam milium crebrisque castellis cir-
 cummurati. oppido se continebant. Vbi uincis ac his agere

extructo / turris procul constitui uiderunt. Primus irridere ex
muro atq; incipere uerbis q; tanta machinatio / ab tanto
spatio instrueret qbus naq; manibus aut qbus uiribus p[er]tin-
g[er]et tantule stature / naq; plerūq; hominibus gallis p[er] magni-
tudine corporis suoz breuitas n[ost]ra contemptui ē / totū on[us]
turrim i[m] muros se se collatare confiderent. Vbi uō moueri
z appropinquare meribus uiderūt noua atq; iustata sp[ec]-
iō moti. Ad Cesarem de pace legatos miserūt. q ad hūc
modus locuti non se existimare romanos sine ope diui-
na bellus gerere. q tante altitudinis machinationes tā-
ta celeritate promouere. z ex propinguitate pugnare poss-
se sua q; oia / eoz p[er]iati p[er]mittere dixerūt. unus petere
ac deprecari / si forte pro sua clementia ac mansuetu-
dine quas ipi ab alijs audirent statuisse / ad uaticos re-
consuandos ne se armis dispoluaret. sibi oēs fere fini-
timos ēē inimicos ac sue uirtuti inuidere. a quibus
se defendere traditis armis nō possent. sibi prestare
si in eus casus deducere q[ui]us fortunaz a. p. R. pati
q; ab his p[er]cutiatur interfici inter quos dñari q[ui]uisset.
Ad hec Cesar r[es]pondit se magis consuetudine sua q; me-
rito eoz ciuitates consuaturz. si prius q; moēs acies atti-
gisset / se dedidissent. S; deditiois nullas ēē conditiones
nisi armis traditis. se id q; in Neruis fecisset / facituz
finitimosq; impatiuz. neq; dedituz. p. R. iniurias infer-
rent. renūtiata ad suos que imparent facere dixerūt.
armoz magna multitudine de muro i fossas que erat
ante oppidū. iacta sūt ut prope sūmaz muri aggeris
q; multitudines acerrim armoz adequarent. z in circiter
p[er]te tertia ut postea p[er]spectuz ē relata aq; i oppido retenta
portis patefaci his eo die pace sunt usi. Sub uesp[er]u Cesar

portas claudi militesq; exire iussit neq; noctu oppidum
 a milibus iniurias reciperent. illi aut mita ut intellectu
 est consilioq; deditione facta nros presidia deducunt
 aut deniq; intelligentius suatos crediderat puz tuz his
 que retinuerant & celauerat armis ptiū scitis ex cor-
 tice factis aut uenimibus intertis que subito ut tpris
 exiguitas postulabat pellibus incluserant. tertia uigilia
 qua minime arduus ad nras munitiones ascensus in-
 delat. oibus copijs repente ex oppido eruptiones fece-
 runt. Ceter ut ante Cesar imparat. quibus significatione
 facta, ex proximo castellis ei concursus ē. pugnatuz q;
 ab hostibus ita acriter ē. Ut a uiris fortibus in extrema
 spe salutis in quo loco contra eos q; ex uallo turribus
 q; tela iacerent pugnari debuit curas una uirtute
 ois spes salutis consisteret oculus ad horū milibus. uij.
 reliq; i oppidū reuerti st. Positū ē ei duci refractis
 portis tuz ias defenderet nemo captus ē oppidum
 atq; inuomisus milibus nris sectiones ei oppidi uni-
 uersas, Cesar uendidit. ab his q; emerāt caput nris
 ad eū relatus miluz. liij. eodes tpre a p. Crasso que
 tuz legione una misat ad uenetos. uenetos. osismos.
 curiositas. Sefiueros. Aulereos. rheadones que sunt
 maritimē ciuitates occurrunt q; attingunt. Ceterior fact
 ē oēs eas ciuitates i deditiones pntemq; p. R. esse
 redactas. His rebus gestis si gallia pacata tanta
 huius belli ad barbaros optimis plata ē ut ab his na-
 tionibus que iuxta rhenū intolerent. mitterent
 legati ad Cesarem q; se obsides daturis impata factu-
 ras polluerent. quas legatione Cesar q; in Irahā
 Illuruz q; properabat in ita proxima estate ad se reuēti

ussit. Ipse in carnutes andes Turonesque que Civitates propin-
que erant his locis. ibi bellus gesserat. Legionibus in hyber-
na deluctis in italiam profectus est. ob easque res ex his
Cesaris dies quidem supplicatio decreta est et ante id ipse
accidit nulli

Cum in Italiam profectus esset Cesar, Servius galba eius legio-
ne. xy. et parte equitatus in antiates veragum sedunosque misit
que a finibus Allobrogum et lacu Lemano et flumine Rhoda-
no ad summas Alpes pertineat. Causa mittendi fuit quod iter per
Alpes quo magno eius periculo magnusque eius portitoris mora-
tores ire consueverant parere volebat. hunc permisit si
opus esse arbitrareretur ut in his locis legiones hyemandi causa
collocaret. Galba suis aliquot plus factis castellisque com-
pluribus eos expugnatis missis ad eum undique legatis ob-
sidibusque datis et pace facta constituit cohortes duas in an-
tiatibus collocare et ipse cum reliquis eius legionis cohortibus
in uico Veragorum que appellatur Octodorus hyemare. qui
Vicus positus in valle non magna adiecta planitie altis-
simis montibus undique continetur. Cum hic in duas partes
flumine divideretur. Alteram partem eius viri gallicus ad hye-
mandum concessit. aliam uicem ab illis relictas cohortibus
attribuit. eius locus uallo fossaque munivit cum dies hyemantes
complures transissent. frumentumque eo transportari iussisset
subito per exploratores certior factus est. ex ea parte uici
quam gallicus concesserat omnes noctu discessisse. montesque
que impedirent a maxima multitudine sedunorum et veragorum
teneri. Id aliquot de causis acciderat. ut subito gallicus re-
nouandi legionisque opprimende consilium caperet. Primus

q legiones neq; itaq plenissimas detractis cohortibus duabus
 et compluribus singulorum q comectus petendi ca missi erat
 abnibus pp paucitatem dispiciebant tuz et q pp iniquitates
 loci cu ipsi ex montibus in vallem decurrerent et tela con-
 cerent ne pmijs q posse impetuz substinere existimabant
 Accedebat q suos a se liberos abstractos obsiduz noie do-
 lebant et romanos no soluz utinez ca s et ppetue poses-
 sionis culmina alpiuz occupare conari. Et ea loca si-
 mitime prouincie adiungere sibi psuasuz habebant.
 His mntys acceptis galba cu neq opus hybernorum m-
 tionis q; plene essent pfecte. neq; de frumeto aliquo
 q comectus satis esset prouisus q deditone facta obsidi-
 busq; acceptis nihil de bello timendus existimauerat.
 Concilio ceter conuocato snias exgrece cepit quo in con-
 cilio cu tantuz repentini piculi preter opinionez accidiss-
 et itaq oia supiora loca fere armatores completa conspuer-
 rent. neq; subsidio ueniri neq; comectus subportari
 interualis itineribus possent. prope itaq despata salute
 non nulli huius sine dicebant ut impedimentis re-
 lictis eruptione facta ydem itineribus qbus eo per-
 uenissent ad salutem contenderent ut maiori in-
 pti placuit. hoc resuato ad extremuz colilio interim
 rei euentu expiri. et castris defendere. breui spatio
 interiecto. Dix ut his rebus qbus quas constituisent
 collocandis atq; administrandis tempus daret. hostes
 ex octus pibus signo dato decurrere inpedes lapides
 gestaq; in ualluz congere. pmo integris uiribus forat
 repugnare. neq; ulluz frustra teluz ex loco supiore mit-
 tere. ut queq; ps castruz demolata defensoribus pre-
 mi uidebat eo occurrere. et auxilium ferre. S; hoc supari

q̄ diuturnitate pugne hostes defessi prelio excedebant, alij integris viribus fortiter repugnare succedebant, quare res a nr̄is p̄ paucitatem fieri nihil poterat. At nō mō defesso ex pugna decedendi, s; ne sauis q̄. eius loci ubi consistebat, relinquendi ac sui recipiendi facultas dabat. Cum amplius horis sex continet pugnaret, ac nō solus iures s; et nr̄is tela deficerent, atq; hostes acius instarent. Longitudinibusq; nr̄is uallus scandere: fossas complere cepissent, resq; esset iam ad extremum producta. cū. p̄. fixius, baculus p̄mi p̄li centurio, quem nemo prelio compluribus confectus uulneribus diximus, et ites grauis uolueris tribunus militum tōr et consily magni et uirtutis Galbas atturrunt. Atq; unaq; eē spem salutis docent. Si eruptione facta extremum auxilium expiratur. Itaq; uocatis centurionibus ceteri milites certiores facti, paulisper intermitterent prelium, ac tūc tela missa exciperent, seq; ex labore reficerent. Post dato signo ex castris erumpent, atq; oēm spem salutis i uirtute ponerent. Cū iussi sunt faciunt, ac subito citius portis eruptione facta neq; cognoscendi q̄ fieret neq; sui colligendi hostibus facultates relinquunt. Ita cōmutata fortuna eos q̄ i spem potendoq; castris uenerant. Undiq; circūuentos interficiunt, ex milibus hominū amplius. xxx. quem nūq; barbarorum ad castra uenisse constabat, plus tertia pte interfecta reliquos p̄tōs in fugas coniungunt, ac ne i locis q̄ superioribus consistere patiunt. Sic citius copys hostium, fuis atq; armis exutis se in castra munitionesq; suas recipiunt. Quo prelio facto q̄ sepius fortunā temptare Galba uolebat, atq; alio se se in hyberna consilio uenisse me-

minerat, alijs occurrisse rebus uideret. max^e frumenti carentis
 q^d inopia p^rmotus, possideat oib^{us} eius via eductis incensis in
 prouincias reuerti contendit ac nullo hoste prohibente aut
 inter demorante legione iⁿ Antuater inde in allobrogos p^r
 duxit ubiq^{ue} hyemauit. his rebus gestis cu^m oib^{us} de caus
 pacatis gallias exstimeret. Cesar supatis belgis expulsis
 germanis. Vinctis in alpihus sedumis atq^{ue} ita intuetu hy
 eme in illyricu^m profectus ē q^d eas q^{ue} nationes adire &
 cognoscere uolebat. Subitus bellus in gallia cohortus est.
 cu^m belli hec fuit ca^{usa}. p^r. Crassus adolescens cu^m legione
 septima proximus mari oceano in andibus hyemauit.
 Isq^{ue} in locis inopia frumenti erat. p^refectos tribu
 nosq^{ue} miliu^m complures infinitimas ciuitates frumen
 ti dimisit. Quo iⁿ nūo titus cosidius missus ē in esu
 bios. Marcus trebius gallus in Curiosolus Quintus
 uelaneus cu^m Tito filio iⁿ Venetos. hui^{us} ē ciuitatis lo
 ge amplissima auctoritas. oēs oēs ore maritimae
 regionis eaz^{um} q^{ue} naues hnt ueneti plurimas q^{ue}bus in
 britanias nauigare consueuerūt. et scia atq^{ue} usu nau
 ticaz^{um} reliquos antecedunt. & in magno impetu maris
 atq^{ue} apto paucis portibus infiectis, quos tenent ipi
 oēs fere qui eo mari uti consueuerūt hnt Veligales
 ab his fit intuitus retinendi sibi atq^{ue} Velanti. q^d p^r eos suos
 se se obfides quos crasso dedissent recipiaturos exstima
 bant. Hoss auctoritate finitimi adducti ut sunt
 gallosē subita & reperiitina consilia eade^m de causa
 Trebius cosidiusq^{ue} retinent. Et ito missis legatis p^r
 suos principes interesse coniurant nihil n^{isi} cōi consilio
 arsurus. Eundez q^{ue} ois fortune exitus ee laturos.
 reliquosq^{ue} ciuitates solabant ut in ea libertate. quaz

a maioribus accipiant permanere q. Romanos fuitures pferre
mallerent. Oī ora maritima retr ad suas finas pducta.
Comunes legationes a. p. Crassus mittunt. si uelut suos re
cipere obsides sibi remittat. Quibus de rebus Cesar a. p.
Casto certior factus q. ipse aberat longas naues in
longas edificari i plurime ligeri, q. influit in oceanus
remiges ex prouincia institui nautas gubernatoresq. com
pari iubet. His rebus retr administratis. Ipse cum pri
mus p anni ipis potuit ad exercitus contendit. Veneti
reliquesq. item ciuitates cognito Cesaris aduentu ter
rores facti simul q. p. in se facinus admisissent intel
ligebant, legatos q. nomen ad oēs nationes scdm in
uiolatus q. semp fuisset retentos: in uincula coactos
abs se pro magnitudine periculi bellus parare. & max
ea que ad usus nauis ptenent providere instituunt.
hoc maiore spe q. multus nā loci confidebant. pdesina
re itinera concla estuarius navigationes impeditam
pp inscientias locos, paucitatesq. portus fuerant. neq.
nos exercitus pp frumenti inopia diutius apud se
morari posse confidebant. At us ut oīa contra opi
niones acciderent. in se plurimus nauibus posse roma
nos neq. ullas facultates hie nauis. neq. eoz locos
ubi bellus gesturi essent, uada portus, insulas nouisse
ac longe alias re navigationes in concluso mari atq.
in uastissimo atq. apertissimo oceano pspicebant. his
inuis consilijs oppida muniunt frumenta ex agris
in oppida comportant. naues in uenetia ubi Cesarej
primus bellus gestus constabat q. plurimas possunt cogit.
socios sibi ad id bellus offissimos, lexobios, nauites, ambi
liatos, Morinos diabuntis, Menapios adfasciunt. auxilia

ex britania que contra eas regiones posita ē accessunt. Erat
 he difficultates belli gerendi quas supra cōdidimus. S; multa
 Cēsarem ad id bellū tū inuocabant. Inuicē retentis mi-
 litib; remanens rebellio facta post deditiones, defectio da-
 tis obsidibus tot ciuitatis conuratio. In p̄mis ne hac p̄te
 neglecta, relique nationes sibi idem licere arbitrarentur.
 Itaq; cū intelligeret oēs fere gallos nouis rebus studere.
 et ad bellū mobiliter retrā excitari. oēs aut hōes nā li-
 bertati studere et condicione p̄uitutis odisse. priusq; plēs
 ciuitates conspirarent. p̄tendū sibi ac latius distribueū
 exercitū putauit. Itaq; Titus labienus legatus ī Treue-
 ros q; proximē rheno flumini sunt cū equatu mittit.
 hūc mādāt remosq; reliquos belgas adeat atq; ī officio
 teneat germanosq; q; auxilio a belgis accessi dicebantur
 si q; uim nauibus flumen transire conent; phibeat.
 P. Crassus cū cohortibus legionarijs duodec; et magno
 nūo equatus ī Agtania; proficisci iubet ne ex his natio-
 nib; auxilia ī gallias mittant; ac tante nationes con-
 iungant. C. Iulius Titurius Sabinus legatus cū legioni-
 bus tribus ī Tuellōs. Corosolitos. Lexobiosq; mittit q; eas
 manu destruendā curet. Ceteris brutus adolescentem
 classi gallosq; nauibus quas ex p̄toribus et fantomis reli-
 q; q; pacatis regionibus conuenire iusserat p̄fecit. Et cū
 p̄mus poss; ī Venetos proficisci iubet. Ipse eo pedestri-
 bus copijs contendit. Erant e; nā fere situs oppidorū
 ut posita ī extremis lingulis promuntorijsq; neq; pedibus
 aditus hērent; cū ex alto se extus inuaderet. q; his acci-
 dit semp; horarū. xy. spatio neq; manibus q; rursus minu-
 ente estu naues in uadis afflictaerentur. Ita utraq;
 re oppidorū oppugnatio impēdiebat; ac si qn magnitudine

opis forte superati ex truso mari aggere ac mollibus atq; his
oppidementibus adequatis suis fortunis despare reperiunt.
magno nūc nauis appulso cui rei sumas facultates habe-
bant sua deportabant oīa. se q; i proxima oppida recipi-
ebant. ibi se rursus ysdem opportunitatibus loci defen-
debant. hoc eo facilius magnas ptem estatis faciebant
q; nre naues tempestate detinebant. sumasq; erat uasto
atq; aperto mari magnus estus raris ac prope nullis por-
tibus difficultas nauigandi. nasq; ipse naues ad hunc
modum facile armateq; erant. Carine aliq̃to planiores
q̃ nras nauis. quo facilius uada ac decessus estus
exape posset. Prore admodum errecte. atq; ues su-
pes ad magnitudines fluctuum tempestatisq; accomodate.
nauesq; ite facile ex robore q̃uis uis z contumelias
pferendas. Transira pedibus in altitudines trabibus con-
fixa clauibus ferreis digitis polnis crassitudine. Anore pro
fimbis ratenis ferreis reuincte pelles pro uelis alluteg
tenuiter confectae. hec siue pp lini inopias atq; eius
usus inscientias siue eo q̃ ē magis uersimile q̃ tantas
tempestates oceanu tantosq; impetus uentoz sustinere
ac tanta onera nauis regi uelis nō satis cōmode
posse arbitrabant. Cuius his naibus nre classi huiusmō
congressus erat ut una celeritate z pulsu remoz psta-
ret. Reliqua pro loci nā pro ui tempestatis illis essent
aptiora z accomodatiora. neq; n. his nre rostro nocere
poterant. tanta erat in his fortitudo neq; pp altitudines
facile telus adytuebant z eadem de cā minus cōmode
scapulis continebant. accedebat ut cui se iure uentus
repulsi se uento dedissent z tempestates ferrent facilius
in uadis consisterent tutius z ab estu derelictae nihil

Paxa & Cautes timerent. Quare res oīg nauius eāus
 erat eximendus compluribus expugnatis locis. Cesar
 ubi intellexit frustra tantus laborem sumi neq; hostiū
 fugam captis oppidis rep̄mi neq; his noceri posse statuit
 expectandā classē. quē ubi conuenit ac p̄mū ab ho-
 stibus uisa est citat ducēte. xx. naues eorū patissime
 atq; cū gūe armos ornatissime profectę ex portu. no-
 stre aduersę consistērūt. Neq; satis Bruto q; classi pre-
 erat ul' tribunus militū Centurionibusq; qbus singule
 naues erant attribute constabat q; agerent. aut qua
 rōe pugne insisterent. Rostros n. nocere nō posse co-
 gnouerāt. Excitatis aut turribus. in has altitudo pup-
 pū ex barbaris nauius supabat. ut neq; ex inferiore
 loco satis cōmode tella adq; possent & missa ab gallo gra-
 uius acciderent. Una erat magno usui res preparata
 a nr̄is falces parate instite affixę longioris nō ab fili
 forma muralū falciū. his cū funes q; antennās ad ma-
 los detinebant. comp̄hensi adductiq; erant nauigio remis
 incitato p̄p̄ebantur. Quibus abscisis antennę neces-
 sario condehant. Ut cū oīs gallois nauius spes ī ue-
 lis armamentisq; consisteret. his ereptis oīs usus nauis
 uno ip̄e eripet. Reliquus erat certamen positum
 in virtute qua nr̄i milites facile supabant. atq; eo ma-
 gis q; in conspectu Cesaris atq; oīs exercitus res gere-
 batur. Ut nullus paulo fortius factus latere posset. Qēs
 n. colles ac loca supiora unde erat propinquus despectus
 in mare ab exercitu tenebat. dispositus ut diximus an-
 tenas. Oīg singulas line aut r̄ne naues circūstete-
 rant. Milites summa vi transcendere ī hostiū naues
 contendebant. Ad postq; barbari fieri aduertere

expugnatis compluribus nauihus cui ei rei nullus repertus
auxilium fuga salutem petere contenderunt. ac iam consiliis
in eas ptem nauihus quo uentus ferebat tanta subito
malicia ac tranquillitas exstitit, ut se ex loco remouere
non possent. que & res ad negotium conficiendum max^e
fuit opportuna. Nam singulas nri confectati expugna-
uerunt ut p paucis ex oī nūc noctis intuentu ad
terras puenerūt cui ab hora fere quarta usq solus
occidit pugnaret. quo prelio bellus. Venetis totius
q ore maritime confectus ē. Nam cui oīs Iudæus
omēs Et grauioris etatis, in qbus aliq consiliū aut digni-
tatis fuit eo conuenierant tū nauis q ubiq fuerat
in unus locus cogerant. Quibus amissis reliq neq quore
aperit, neq quēadmodus oppida defenderent hēbant
Itaq se suaq oīa Cesari dederunt. In quos eo grauius
Cesar vindicandus fuit. quo diligentius i reliquis tps
a barbaris ius legatorū conspneret. Itaq oī senatu ne-
cato reliquos sub corona uendidit. Dux hēc i Venē-
tis gerunt. Quintus Titurnus Sabinus cuius his copys
Quas a Cesare accepit in fine milloz puenit. His
pērat Viridomix ac sumas impy tenebat eas oīm
ciuitatū que defecerant. ex qbus exercitus magnas q
copias cogerat. Atq his paucis diebus Aulurni Ebu-
ronices Loxonyq senatu suo infecto q aux lores
belli nolebant. ēē, portas clausērūt se qz cui Viri-
donice coniunxerūt. magna q pterea multitudo un-
dūq ex gallia pduoz hōm latronūq conuenierat.
quos spes pcedandi. studiuq qz bellandi ab agricultura
z quotidiano labore. reuocabat. Sabinus idoneo cūbus
rebus loco castris se se tenebat. Cui Viridomix contra

eum datus milibus spatium confederisset quotidieque productis co-
 ppi pugnandi pietatem faceret. Ut itaque non solum hostibus in
 contentiones Sabini ueniret. Sed et viros militum uocibus
 non nichil carperet tantisque omnino timoris prebuit.
 Ut itaque ad uallum castrorum hostes accedere auderent.
 id ea de causa faciebat. quod cum tanta multitudinis hostium
 praesentia eo abente quod summam imperii tenebat. nisi equo loco
 aut opportunitate aliqua data legato dimittendum non
 existimabat. Hanc confirmata opinione timoris ydoneus
 quendam hominem et callidum delegit. Gallus ex his quos secum
 auxilium cum habebat. hunc magnus praemys sollicitationibus
 quod persuadet. Ut ad hostes transeat. et quod fieri uelit edo-
 cet. quod ubi pro fuga ad eos uenit timores romanorum
 proponit. Quibus angustiis ipse Caesar a Venetis pre-
 mat daret. ne longius abiret quam proxima nocte Sa-
 binus clas ex castris exercitus educat. et ad Caesarem
 ferendi auxilium cum proficiat. Quod ubi auditus est
 conclamant omnes occasiones negotii benegeredi amit-
 tendas non esse ad castra in oportere. Male res ad
 hoc consilium gallos hortabant. Supplicium duces Sabini
 contatio. profuge confirmatio. inopia cibarum cui rei
 passim diligenter ab his erat promissus. Spes Venetia belli
 et quod fore libenter id quod uolunt homines credunt. his
 rebus adducti. non prius uiriditatem reliquos quod
 duces ex concilio dimittunt quam ab his sit concessum
 arma uti capiant et ad castra contendant. Quia re-
 concessa leti. ut explorata uictoria sarmatis Vir-
 giliusque collectis quibus fossas romanorum compleant ad
 castra pergunt. locus erat castrorum editus et paulatim
 ab ymo acclius circuitus passus mille. hunc magno cursu

contenderunt. Ut quoniam minimus spatium ad se colligendas armadas
et romanis daretur, exanimatiq; puererunt. Sabinus suos
hortatus, cupientibus signum dat. Impeditis hostibus, prope
que ferebant onera, subito duabus portis eruptionem
fieri iubet. factus est opportunitate loci hostium in frons
ac de fatigatione, uirtute militum et superiorum pugnarum
exertatione. Ut ne unus quod nostrorum impetum ferent
ac statim terga uerterent. Quos impetus, integris in-
ribus milites nostri conseruit. magnus numerus eorum occiderunt.
Reliquos egresus conseruit, paucos qui ex fuga euasit
reliquerunt. In uno tempore et de Nauli pugna Sa-
binus et de Sabini uictoria. Cesar tertius factus.
Ciuitates quoque se statim Titurio dediderunt. Nam ut ad
bella suscipienda gallos allacer ac proptus est animus.
sic mollis ac resistens minimis ad calamitates per-
ferendas mens eorum. Eodem fere tempore. id est. Crassus
cum in Aquitaniam puenisset. que ipse ut amductus est
et regionis latitudine et multitudine hominum ex terra
parte gallicae est existimanda. Cum intelliceret in his lo-
cis sibi bellum gerendum. Vbi paucis ante annis Lucius
Valerius communis legatus exercitu pulso interfec-
tus est. Atque unde Lucius Mallius pro consul impe-
dimentis amissis profugiss. non mediocrem sibi intel-
ligentiam adhibendam intelligebat. Ita quod ne frumenta
uia praecisa, auxilium equitumq; compato. Multis pre-
terea uiris fortibus Tolosa et Narbona, que sunt ci-
uitates gallicae provinciae finitime. his regionibus no-
minatim euocatis, in Somnatum fines exercitus intro-
duxit. Cuius aduentu cognito societates magnis ro-
pys coarctis equitumq; quo plurimum itinere ualebant.

agnō nōm adorti. primus equestre preliū coniungunt. Dein
 equatū suo pulso atq; insequentibus nris. subito pedestris co-
 pias quas ī conualle in insidijs collocaverant onderūt. Hi
 nros disiectos adorti. preliū renouarunt. pugnatus ē
 diu atq; acut. cū societates superioribus victoris freti ī
 sua uirtute. totius Agamē salutē positā putarent.
 nri aut qd sine impatore / 2 sine relijs legionibus a-
 dilescuntulo dūce effuere possent pspiri possent cupet.
 tū confecti uulneribus hostes terga uertere. Quos
 magno nro infecto. Crassus ex itinere oppidū fori-
 atū oppugnare cepit. Quibus fortit resistētibz ui-
 neas turresq; egit. illi alias eruptione tentata alias
 cuniculis ad aggerem. Vincasq; actus tui rei sunt
 longe patissimū agitari. ppea qd multis locis apud eos
 erarie sectare sunt. Vbi diligentia nros nihil
 his rebus profici posse intellexerūt. Legatos ad Cesa-
 rem mittunt seq; redditionē ut recipiant petunt.
 Quare impetrata arma tradere iussi faciunt. atq;
 in ea re omz nros intentis aīs alia ex pte oppidi
 Adiatūm qd sumūz impy tenebat cū deuotis sexcetis
 quos illi soldūmīos appellat. quos hec geditio ē ut oībus
 in uita cōmodis una cū his fruāt. quos se amicitias
 dederūt. sed his p nris accidat. aut eūdem casus una
 ferant aut sibi mortem consistant nec adhuc homīz
 memoria repletus ē qd qd eo infecto cū se amicitie
 deuouisset non recusaret. Cū his Adiatūm erup-
 tionem facere conatus. Clamore ab ea pte muritio-
 nis sublatō cū ad arma milites concurrissent. Ve-
 hementēz ibi pugnatus ē. repulsus ī oppidū. Vbi
 tū eadem delitionis geditioe uteret a Crasso ipetuit

33.

Notā de adiatūm. uel
 soldūmīis.

armis obsidibusq; acceptis, Crassus i fine vocaturus et
Tarasatun profectus ē. tūz uero barbari cometi q; oppi-
dum z natura loci z manu munimetū paucis diebus
qbus eo uentus erat, expugnatū cognouerāt legatos
qua qua dimittere ouirarūt. obfides it se dare, copias
parare cepunt. Mittunt et ad eas ciuitates legati
que sunt Citerioris hispanie finitime Agtame. Inde
auxilia ducesq; arcessunt. Quors aduentu magna
tūz auoluntate z magna cū homū multitudine bellū
gerere conant. Duces nō hi delignant. Qui unū cūz
Q. p. torio oēs annos fuerant sumasq; sciaz rei mili-
taris hūc existimabant. hi consuetudine. p. R. loca
cape castra munire. comenatibus nris intcludere insti-
tuunt. Qd ubi Crassus aduenit copias suas pp exi-
guitatem nō facile diduci hostem z uagari z vias ob-
sidere z castris satis praefidū relinquere, ob eas causas
minis comode frumentūz comenatūzq; sibi subportari,
Indies hostūz nūz augeri nec tūc standū existima-
uit. qn pugna deteretaret. hac re ad conciliū delata,
vbi oēs idē sentire intellexit. Postez dies pugne
constituit. Prima luce productis oibus copys duplici
acie instructa, auxilijs i medijs aciez collectis q; ho-
stes consily capent expectabat. illi z si pp multitudinez
z ueterez belli gliaz paupertatezq; nroz setutodimita-
tuos existimabant. tū tutus ēē arbitrabant obfessis
uys comenatu intcluso sine ullo uulnere victoria po-
tiri. et si pp inopiaz rei frumentarie romani sese re-
ope cepissent impeditos i agmine z sub sarcinis in-
firmiori q; aō adoniri cogitabant. hoc consilio probato
ab duabus productis romanoz copys sese castris

tenebant.

tenebant. Hac re perspecta Crassus cui sua cunctatio ac opi-
 no timidiore hostes nros milites alacriores ad pugnandum
 efficit. atq; om̃s uoces audirent. expectare diutius nō
 oportere. qm̃ ad castra iret. cohortatus suos tribus cupi-
 entibus ad hostum castra contendit. Ibi tūc alij fessas com-
 plerent alij multis telis coniectis defensores Vallo mu-
 nitionibus q; depellerent. auxiliares q; qbus ad pugnam
 nō multū Crassus confidat. Lapidibus telisq; submini-
 strandis. et ad aggerem caespibus comportandis species
 atq; opinionez pugnaturū preberent. Cui itez ab hostibus
 constant ar nō timide pugnaret. telasq; ex loco superiore
 missa nō frustra acderent. egres circumitus hostum ca-
 stris Crasso remittauerūt. nō eadez eē diligentia tra-
 sra ab decumana porta munita faciles q; aditū hñe.
 Crassus egres prefectos cohortatus. ut magnis premys
 pollicitationibus q; suos excitarent. q; fieri uellet cōdit.
 Illi ut erat impatur. eductis his cohortibus. que presi-
 dio castris relicte intente ab labore erant et longiore
 itinere circūductis ne ex hostum castris conspici possent.
 om̃s oculis mētibus q; ad pugnam intentis. Celerit ad eas
 quas diximus munitiones puenērūt. Atq; his proruptis
 prius ā hostum castris consisterūt. q; plene ab his uideri
 aut q; rei gereret. cognosca posset. Tūc nō clamore
 ab ea pte audito nri reintegratis iuribus. q; plerūq;
 ī spe uictorie accidere consuevit acius impugnare
 ceperūt. Hostes undiq; circūuenti despatis oibus rebus
 se pmunitiones deicere et fuga salutem petere inten-
 derūt. quos equatus aptissimis campis cōstectatus ex
 milibus. L. nūo. que ex agtana. Cantabris q; quēuissē
 constabat. Vix quarta parte relicta multa nocte

se in castra recepit. Hoc audita pugna, max^{us} p^{ro} Aquane sese
Crasso dedidit. obsidesq; ultro misit. quo t^{em} n^{on}o fuerunt. Tra
belli, Bygarriones, procyani, Vocates, tarusates, Plustrates, ga
rutes, austi, garūni, fibutzates, Cocofates, pauci ultime
nationes anni t^{em}p^{or}e consist^{er} q; hyems suberat. hoc facere
neglexerunt. Eodem fere t^{em}p^{or}e, Cesar t^{em} p^{ro}pe exalta
us estas erat. t^{em} q^{uod} a gallia pacata, Monni, Menapij,
superant, q; i armis t^{em}nt. neq; ad euz unq; legatos de
pace misissent. arbitratus, id belluz t^{em}tr^{ans} confici posse. eo
exercitus aduexit q; longe alia ratione, ac reliqui galli bel
lus gerere cepunt. naq; d^{ic} intelligant maximas nationes,
que prelio contendissent pulsas supatasq; t^{em}. continetes
siluas ac paludes h^{ab}ebant. eo se suaq; oia contulerunt.
ad quas inituz siluas, euz Cesar puenisset, castraq; mu
niri instituit, neq; hostis infim^{us} usus t^{em}t, dissipis i ope
nris. subito ex oibus p^{ar}tibus silue euolauerunt, t^{em} i nostros
impetuz fecerunt. n^{on} t^{em}tr arma cepunt, eosq; i siluas
repulerunt t^{em} complibus infestis, longius impeditoribus
locis feruti, paucos ex suis depulerunt. reliqs diebus, Dem
Cesar siluas cedere instituit. t^{em} neq; i t^{em}ribus, impruden
tibusq; militibus ab latere impetus fieri posset, ois eaz ma
triaz que erat cesa, conuersaz ad hostem collocabat. Inre
dibili celeritate, magno spatio, paucis diebus, confecto.
euz eas p^{ar}tes, atq; extrema impedimenta, ab nris tene
rent. t^{em} p^{ar}tes siluas peterent. q; m^{od}o t^{em} tempesta
tes confecerunt. ut opus n^{ost}ro int^{er}mitteret, t^{em} ut continua
tione ymbriuz diutius sub pellibus milites contineri n^{on}
possent. Itaq; uastatis oibus eoz agris, uicis, edifijs q;
incensis. Cesar exercitus p^{er}ducit. Et in Aubertis, Loxo
busq; reliqs item ciuitatibus que max^{ime} belluz fecerant.

in hybernis collocavit.

Ea que secuta ē hyeme q̄ fuit annus greco pompeo. m.
 Crasso consulibus vsipetes germani. et ueni Tenebateri
 magna cū multitudine hōiū flūm rhenus transferūt.
 non longe a mari quo rhenus influit. Causa transendi
 fuit q̄ a Sueuis complures annos exagitati bello p̄mabant.
 et ex agricultura prohibebant. Sueuorū ē gens longe ma-
 xima et bellicosissima germanorū cūq̄. hi centus pagos h̄re-
 dunt. ex q̄bus quot annis singula milia armatorū bel-
 landi cū finibus educūt. Reliq̄ q̄ domus manserūt se atq̄
 illos alunt. hi rursus inuicem anno post ī armis sūt. Illi
 domi remanent. sic neq̄ agricultura nec ratio atq̄
 ius belli intermittit. s̄ priuati ac separati agri apud eos ni-
 hil sūt. neq̄ longius anno remanere in loco uno inole-
 di cū h̄iet. Neq̄ multus frumēto s̄ p̄ max^{is} p̄tes lacte
 atq̄ pecore uiuunt. multuz q̄ sunt ī uenationibus. Que-
 res et cybi gr̄e et quotidiana exercitatione et libertate uir-
 que a pueris nullo offio aut disciplina asuefacti nihil
 oīo contra uoluntates faciunt et uires īmani corporis
 magnitudine hōies efficit. Atq̄ ī eas se consuetudinem
 adduxerūt. Ut locus frigidissimis neq̄ uestitus p̄t pellis q̄q̄
 h̄rent. quaz̄ p̄ exiguitates magna ps ē corporis apta
 et lauant ī fluminibus. Mercatoribus ē ad eos aditus
 magis eo ut que bello cepint q̄bus uendant h̄ant q̄
 quo illas rem ad se importari desiderent. Qui etq̄
 iumentis q̄bus max^e galli delectant. queq̄ impenso pa-
 rant. p̄cio germani importatis his nō utunt. s̄ si que
 sunt apud eos nata parua atq̄ deformia hec quotidiana

exercitatione sumuntur sint laboris efficiunt. equestribus preliis
sepe ex equis defiliunt. ac pedibus preliantur. equosque eade
remanere uestigio assuefecerunt. ad quos se retrusque usus
et recipiunt. neque eorum moribus turpius quicquam aut inertius
habet quam ephippus uti. Itaque ad quosvis nostris ephippiatos
equos. quibus pauca adire audent. unus ad se importari odo
non sinunt. quod ea re ad laborem ferendus remollescere
homines atque effeminari arbitrantur. publice maxime putant esse
laudem quam latissime a finibus suis uicere agros. hac re si
gnificari magnus nostris ciuitatis suas uis substinere non posse.
Itaque una ex parte a Sueuis circum milia passuum sexcenta.
agri uicari dicuntur. ad alias partem succedunt ubi quos
ciuitas fuit ampla atque florens. Vbi est captus germano
rum. et paulo quam sit eisdem germanis et ceteri humaniores prope quod
rhenus attingunt. multumque ad eos mercatores ueniant.
et ipsi prope propinquitates quod gallos sit moribus assuefacti.
Hos cum Sueui multis sepe bellis excepti prope amplitudinem
grauitatemque ciuitatis finibus expellere non potuissent. In
uenditales sibi fecerunt. ac multo humiliores infirmioresque
relegerunt. In eadem causa fuerunt usipetes et temerari quos
supra diximus. Qui complures annos Sueuos ubi substi
nerunt. Ad extremum in agris repulsi et multis locis germa
nie triennium uagati ad rhenum perueniunt. Quas regio
nes Menapij incolebant et ad utraque ripas fluminis agros
hediticia duosque habebant. sed tante multitudinis aduentu
perterriti. ex his edificijs que trans flumen habebant demu
grauerunt. et cum rhenus dispositis presidij germanos transire
prohibebant. Illi oia excepti cum neque in contendere prope
inopias nuntius. neque clas transire prope custodias Menapios
possent. reuerti se in suas sedes regionesque simulauerunt.

Et indui vias progressi rursus reuenerunt. Atq; hoc time-
 re una nocte equatu confecto instas inopinitosq; Me-
 napios oppresserunt. Qui de germanorū discessu. p. explo-
 ratores certiores facti sine metu trāsirent erat cer-
 tius fieret. flumen trāsierunt in suos lucos migraverunt.
 His infectis eozq; nauibus occupatis prius q̄ ea p̄
 Menapios que circa rheinū erat certior fieret. flu-
 men trāsierunt. atq; oib; eoz edificijs occupatis re-
 liqua pte hyemis se eoz copijs aluerunt. His de rebus
 Cesar certior factus et infirmitates gallos dēitus q̄ sunt
 in consilijs capiendis mobiles et nouis plerūq; rebus stu-
 dent in his locis committendus existimauit. Est in hoc
 gallice consuetudinis ut et victores et inuitos consi-
 flere cogant. et q̄ q̄q; eoz de quaq; re audierit aut
 agnouerit querant. et mercatores i oppidis uulgius cir-
 cūfiliat. qbusq; ex regionibus ueniant. quasq; res ibi
 agnouerint. pronūtiare cogant. His rebus atq; audi-
 tionibus moti de sumis sepe rebus consilia ineunt.
 Quos eos euestigio potenter nite ē. tū incertis
 rumoribus fūant. et plerūq; ad uoluntates eoz
 facta rīdeant qua consuetudine cognita Cesar ne gra-
 uiori bello occurreret maturius q̄ rensuerat ad ex-
 ercitū proficiscitur. eo tū uenisset ea que fore suspi-
 catus erat facta cognouit. missas legationes ab nō
 nullis ciuitatibus ad germanos inuitatosq; eos uti ab
 rheno dēcederent. oīa queq; postulassent ab se fore
 parata. Qua spe adducti germani latius uagabāt.
 et in fines eburonū et Condusarū q̄ se tūerorū
 chemes puenierat. p̄ principibus gallicis uocatis. Cesar
 ea que cognouerat dissimulanda sibi existimauit horzq;

ais pmissis et confirmatis. equitibus impato bellus cuius gma-
nis genere constituit. ne frumentaria compata equitibusque
detectis uter in ea loca facere cepit quibus in locis et ger-
manos audiebat. a quibus tunc paucos dies uter abesset
legati ab his uenerunt. quorum hec fuit oratio. Germa-
nos neque priores. quod R. bellum inferre neque in resusa-
re. si lacessant quoniam armis contendant. quod germanorum
consuetudo hec sit a maioribus tradita quousque bellum
inferant resistere neque deprecari. hoc in ducere ut
nisi inuitos eieceris domo si suas gratias romani uelut
posse his utiles esse amicos. uel sibi agros attribuant. uel
patiantur eos tenere quos armis possederunt. se se-
uis Sueuis concedere. quibus ne diu et immortales pares
esse possint. Reliquis quod esse interis neminem queis non
supare possint. Ad hec que usus est Cesar rident. Sed
exatus fuit orationis sibi nullas tunc his amicitias esse posse.
si in gallia remanerent neque uires esse quod suis finibus tueri
non potuerint alios occupare. Neque ullos in gallia na-
care agros quod dari possint tante multitudinis sine inu-
ria possint. Si luere si uelint in ubi finibus cedere.
quorum sunt legati apud se et de Sueuos Turrys querat
et auxilium a se petant. hoc Sueuis impatuit. Legati hec
ad suos se relatueros dixerunt. et re-deliberata post dies
tertius ad Cesarem reuersuros. Interea ne proprius
se castra moueret petierunt. ne id quod est Cesar ab se
impetrari posse dixit cognouerunt. in magnas preces equitatus
ab his aliquot diebus an pbandi frumentandi que tam ad
ambiguaratos transmissas missas hos expectari eques
atque eius rei tam moras imponi arbitrabat. Messa
profluit ex monte nescio quod est in finibus Lingonius

ex pte quadam ex rheno recepta que appellat' uuals
 insulasq; efficit batavos. Vulgo dicit' batua neq;
 longius ab oceano milibus passus. lxxx. rhenus influit.
 Rhenus aut' orit' ex leopontis q; alpes incolunt et
 longo spatio p fines vantuantiu heluetos Sequanos
 mediomatrici tributos. treueros citatus fertur.
 Et ubi oceanus appropinquat i ples defluit ptes mul-
 tis ingentibusq; insulis effectus. quare ps magna a fe-
 ris barbarisq; nationibus incolitur ex qbus st q psci-
 bus atq; cius auius uiuere existimant'. multis q; ca-
 pitibus in oceanus influit. Cesar cu; ab hostibus non
 amplius passus. xij. milib; abest. ut erat constitutus
 ad eus legati reuertant'. q in itinere egressi magno-
 pe ne longius progredere; orabant. cu; id no impe-
 trassent. petebant ut ad eos eqtes q agm antecesserant
 premitteretq; eos pugna prohiberet. sibi; ut pates
 faceret i vltis legatos mittendi. quos si principes
 ac senatus iureiurando fidem fecisset. ea conditioe
 que a Cesare ferret. Seniores ondebant ad has res
 confutandas sibi tradu spatium daret. hec oia Cesar
 illo pntere arbitrabat'. ut tradu mora int'posua eq-
 tes eos q abessent reuenterent. tn se se no loquus
 milibus passus quatuor aquationis ca processurum
 eo die dixit. huc postero die q; frequentissime con-
 uenirent. ut de eor; postulatis agnosceret. Interis
 ad presertes q cu oi egatu antecesserant mittit q
 munitaret ne hostes pmo lacesserent. z si ipi lacesser-
 entur is substinerent. quo ad ipse cu; exercitu pro-
 prius antecessit. At ubi hostes pmi; nros eqtes conspe-
 xerunt. Quos erat nris. Vm. cu; ipi no ampli octuagetos

egres hren. q. hi q. frumentum ea verant transmissas no dux re-
dierant. nihil timentibus nris q. legati eoz paulo an a Cesare
discesserant. atq. is dux indutus ductus erat ab his pettus in-
petu facto ceti nris pturbaverut. rursus resistentibus nris
consuetudine sua ad pedes desiluerut. suffossis eqs compibus
q. nris deiectis. reliquos in fugam converterut. atq. ita per-
territos egerunt. vt no prius fuga desisterent q. in con-
spectu agminis nri uenissent. In eo plo ex equibus nris
interfuerunt. iij. & lxx. in his uir fortissimus Piso agronius
amplissimo gne natus. cuius amicus in ciuitate sua regnum
obtinuerat. amicus a Senatu nro appellatus. hic tunc fratri
intercluso ab hostibus auxilium ferret. Illus ex periculo eripuit.
Ipe equo uulnerato deiectus quo ad potuit fortissime re-
stitit. Cui circumuentus multis uulneribus acceptis cecidisset.
Atq. id fratri q. ias excesserat prelio protul. adiuuasset.
inuito equo se hostibus obtulit atq. interfectus e. Hoc facto
prelio. Cesar neq. ias sibi legatos audiendos neq. condiciones
accipiendas arbitrabat. Ab his q. p. dolus atq. insidias peti-
ta pace ultro bellum intulissent. Expectare no dux hostium
capere augebant. equatus q. reuenteret summe demerit. ee
iudicabat. Et cognita gallos infirmitate quatq. ias apud
eos hostes uno prelio audis eent consecuti sentiebat.
Quibus ad consilia capienda nihil spary dandus exstima-
bat. his constitutis rebus & consilio cu legatis & questore
comunicato nequem diem pugne intrmitteret opportu-
nissime res accidit q. postidus eius duci mane eadez et
pfidia & simulatione usi germani frequentibus diebus prin-
cipibus maioribus q. natu adhibitis ad euz i castra uerut
simul ut dicebat sui pugandi ea q. contra atq. ceti ductus
ut ipi perissent prelium p.uide commississent simul. Ut si q.

possent de indugijs fallendo impetraret. Quos sibi Cesar obli-
 tos grauius illos retinere iussit. q̄e ois copus ex castris e-
 duxit. egratusq; q̄ recenti prelio p̄tius eē exultabat.
 Agren subsequi iussit acie triplici instructa. & cetero octo
 milibus itinere confecto prius ad hostius castra puenit.
 q̄ d̄ ageret germani sentire possent. q̄ oibus rebus
 subito p̄teriti & celeritate aduentus nri. et discessu
 suoz neq; consilij hndi. neq; arma capiendā spatio dato
 perturbabant. copus ne aduersus hostem ducere an castra
 defendere an fuga salutem petere prestaret. quos timorū
 fremitu et concursu significaret. milites nri p̄stini diei
 p̄fida mutati in castra irruerunt. quo loco q̄ cetero arma
 capere potuerunt. paulisper nris restiterunt. atq; it̄ carros in-
 pedimenta q̄ preliis commiserunt. ac reliqua multitudo pue-
 roz mulierzq; naz cu oibus suis domo excesserunt. rhenus
 q̄ transierunt. postim fugere cepit ad quos confectandis
 Cesar egratus misit. Germani post terguz clamore au-
 dito cu suos interfici uiderent armis abiectis signis q̄
 militaribus relictis se ex castris eiecerunt. & cu ad con-
 fluentes Mosse rhenusq; puenissent reliqua fuga despata
 magno nūo infecto reliq; se in flum̄ precipitauerunt
 atq; ibi timore & lassitudine & in fluminis oppressi p̄erunt.
 Nri ad unū oēs incolumes p̄pauis uulneratis ex tanti
 belli timore cu hostius nūo captus. ccccxxx. milibz fuisset
 se in castra receperunt. Cesar his quos ī castris retinue-
 rat. discedendi p̄tates fecit. Illi supplicia curatusq; gal-
 los ueriti quoz agros uexauerant. remanere se apud
 euz uelle dixerunt. his Cesar libertates concessit. Ger-
 manico bello confecto. multis de cū Cesar statuit sibi
 rhenus eē transcendendus. Quare illa fuit iustissima q̄ cu

uideret germanos ita facile impelli ut in gallias uenirent
suis q̄ rebus eos amere uoluit cui intelligerent et posse
et audire. p. R. exercitus rhenus transire accessit et
q̄ illa p̄ equatus uspetus et tenebateros quas supra com-
morau. predandi frumētandq̄ Mossas transisse neq̄ p̄lo
intfuisse. post fugas suoz se transihemus in fines sycam-
broz recepat seq̄s cuius his coniunxerat. Ad quos eius Cesar
nūtiōs misisset q̄ postularent eos q̄ sibi gallicis bellis int-
lissent. sibi dederent responderūt. p. R. impius rhenus
finire si se in uito gmanos ī gallias transire non equum
existimaret. Cur sui cuiq̄ ēē impij et p̄tius transihemum
postularet. Vbi aut̄ Vni ex transihemus ad Cesarem le-
gatos miserūt amicitias fecerūt obides dederūt magno-
pere orabant ut sibi auxilij ferret q̄ grauit̄ a Sue-
uis p̄merent. Vt si d̄ facere occupationibus. p. R. prohibe-
retur. exercitus nō transihemus transportaret. id sibi
auxilij spemq̄ reliq̄ t̄p̄is satis futuz tantuz ēē nomen
atq̄ opimonez eius exercitus Anouisto pulso. Et hoc nouis-
simo prelio facto et ad ultimas germanoz nationes
uti opimone et amicitia p. R. tui ēē possent. nauium
copias magnas ad transportanduz exercitus pollicebantur.
Cesar his de cōis quas comemorau rhenus transire
decreuerat. S̄ nauibus transire neq̄ satis tutuz ēē arbi-
trabatur. neq̄ sue neq̄ p. R. dignitatis ēē statuebat. Itaq̄
et si summa difficultas faciendi pontis proponebat p̄p̄ lassi-
tudinez rapiditates altitudinez q̄ fluminis t̄n id sibi con-
tendenduz alit̄ aut nō traducenduz exercitus existima-
bat. nationez pontis hanc instituit tigna bina sēp̄eda-
la paulus ab ymo p̄secuta dimensa ad altitudinez flu-
minis intuallo peduz duoz inter se iungebat. h̄c cui

machinationibus imissa in flumen defixerat. filiosq; ade-
 gerat nō subire nō directe ad ppendiculus s; prone ac
 fastigiate. Ut p̄m nāq; fluminis procūberent. his itq; con-
 traria duo ad eundem modum iuncta intervallo pedum qua-
 dragenis ab inferiore pte contra uis atq; impetus flu-
 minis conuersa statuebat. hec utraq; insup bipedalibus
 trabibus immissis quantus eozs tignozs iunctura distabat.
 binis utraq; fibulis ab extrema pte destruebant qbus
 disclusis atq; in contrarias ptem reuocatis tanta erat
 opis firmitudo atq; regis eozs nā. Ut que maior uis aq;
 se imitasset. hec arcus illigata tenerent hec directa
 matia iuncta continebant ac longius cratibus q; cō-
 spernebant ac nihilo secius subire ad inferiores partem
 fluminis oblique agebantur que pro ariete subier-
 z cū dī ope coniuncte uis fluminis exaperit. Et ahe-
 item supra pontem mediocri spatio ut si arboz trāsi
 siue naues ducendi opis cā essent a barbaris missæ.
 his diffensoribus eozs regis uis minueret neu ponti
 nocerent. ductus decem qbus matia accepta erat.
 comportari dī ope effecto exercitus tradunt. Cesar
 ad utraq; ptem pontis firmo presidio relicto ī fines
 Sycambroz contendit. Intens a complibus ciuita-
 tibus ad euz legati uenerunt qbus pacem amicitias q;
 petentibus liberalit̄ rēdit obfides ad se adduci iubet
 Sycambri ex eo tempore quo pons institui inceptus est
 fuga compata. hortantibus his quos ex tenebrarum
 atq; despectibus apud se habebant finibus suis excessant
 sua oīa exportauerant se q; ī solitudine ac solus abdi-
 derant. Cesar paucos dies in eozs finibus moratus oībus
 uicis edificijs q; inuentis frumentis q; succensis se in

finis. Ubique recepit. Atque his auxiliis suum pollitatus si a Sue-
uis premerentur. hoc ab his cognovit. Sueui postquam exploratores
pontes fieri compissent more suo contulio habito
multos et omnes partes dimisissent. Vbi de oppidis dimigrarent.
liberos uxores suaque omnia in silvas deponerent atque omnes
que arma ferre possent. Vnus in locus conuenirent. hic
esse detectus. melius fere regionis eius quas Sueui ob-
tinerent. hi romanos aduentus expectare aut ibi de-
certare constituisse. Cum ubi. Cesar compit citius rebus
his confectis quare res ea tradere placuit constituerat
ut germanis metu iniret. Ut tyrannos ulosceret
ut ubi obsidione liberaret diebus duo decem toto
transibentis consumptis satis ad laudem et ad utilitatem
profectus arbitratus se in gallias recepit pontemque refecit
exigua parte estans reliqua Cesar et si in his locis quod
gallia ad septentriones uergit. mature se hyemes in
in britanias proficisci contendit. quod citius fere gallis
bellis hostibus nostris in subministrata auxilia summa
intelligebat. et si ipse anni ad bellum gerendum desisteret.
in magno sibi usui fore arbitrabatur. si non insulas adisset.
et gentis hominum prospexisset loca portus aditus cognouisset.
que fere omnia gallis erat incognita neque enim temere. Pre-
ter mercatores illo adit quicquid neque his ipsis quod preter
oras maritimas atque eas regiones que sunt contra gallias
notus est. Inque ad se uocatis undique mercatoribus neque
quanta esset insule magnitudo neque que aut quante
nationes incolebant neque quae usus belli haberent aut
glus institutis uterent. neque quae essent ad maiorem nauis
multitudinem idonei portus reperire posset. Ad hoc co-
gnoscenda priusquam periculum faceret idoneum esse arbitrat

C. uolens tunc nauem longa p'mittit. hunc mandat ut
 exploratis oibus rebus ad se q' primus reuertat. tpe
 tunc oibus copys in Morinos proficiscit. q' in erat in
 britania breuissimus tractus. huc naues undiq' ex
 finitimis regionibus et quas superiore estate ad veneticus
 bellus efferat. Classis iubet conuenire. Intis consilio co-
 gito et p' mercatores plato ad britanos a compluribus
 insule ciuitatibus ad eus legati ueniunt. q' polluant
 obfides dare. atq' impio. p. R. obtemperare. q'bus auditis
 liberalis pollicatus hortatusq' ut in ea f'ma p'manerent.
 eos domus remittit et tunc his una comus que ipse a tre-
 battus sup'atis regem ibi constituerat. cui et uirtutem
 et consiliu probabat. et que sibi fideles arbitrabat' cui q'
 auctoritas in his regionibus oibus quantum ei facultas
 dari potuit magna habebat' mittit hunc impat' quas po-
 ssit adeat ciuitates hortatq' p. R. fides sequant' seq' cele-
 riter eo ueniunt nuntiet uolens p'spectis regionibus
 oibus quantum ei facultas dari potuit q' nauis egredi ac
 se barbaris no' auderet comittere. Quinto die ad Ce-
 sarem reuertitur que ibi prosperis remittat. dux in
 his locis Cesar nauis parandass' ea mirat'. ex magna
 pte Morinos ad eus legati uenerunt. q' se de supioris
 tpris consilio excusaretur q' homines barbari et nre consue-
 tudinis impati bellus. p. R. fecissent. se q' ea que impat'
 facturos polluerentur. hec sibi Cesar satis opportune ar-
 bitratus accidisse q' neq' post tertius hostes relinquere
 uolebat. neq' belli gerendi pp' anni tps facultatem
 habebat. neq' has tantas res occupationes britanie
 anponendas iudicabat. magnus his m' obsidus impicat.
 Quibus adductis eos in fides recepit nauibus arriter

octingentis octuaginta onerarijs coactis contrahijsq;
fatis ee ad duas portandas legiones existimabat. q. pre-
terea nauis longas habebat questori legatis prefec-
tisq; distribuit. huc accedebant. decem et octo onerarie
naues que ex eo loco a milibus passus octo uento re-
nebant. quo minus i eundem portus possent uenire
has equibus distribuit. reliquis exercitus. Q. Titurio
Sabino et Lucio aurunculeyo Cotte legatis i Mena-
pros atq; in eos pagos marinos a qbus ad eus legati
no uenerant diuenduz dedit. P. Sulpitius Rustus
legatus cum eo presidio q. satis ee arbitrabat. portus
tenere iussit. his constitutis rebus nactus ydoneam
ad nauiganduz tempestatem terra fere uigilia sol-
uit equesq; i ulteriorem portus progredi et naues
constrendere. et se seq. iussit. a qbus cum paulo tar-
dius eet administratus. tpe hora circiter duce quar-
ta cum primis nauibus britannijs attingit. atq; ibi
i oibus copiis collibus expositas hostiuz copias armatas
conspexit. Cuius loci hec na atq; ita montibus an-
gustus mare continebat. Vti ex locis superioribus in-
latus telus adiri posset. hunc ad egredueudum
inequaq; ydoneuz locuz arbitratus. duz relique naues.
et conuenirent ad horas nonas in anchoris expecta-
uit. tunc legatis tribunisque militib; conuocatis. et que
ex Volufino cognosceret. et que fieri uellet indicat.
monuitq; ut rei militaris e ro maxime ut mari-
me res postularent. Vt q. relesq; atq; instabilem
motuz hrent ad nutuz. et ad tempus des res ab
his administrarent. his dimissis et uentus et estum
uno tempore nactus sm. dato signo et subleues anchoras

ardens multa passus septem ab eo loco progressus ac pla-
 no littore naues construxit. et barbari consilio romanoꝝ
 cogito p̄misso equari et sedariꝝ quo plerūq; gñe ī preliis
 uti consueverunt. reliqs copijs subsecuti n̄ros naubus
 egredi prohibebant. erat ob has rās sūma difficultas
 q̄ naues p̄ magnitudines nisi in alto constitui nō potant.
 Militibus aut̄ ignotis locis impeditis magno et gravi onere
 re armos oppressis simul et de naubus descendendum
 et fluctibus consistendum. et cuius b̄stibus erat pugnandum.
 cui illi aut ex arido aut paulus aqua progressi obus
 mentibus expediri notissimus locus audacter tela cony-
 rent. et equos insuefactos imitari. Quibus re-
 bus n̄ri p̄fati atq; hui' oīo gñis pugne impati non
 eades alacritate ac studio quo in pedestribus uti p̄p̄s
 consueverunt utebantur. Quod ubi Cesar aduertit na-
 ues longas quare et spēs in usitator erat barbaris et
 motus ad usū expeditior paulus remoueri ab onera-
 r̄is naubus et remis imitari et ad latus aptas hos-
 ius constitui atq; inde fundis sagittis tormentis hostes
 propelli ac humoneri iussit. que res magno usui n̄ris
 fuit. Nam et navius figura et remor̄s motu et in usitato
 gñe tormentor̄s p̄moti barbari consueverunt ac paulus
 nō pedem retulerunt atq; n̄ris militibus cunctatibus
 max̄ p̄ altitudines maris q̄ decime legionis aglam
 ferebant contestatus deos ut ea res legioni felicit̄
 eueniret. disilite inq̄ milites ī multis aglas hostibus
 prodere. Ego meus certe reip̄e atq; impatori officius
 prestitero. hoc tū magna uoce dixisset. se ex nauī
 proiecit atq; ī hostes aglas fere cepit. tū n̄ri cohor-
 tati int̄ se ne tantus dederis admitteret. Vniuersi

ex navi defecerunt. hos item nri ex proximis primis navi-
bus conspexissent subsecuti hostibus appropinquarunt. pugna-
tus e ab utrisq; acriter. nri in q neq; ordines seruare
neq; firmiter resistere neq; signa subsequi poterant.
Atq; alius alia ex navi quascunq; signis occurreret se
aggregabat magnoq; perturbabant. hostes uo nris oibus
uadis ubi aliquos ex littore singulares ex navi egredie-
ntes conspexerant incutatis eqs impeditos adoriebant
plures paucos circūstabant. Alij a latere aplo in
uniuersos tela coniecerant. Quid cum auduissent
Cesar scaphas longas navius. It' speculatoria na-
uigia militibus compleri iussit. r quos laborantes co-
spexerat. his subsidia submittebat nri simul i arido
constiterunt suis oibus confectis in hostes impetum
fecerunt. atq; eos in fugas dederunt. neq; longius pro-
sequi potuerunt. greges cursu tenere atq; insulam
capere no potuerunt. hoc unus ad p'sonas fortunat
Cesari defuit. hostes p'lio superati simul atq; se ex
fuga receperunt. statim ad Cesarem legatos de pace
misit. obseques daturus. quosq; impasse facturos ee
pollenti st. Una cum his legatis Comynius ad attrebas
uenit quos supra de monstrauerat. a Cesare in brita-
nias premissus hunc illi e navi egressus cum ad eos
oratoris mo Cesaris madata deferret comprehende-
rant. atq; i vincula coniecerant. cum prelio facto
remiserunt. impetenda pace ei rei culpam i multitu-
dines coniecerunt. r p imprudentiaz ut ignoscereur
petierunt. Cesar questus q ulro in continentes le-
gatis missis pacem ab se petissent bellus sine causa
intulissent. ignoscere imprudentie dixit. obsequesq;

impavit. quos illi p[ro]m[iss]is statim dederunt p[ar]tes ex longin-
 quioribus locis accersitas paucis diebus se se daturos e-
 duxerunt. Interea suos remigrare i[st]is agris iusserunt
 principesq[ue] undiq[ue] convenire. et se ciuitatesq[ue] suas Ce-
 sari comendare ceperunt. his rebus pace confirmata
 post dies quartus q[ui] est in britannijs uentus naues
 .xliij. de q[ui]bus supra demonstratus e[st] que equites
 fustulerant. Ex superiore portu leui uento soluerunt
 que cum appropinquarent brytanie. et ex castris uide-
 rentur. tanta tempestas subito orta e[st]. ut nulla eas
 cursum tenere posset. s[ed] alie eodem unde erant
 preferte reuenterent alie ad inferiores partes
 insule que e[st] proprius solis ortus. magno sui cui p[er]-
 uiculo degerent que in anchoris iactis cui pluribus
 complerentur n[on] aduersa nocte accidit ut esset
 luna plena q[ui] dies maritimos etis maximos i[n] nocte
 ano efficere consuevit. n[on]is q[ui] id erat incognitus. Ita
 uno tempore et longas naues q[ui]bus Cesar exercitus
 transportandus curauerat. quasq[ue] i[n] aridus subduxe-
 rat. etis compluerat. et onerarias que ad ancho-
 ras erant deligate tempestas asportabat. Neq[ue] ulla
 n[on]is facultas aut administrandi aut auxiliandi cla-
 batur. Compluribus nauibus confractis relique cu[m]
 essent finibus amoris reliqsq[ue] armamenti amissis
 ad nauigandus i[n]utiles. Magna id d[icitur] nocte erat acci-
 dere totius exercitus p[er]turbatio facta e[st] neq[ue] enim
 naues erant alie q[ui]bus portari possent et o[mn]ia deerat
 que ad reficiendas naues erant usui et d[icitur] ex etis
 constabat hyemare i[n] gallia oportere. frumentum
 in his locis in hyemes promissus n[on] erat. Quibus rebus

cognitis principes britanie q post preliu ad Cesarē con-
uenerunt iter se collocati cum equis et naues et frumentu
romanis deesse intelligerent et pauciores militu ex ca-
stroru exiguitate cognoscerent. Que hec erant etiam
angustiora q sine impedimentis Cesar legiones trans-
portauerat. optimu factu esse dixerunt. rebellione
facta frumento comestuiq nros prohibere et res
in hyemē producere q his supatis aut reditu inteli-
sis nemines postea bellu inferendi cā in britaniam
transitus confidebant. Itaq; rursus coniuratione facta
paulatim ex castris discedere. aut suos clas ex agris
deducere cepunt. At Cesar et si nō dū eos confi-
lia agnouerat. tū et ex euentu nauis suarū et ex eo
q obsides dare intmiserant fore id q̄ accidit suspi-
cabatur. itaq; ad oēs casus subsidia compabat. nas et
frumentu quotidie ex agris in castra conferebat.
et que grauissime afflicte erant naues eas maria
atq; ere ad reliquas conficiendas utebat. et que ad
eas res erant usui ex continenti comportari uidebat.
Itaq; cū sumo studio a militibus administraret. xy. na-
uib; amissis. reliquas ut nauigare posset efficit.
dū ea gerent legione ex consuetudine una fru-
mentu missa. que appellabat septima neq; ulla ad
id tempus belli suspitione interposita. cum ps hominu
in agris remaneret. ps et in castra ueniret. hi
q pro portis castrorū in statione erant Cesari mun-
trauerūt puluere; maiores q̄ consuetudo ferret
in ea pte uideri quas in ptes legio uer feciss. Cesar
id q̄ erat suspicatus aliq̄ nauē a barbaris intus co-
sily cohortes que in stationibus erant. secus i eas ptes

profecti ex reliquis duas institutiones cohortes succedere
 reliquas armari. et confectis se se subsequi iussit. Cui paulo
 longius a castris processisset. suos ab hostibus primi atque
 egre sustinere. et conferta legione ex omnibus partibus de-
 tela conici adiuvent. nam quod omni ex reliquis partibus de-
 messo frumento. pars una erat reliqua. suspicati hostes
 huc esse venturos nocturni silvis delatuerant. tunc dispo-
 sitos depositis armis in metendo occupatos subito adorti
 paucis interfectis. reliquos incertis ordinibus perturbave-
 rant simul equum atque e sedis circumdederant. Genus
 hoc est sedis pugne. primo per omnes partes pergunt et tela
 coniciunt atque ipso terrore equos et strepitus rotarum
 ordines plerumque perturbant. et cum se inter equum turmas in-
 sinuaverint. sedes dissilunt. et pedibus prestant. Auri-
 ge inter paulatim ex prelio excedunt. Atque ita currus
 collocant. ut si illi a multitudine hostium premantur. expe-
 ditus ad suos receptus habeant. ita mobilitate equum
 stabilitate pedum in preliis prestant. ac tantum usu quoti-
 diano et exercitatione efficiunt ut indeclinum ac pre-
 capiti loco incitato equos sustinere et breui moderari ac
 flectere et primones parrere. et in iugo insistere et se
 inde in currus cussim recepte consueverint. Quibus re-
 bus perturbatis nostris novitate pugne tempore opportunis-
 simo Cesar auxilium tulit. atque eius adventu hostes co-
 sultant. nam quod ex timore se receperunt. quo facto
 ad latessendum. et ad committendum prelium alienum esse
 tempus arbitratus suo se loco continuit. et breui tem-
 pore in castra legiones reduxit. dum hec geruntur
 nostris omnibus occupatis qui erant in agris reliqui discesserunt
 secute sunt continuo complures dies tempestates. quae et nostros

in castris continerent. = hostes a pugna prohiberent. Iulij
barbari nuntios in oēs pres dimisserunt. prauitateq; nostris
militibus suis seducuerunt. et quantae p̄de facienda atq; i
perpetuus sui liberandi facultas daret. si romanos castris
expulserent demoluerunt. his rebus cetera magna mul-
titudine praedictus exstans q; coacta ad castra uene-
runt. Caesar = si idem q' superioribus diebus acciderat fore
uidebat. et si essent hostes pulsi celeritate periculum effu-
gerent. tunc noctis egres citat. xxx. quos Comynius at-
trebas de quo ante dictum ē secus transportauerat.
legiones pro acie in castris instituit. comisso prelio diutius
nostris militibus impetum hostes ferre nō potuerunt ac ter-
ga uerterunt. Quos tanto spacio secuti q̄tus cursu et
viribus effugere potuerunt. complures ex his occiderunt.
Deinde citius longe late editis incensis se in castra
receperunt. Eodem die legati ab hostibus missi ad Caesarem
de pace uenerunt. His Caesar nūq; obsequij quae ante
impauerat duplicauit. eosq; in continentes adducit iussit.
q' propinqua die ex nocte infirmis nauibus hyemis na-
uigationes subeundas nō existimabat. Ipse idoneas te-
pestates noctis paulo post medias noctes naues soluit.
quae oēs incolumes in continentes uenerunt s; ex his one-
rare die eosdem quos reliqua portus capere non
potuerunt. et paulo infra delate s; qbus ex nauibus
cui essent expositi milites circiter trecenti atq; in castra
contenderunt. Morim quos Caesar in britannias profi-
ciens pacatos reliquerat spe praede adducti p̄mo
nō ita magno suorum nūq; arduitate ac si se ipsos
nolent arma ponere iusserunt. Cui illi orbe facto
se se defenderent cetera ad clamores hominum arant milia

sex conuenerunt. Qua re mitata Cesar oēs ex castris
 equatus suis auxilio misit. Intus nri milites impetus ho-
 stius subtraherunt. Atq; horis quatuor amplius fortissime
 pugnaverunt. ac paucis uulneribus acceptis complures
 ex his occiderunt. Postea nō q̄ equatus nri in conspectu
 uenit. hostes abiectis armis terga uerterunt. magnus
 q; eorū nūc ē occisus. Cesar nō postero die Titus Labie-
 nus legatus eū his legionibus quas ex britania reduxit
 i Morinos q̄ rebelliones fecerant misit. Qui eū pp
 siccitates paludis quo se recipere nō hnt quo superiore
 anno fuerūt usi. oēs fere i p̄ates Labienū puenērāt.
 At. Q. Titurius z L. Cotta legati q̄ i Menapiorū fines
 legiones duxerant. oīs eorū agris uastatis frumētis
 succis. eductis incensis. d̄ menapij oēs se in densissimas
 siluas abdiderant. se ad Cesarem receperunt. Cesar se
 in belgis oīs legionū hyberna constituit. Eo die oī
 ciuitates ex britania obseques misunt relique neglexe-
 runt. his rebus gestis. ex lris Cesaris diēz uiginti
 supplicans a Senatu decreta est.

Comito Appio claudio consulibus discedens ab hybernis
 Cesar in italiam. ut quot annis facere consuevit le-
 gatus impat quos legionibus praefecerat ut q̄ pluri-
 mas posset hyeme naues edificandas uelēs q; redifi-
 candas curarent. Eorū. modū formas q; demonstrat
 ad celeritates onerandi subductionesq; paulo facit
 humiliores q̄ qbus i nro mari uti consueuimus. atq;
 ulro magis q̄ pp trebras commutationes estus minus ma-
 gnos ibi fluctus fieri cognouerāt ad onera ad multitudines

iuuentores transportandas. paulo latiores q̄ q̄bus i rebus urini
maribus. has oēs aduarias impat fieri. quas ad res militum
humilitas adiunat. Ea que sunt usui ad armadas naues et
hyparia aportari iubet. Ip̄e conuentibus ceteris gallie
pactis i illius proficiat. q̄ a paruis finitimas p̄tem
provincie incursionibus auderet uisari. Et cū uenisset Ci
uitatibus milites impat. certisq̄ i locus conuenire iubet.
Qua re. militata p̄russie legatos ad eus mittit. q̄ doceat
nihil eae res publico fas. ius consilio se se paratos ēē
demonstrant oibus rationibus de iniurijs satisfacere. Per
cepta orōne eorū Cesar obsides impat. eosq̄ ad certas
diez adduci iubet. nisi ita fecerint se se bello ciuitatū
p̄secutus demonstrat his ad diez adductis ut impauerat.
arbitros inter ciuitates dat. q̄ lites extiment. penasq̄ cō
stituant. his confectis rebus conuentibusq̄ pactis in ci
teriores gallias reuertitur. atq̄ inde ad exercitus proficiat.
et cū uenisset circiter oibus hybernus singuli militū stu
dio i suma cuius res inopia citate sexcentis ed gnis
cū supra demonstrauimus naues et longas. xxv. inue
nit instructas neq̄ multū abēē ab eo q̄ paucis diebus
deduci possent. Collaudatis militibus atq̄ his q̄ negotio
p̄fuerant. q̄ fieri uelit dūdit. atq̄ oēs ad portus ini
tus conuenire iubet. Quo ex portu comodissimus in
brytannas traectus ēē cognouerat circiter milibus pas
suis. xxx. transmissus a continenti hinc res q̄ satis ēē
uisus ē multū reliq̄. Ip̄e cū legionibus expeditis. iij.
et equibus. dcc. in fines treuerorū proficiat q̄ hi neq̄
ad concla ueniebat neq̄ impio parabant. granos
et transhenanos sollicitare dicebant. Hec ciuitas lōge
plurimū totius gallie equatu ualeat. magnasq̄ h̄t copias.

pedatus rhemus q; ut supra demonstrauimus tãgit i ea
 ciuitate duo de principatu int se contendebant. Indu-
 nomarius & Cyngentorix & qbus alter simul atq; de Cesa-
 ris legionib; aduentu cognitus & ad eus uenit se suos
 q; oēs i officio futuros neq; ab amicitia. p. R. defecturos
 confirmant. Quaeque in treueris gererentur ondat.
 Atq; induonarius equatus pedatusq; cogere. hisq; qui
 p etates i armis eē nō poterant. in filius arduenas
 abbas que ingenti magnitudine p medus fines treue-
 rore flumine rheno ad intus rhemore pinet bel-
 lus parare instituit. S; posteaq; non nulli principes ex
 ea ciuitate & familiaritate Cyngentorix adducti
 & aduentus nri exercitus pteriti ad Cesaress uene-
 runt & de suis priuatis rebus ab eo petere ceperunt.
 qm ciuitati consulere nō poss; uentus ne ab hominib;
 desereret. Induonarius ad Cesaress legatus mittit.
 se se id circho a suis discedere ac ad eus uenire nolui-
 sse quo facilius ciuitates i officio contineret. ne oēs
 nobilitatis discessu plebs pp imprudentias laberetur.
 Itaq; eē ciuitates i sua pte se se si Cesar pmit-
 teret ad eus in castra uenire suas q; ciuitatis for-
 tunas eius fidei pmissur. Cesar & si intelligebat qua-
 de ea ea dicerentur. queq; eus res ab instituto con-
 silio dederet. tñ ne estates i treueris consumere
 cogeretur. oibus ad britanicius bellus rebus compatis.
 Induonarius ad se atq; obsequiis uenire iussit.
 his adductis in his filio propinqs q; eius oibus quos
 nominatis euocauerat. Consolatus Induonari hor-
 tatus q; uti i officio maneret. nihil tñ secus priuati-
 pubus treueror ad se conuocatis. hos singulat; Cyn-

gentongi conuolant. Ad cuius mento eius ad se fieri in-
telligebat, cui magni interesse arbitrabat, et auctoritate
intra suos q̄ plurimus ualere. Cuius res egregias uolun-
tatem inter suos q̄ plurimus conspexisset. id tulit factus
grauiter Indulgentius suas gr̄as inter suos minus. et qui
ante inimico in nos dū fuisse multo grauius hoc dolere
exarsit. his rebus constituto Cesar ad portus initus cum
legionibus puenit. Ibi cognoscat. lx. naues que in belgis
facte erant tempestate reiectas cursu tenere non
potuisse atq; eodem unde erant profecto reuertisse. reli-
quas paratas ad nauigandū atq; ceteris rebus instructas
inuenit. Eodem equatus totius gallie conuenit nūc milibz
iij. principes q̄ ex tribus ciuitatibus ex q̄bus p̄ r̄atos q̄
in se fidem prospexerat relinquere in gallia reliquos
obsequio loco secus ducere decreuerat. q̄ cui ip̄e abesset
motus gallie uerebat. Erat una cum ceteris duronix
hedius de quo an a nobis ductus ē. hunc secus imprimis
hic constituerat. q̄ eū cupidus res nouas cupidus impij
magni ai magne it̄ gallos auctis agnouerat. credebat
hic q̄ in consilio heduoris duronix dixerat sibi a Cesare
regni ciuitatis deferri. q̄ ductus hedui grauit̄ ferebant.
neq; reuolandi aut deprecandi tā legatos ad Cesarem
mittere audebant. Id factus ex suis hospitibus cesar
agnouerat. Ille cū primo petere precibus edidit.
ut in gallia relinqueret partem q̄ inuictus nauigandi
mare timeret. p̄us q̄ legionibus impediri se diceret.
Postea q̄ id obstinate sibi negari uidet oī spe impetra-
di adempta. principes gallie sollicitare fenorare singu-
los hortari q̄ cepit ut in continenti remaneret metu
territare nō sine tā fieri ut gallia oī nobilitate spoliaret.

id ee consiliu Cesaris. Ut quos inspectu gallie in-
 terficere uereret. hos oēs in britania traductos necaret.
 fidem reliqz imponere uiuandus postere. Ut q esset
 ex usu gallie intellexisset. cōi consilio administrarent. hē
 a compluribus Cesari deferrebant. Qua re cognita Cesar
 q tantis ciuitati hedus dignitatis tribuebat coeundus
 atqz deterendus. glustūqz rebus poss. dunoriges statuēbat.
 q longius ei amentias progredi uidebat. pspiciendus nē
 sibi aut reipū. nocere possit. Itaqz ciuitat. xxi. dies in
 eo loco comoratus q choris uentis nauigationes impe-
 diebat q magnas ptes oīs temporis in his flare consue-
 uit. dabat opas ut in officio dunoriges contineret ni-
 hilo tñ secus oia eius consilia cognosceret. Tandē ydo-
 neas nactus tempestates milites eqtesqz naves conscen-
 dere iubet. at oīs impeditis aīs dunorig cu eqtibz he-
 duos a castris in faciente Cesare domuz discedere cepit.
 Qua re nūntata Cesar inmissa profectioe atqz oībz
 rebus postpositis magnas ptes eqtatus ad eū insequē-
 dū mittit. retrahi qz impat. si uiz faciat neqz pareat
 in fin iubet. nihil hunc se absente pro sano factus
 arbitratus. q pntis impius neglexisset. ille n. reuocat
 resistere at se manu defendere suosqz fides implorare
 cepit sepe clamitans se libezs. libereqz ciuitatis esse. illi
 ut erat impatuz circūfusiunt hoīez atqz inficiunt atqz eq-
 tes hedū oēs ad Cesarem reuertuntur. his rebus gestis
 Labieno in continentes. cu tribus legionibus z eqtū
 milibus duobus relicto ut portus tueretur z res frumē-
 tarias prouideret. queqz ī gallia gererent agnosceret.
 consiliū qz pro tempore z pro re caperet. tpe cu. X.
 legionibus z pari nūo eqqz queqz ī continenti reliquerat

ad solis ortum naves soluit. & leui affricō profectus medias
arater noctem uento intmiso cursu nō tenuit. & longius
delatū estū orta luce sub sinistra britanias relictas con-
spexit. tūz rursus estus comutationē secutus remis toten-
dit. ut eaz ptem insule caperet qua optimus egressum
supiore estate cognouerat. Qua in re admodū fuit mi-
litū uirtus laudanda. q̄ deē longis grauius q̄ nauigys nō
intermisso remigandi labore longas nauis cursu ade-
quauit. Accessus ē ad britanias citius nauibus men-
diāno fere tpe. neq̄ ī eo loco hostis ē uisus. S; ut postea
Cesar ex captiuis cognouit. tūz magnē manus eo conue-
nissent multitudinē nauis pterite. que cū anothius
pauatibz quas singqz comodi tā fuerat. amplius oclm-
gente uno erant uise tpe a litore discesserant. ac
se in superiora loca abdiderant. Cesar exercitu expulso
& loco castris idoneo capto ubi ex captiuis cognouit. quo
in loco copie hostiū consedissent. cohortis deces ad mare
relictas & equibus recentis q̄ presidio nauibus essent.
de terra vigilia ad hostes contendit eo minus uertitus
nauibus q̄ ī litore molli atq̄ apto delatas ad ancho-
ras relinquebat. et presides Quatuor prefecit. tpe
noctu progressus multa passus arater. xy. hostiū copias
conspicatus ē. illi equatu atq̄ efedus ad flumē pro-
gressi ex loco supiore nōs prohibere & preliū committere
reperūt. repulsi ab equatu se insulas abiderūt. locū
nauis egregie & nā & ope munitus. quez domestica belli
ut uidebat. tā ras an preparauerant. Naq̄ crebris ar-
boribus fustis om̄s introitus erat preclusi. ipi ex sedis
uari propugnabant. nōs q̄ itra munitiones aduecto
locū reperūt. eozq̄ ex sedis expulerūt paucos uulneribus

acceptis. si eos fugientes longius Caesar prosequi uenit. et
 qd loci nāq ignorabat. et qd magna pte diei consumpta mu-
 nitioni castrorum tempus relinq uolebat. Postmodum eius
 diei mane triptuo milites egresq in expeditiones misit.
 Ut eos q fugerant prosequerentur. his aligntulus itine-
 ris progressis cuiusq extremi essent in prospectu egres
 a Quatuo ad Cesarem uenerunt qd munitaret supio-
 re nocte maxima cohorta tempestate prope omis na-
 ues afflictas atq i littore erectas esse. Qd neq an-
 core funesq subsisterent. neq nate gubernatoresq
 viz tempestatis pati possent. itaq concursu nauum ma-
 gnis ee incomodus acceptus. his rebus cognitis Ce-
 sar legiones egresq qd renocari atq in itinere resi-
 stare iubet. ipse ad naues reuertitur. Eades pere-
 que ex nauis lrisq cognouerat coras prospicit. sit
 ut amissis cititer. L. nauibus. relique in posse re-
 fici magno negotio uiderent. itaq ex legionibus fa-
 bros delegat. et ex continenti alios accersiri iubet. La-
 tiusno scribit ut qd plurimas posset his legionibus que
 sunt apud eas naues instituat. Ipe et si res erat mte-
 ore ac laboris in comodissimuz ee statuit. de naues
 subducit. et euz castris una munitione coniungi. In his
 rebus cititer dies. x. consumit. ne nocturnis qd
 tyribus ad laborem milituz missis subductis na-
 uibus castrisq egregie munitis easdem copias quas
 an presidio nauibus reliqt. Ipe eodem unde redierat
 proficiscit. Eo cu euenisset maiores qz undiq in euz
 locuz copis britaniorz conuenerant sumaqz impy
 belliq ad ministrandi coi consilio pmissa e Cassiuellano.
 Cuius fines a maritimis ciuitatibus flumen diuidit

4 appellatur Temasis a mari circiter passus milia. lxxx. hic
superiore ipse cum reliquis civitatibus continuae bella intercesse-
rant. si vero adventu promoti Britannum hunc totum bello impioque
preferant. Britannus per interior ab his insoluitur. quos natos
in insula ipsi memoria proditus dicunt. Maritima pars
ab his quae praedae ac belli inferenda est et Belgis transierunt.
Qui omnes fere his nominibus civitates appellantur. quibus orti
ex civitatibus eo pervenerunt. et bello dato ubi permanserunt
atque agros colere ceperunt. hominum est infinita. celeberrima
edificia fere gallorum gloria pecorum magnus numerus utuntur
aut ere aut nummo aureo aut arundinis ferreis ad cer-
tus pondus examinati pro nummo nascitur ubi plumbum
alibi in mediterraneis regionibus in maritimis ferrum. Sed
eiusmodi exigua est copia. ere utuntur importato materia
cuiusque generis ut in gallia est praeter fagus et abietes. haec
in aliis in voluptatibusque causa. loca sunt temperatiora
quam in gallia remissioribus frigidibus. insula natura utique
tunc latus unus est contra gallias. huius lateris alter
agulus qui est ad Cantium quo fere omnes ex gallia naves
appellantur ad orientem soles inferior ad meridies
spectat. Hoc pertinet circiter milia passuum ordinem
ta. Altera vergit ad hispanias atque occidentes solem.
qua ex parte est hyberna dimidio minor ut estimat
quam britania. Sed pari spacio transmissus atque ex gallia est in
britaniam. In hoc medio cursu est insula quae appellatur
Mora. complures praeterea minores subiectae insulae
existimantur. de quibus insulis nonnulli suspenserunt dies con-
tinuo. xxx. sub bruma esse noctes. Nos nihil de eo
percontationibus repuebamus. nisi certis ex aqua me-
suris breviores esse quam in continenti noctes videbamus.

Unus & latitudo lateris ut fere illorum opinio septingen-
 torum milibus. Tertius & contra septentriones cui parti
 nulla & obiecta terra. Si eius angulus lateris max^e
 ad germanias spectat. hoc milia passuum ordinata
 in longitudines esse existimabat. Ita omnis insula in cir-
 cuitu & uices centum milibus passuum. ex his omnibus
 longe sunt humanissimi & cantius incolunt que-
 regio & maritima omnis. neque multum gallica differunt
 consuetudine. Interniores plerumque frumenta non ferunt.
 sed lacte & carne uiuunt. pellibusque sunt uestiti. omnes
 non se britanni ulro inficiunt & ceruicibus efficit co-
 lorem. atque hoc oratores sunt in pugna. aspectu
 capilloque sunt pronisso atque cum parte corporis rufa pre-
 caput & labrum superius uoces habent denique
 omnes sunt ceteris & max^e fructus. parentes cum
 liberis si qui sunt ex his nati. eos habent liberi quo
 primus uirgo neque deducta est. Egressoque ele-
 dary qui acriter prelium cum equitibus nostris in itinere
 conflauerunt. tunc ut non ortus partibus superiores lu-
 piorum atque omnes in siluas collesque compulerunt. Si con-
 pluribus interfecit. rapidius insecuti non quillos & suos
 amiserunt. At illi inmissa spatio imprudentibus nostris
 atque occupatis in munitione castrorum subito se ex siluis
 eiecerunt. impetumque in eos facto qui erant in statione
 pro castris collocati acriter pugnaverunt. duabusque nullis
 presidio cohortibus a Cesare atque his primis legionum
 duabus. cum hec pro exiguo inmissa loci spatio inter-
 se constiterunt. nouo genere pugne peritis nostris per
 medios audacissime proruperunt. Sed inde molu-
 mes receperunt. Eo die. C. Labienus durus flumen

multis infuit. tñ pluribus submissis cohortibus repelluntur,
toto hoc gñe pugne cum sub oculis oñs ac pro castris dimi-
caver. intellectus ē nros pp gravitates armorū q neq
inseq cedentes possent. neq a signis discedere auderet.
minus aptes ēē ab huius gñis hostem egres aut magna
cum periculo prelio dimicare. ppea q illi ēē consilio ple-
rūq cedent. et cum paulū a legionibus nros remouis-
sent et ex sedis desilirent et pedibus dispari prelio
contenderent. accedebat huc ut nūq confertis rari
magnusq intervalles prebarentur. stationesq dispositas
hñt. atq alios alij deinceps exciperent. integriq et recē-
tes defangatis succederent. Postero die cum procul a
castris hostes i collibus constitissent. rari se ostendere et
lenius q pridie nros egres prelio lacessere ceperunt.
S; meridie cum Caesar pabulandi tā tres legiones
atq oēs equatus cum C. Trebonio legato misisset.
repente ex omnibus partibus ad pabulatores aduolauerunt.
sicut ab legionibus signisq nō abisterent nri alacrit
in eos impetu facto repulerunt. neq finem sequendi
fecerunt. Qd subsidio confisi egres cum post legiones
viderent precipites hostes egerunt. magnosq eozs nro
infecito neq sui colligendi neq consistendi aut ex sedis
desilendi facultates dederunt. Ex hac fuga potius
que undiq conuenerant auxilia discesserunt. neq post
ad ipsi usq sumis copis nobiscum hostes contenderunt.
Caesar cognito consilio eozs ad flumen Tamesis ipse
Cassivellari exercitus duxit. q flumen uno oio loco pe-
dibus pedibus atq hoc egre transiri potest. Eo cum
uenisset aduenerunt ad alteras fluminis ripas magnas
ēē copias hostium instructas. ripa aut erat acutis

ludibus prefixis munus. Eiusdemq[ue] g[ra]tis sub aqua defixe-
 rudes flumine tangebant. hostibus cognitis a captivis p[er]
 fugisq[ue]. Cesar premissa equatu confestim legiones subsequi
 iussit. S[ed] ea celeritate et eo impetu milites uenit[ur] eas
 capere solo ex aqua extarent. ut hostes impetui le-
 gionis atq[ue] equatus sustinere n[on] possent. Ripasq[ue] dimit-
 terent ac se fugae mandarent. Cassiellanus ut sup[er]
 demonstramus si deposita spe contentions dimissis
 amphioribus corp[or]is milibus irriter. u[bi]. esedarios reli-
 ctis itinera n[ost]ra suabat paululus ex una excedebat.
 locosq[ue] impedius ac siluestribus se se occultabat. atq[ue] his
 regionibus q[ui]bus nos iter fastuos cognouerat. pero-
 ra atq[ue] h[ab]ites ex agris i[n] siluas compellebat. Et cum
 equatus n[ost]r[us] liberius predandi uastadi c[um] se in agros
 eueret. o[mn]ibus uis seminis q[ue] esedarios ex siluis emi-
 rebat. et magno c[um] periculo n[ost]r[us] equus c[um] his confligebat.
 Atq[ue] hoc metu latius euagari prohibebat relinque-
 batur ut neq[ue] longius ab agmine legionis obsedi.
 Cesar pateret[ur]. Et tantus i[n] agris uastandis inc[on]dus
 q[ue] facendis hostibus noceret. q[uam] labore atq[ue] itinere
 legionary milites efficere poterant. Interis Trinola-
 tes prope summissima legionu[m] ciuitas ex qua Man-
 dubratus adolescens Cesaris fidei secutus ad eum
 in continenti gallias uenerat. Cuius pater i[n] ea ciuita-
 te regnu[m] obtinuerat infectusq[ue] erat a Cassiellano
 ip[s]e fuga montes intrauerat. legatos ad Cesare[m] mit-
 tent[ur] pollicentur se se ei deduturos atq[ue] impata facturos
 petunt. Ut Mandubratu[m] ab iniuria Cassiellani de-
 fendant. atq[ue] in ciuitatem mittant. q[uod] pre[st]at impius ob-
 tinent. His Cesar impat hostibus obsides xl frumētusq[ue]

exercitus Mandubratum ad eos mittit. Illi impata celeriter
fecerunt obsides ad nuntium frumentumque miserunt. Tranouantibus
defensis atque ab omni milium iniuria prohibitis. Ceteri magni
Sengorici. Ancalutes. Triboci. Crassi legationibus missis se
se Cesari dedunt. ab his cognoscit non longe ab eo loco op-
pidum Casnelam abesse filius paludibusque munitus quo
satis magnus horum pecorumque nuntius conuenierat. oppidum autem
britanni uocant cuius siluas impediunt uallo atque fossa mu-
nerunt. Quo incursionis horum intente tam uenire
confueuerat. et proficiscitur cui legationibus locum cepit
egregie nam atque opere munitus. in hunc duabus partibus
oppugnare contendit. Hostes paulisper morati militum nuntius
impetum non tulerunt se seque ex alia parte oppidi eiece-
runt. magnus ibi nuntius petrosus reperiunt. multique in fuga
sunt comprehensi atque interfecit. Cuius hec in his locis ge-
runt. Casnelanus ad Cantium quod est ad mare supra
demonstrauimus. quibus regionibus quatuor reges pre-
erant. Cyneterix. Carinthus. Taxmagulus. Sengonax
nuntios mittit atque his impat uti coactus citius copias
Castra neuada de improviso adorant atque oppugnet.
Hi cum ad castra uenissent. nuntius eruptione facta multos
eorum interfecit. Capto et nobili duce. fugatorge suos inco-
lumes reduxerunt. Casnelanus hoc prelio nuntiato tot
detrimentis acceptis uastatis finibus maxime et permotus
defectione ciuitatum legatos per atrebares Cominius de di-
uisione ad Cesarem mittit. Cesar cum constitisset hyemare
in continenti propter repentinos gallicae motus neque multum
extatis superest atque id facile extrahi posse intellexeret ob-
sides impat. et quod in annos singulos Verlegalia. P. R.
Britannia penderet constituit interfecit atque imperat

Cassimelano ne mandubatio neu tranouantibus noceat
 obsequibus acceptis exercitus reducit ad mare. naues inue-
 nit repletas his deductis & captiuos habebat magnus
 nix & non nulle tempestate depenerant naues. duobus
 comenibus exercitus reportare instituit. ac sic accidit. ut
 ex tanto nauis nro tot nauigationibus neq; hoc neq;
 superiore anno ulla oia naus. que milites portaret
 desideraretur. At ex his que in naues ex contriti ad-
 eus remitteremur. et prius comenibus expositis mili-
 tibus. quas postea Labienus facendas curauerat. nro
 lx. p. paucis locis capent. relique fere oes reficeret
 quas cum aliq; diu Cesar frustra expectasset. ne anni pre-
 a nauigatione excluderetur & equo huius suberat nro
 angustius milites collocauit ac suma tranquillitate conse-
 cuta secunda mita cum solisset uigilia prima lue-
 terras attingit oesq; i columes naues pduxit. subducit
 nauibus. Conuolq; gallos samatrobriue parto d' eo
 anno frumetus in gallias pp. sititates angustius pue-
 rat. coactus e aliter. ac superioribus annis exercitus
 in hybernis collocare. legionesq; i ples ciuitates distribu-
 ere. ex qbus unaq; in Morinos duendaq; C. Fabio Le-
 gato dedit. aliaq; in Nervios. L. Ciceroni tertiaz in
 Ebuos. L. Rosio quartaz i remis cum Tito Labieno in
 confinio ueneros hyemare iussit. tres in belgis collo-
 cauit. his. M. Crassus. & L. Minutius plancius. & C.
 trebonius legatos precepit. Vnas legiones quas proxime
 transpadus conscripserat. et cohortes. V. in eburones
 quos pars maxa e. in Mosias ac rhenus qui sub
 impio ambiorgis. Catuolci erant. misit. his militib;
 Quas sitatus Sabinius. & L. Carunculeus coac. tam

legatos pcesse iussit. Ad hunc modum diffusibus legionibus
facillime inopie frumentarie sese meliori pcesse ex-
stimant. atq; hanc in omni legionum hyberna ptes tam
quas Lucio rosario imparatissimaz & getissimaz ptes dux-
das dederat. milibus passibus centum continerant. ipse
interea quo ad legiones collocatas munitioni hyberna
cognouiss i gallia morari constituit. erat in carnutibus
summo loco natus iasgetius. huius maiores i sua ciui-
tate regem obtinuerant. hunc Cesar pro sua uirtute
atq; i se beniuolentiaz q i otibus bellis singulari rei
opa fuerat usus maioru locu reseruauerat. tertium
hunc ias annu regnantez minutis ias multis palas
ex ciuitate & his auctoribus eis infecerunt. desert
ea res ad Cesarem ille ueritus q ad plures pue-
bat ne ciuitas eoz impulsione deficeret. Lucius
plantaz ius legione re belgis ceteri in carnutes pro-
fasci iubet. ubiq; hynare. quozq; opa cognouerat.
transgetiuz infeceruz hos comprehentes ad se se-
mittere. interuz ab eis legatus questoribusq; qbus
legiones tradiderat cernor factus e in hyberna
p uentuz. locuz q; hybernus re minutuz diebus ciuitate
xv qbus in hyberna uentuz e inituz repentinu tumult-
us at defectionis ortus e ab ambaorige & Caruoleo
q ius ad fines regni sui Sabino Cottuz pteso fuissent
frumentaz in hyberna corn oportuissent. Indutromari
tremu minus impulsu suos contrauerunt. subitoq; oppis
hignatoribus magna manu ad castra oppugnatz uene-
runt. euz ceteri nra arma cepissent ualluzq; asce-
dissent. Atq; una ex pte hispanis equibus omisiss
equestri pteso superiores fuissent. deserta re hostes

suos ab oppugnatione reduxerunt. Tunc suo more ela-
 mauerunt. ut aliq ex nr̄is ad colloquū prodirent h̄re
 se se que de re cō dicere uellent. Quibus rebus
 cotrouersias minui posse sperarent. Mittit ad eos
 colloquendi cā. C. Carpinellus eques romanus fami-
 liaris. C. Titurius et C. Virius ex hispania qdas
 q̄ ias ante in iussu Cesaris ad Ambioriges uenire
 consuevit. apud quos Ambiorix ad hunc modū locut⁹
 ē se se pro Cesaris in se beneficijs plurimū ei con-
 ferri debere. q̄ eius opa liberatus stipendio eet q̄ ad-
 uantus finitimis suis pendere consueissent. q̄ ei et
 filius et fr̄is filius ab Cesare remissi eet quos adua-
 tui obsidū nr̄o missos apud se in seruitute et carenis
 tenuissent neq̄ id q̄ fecerat de oppugnatione castrorū
 aut induto aut uoluntate sua fecisse. S3 coacta
 ciuitatis. suaq̄ ēē huiusmodi impia ut nō minus h̄er-
 uis i se multitudo q̄ ip̄e i multitudines. ciuitati por-
 ro hanc fuisse belli cā q̄ repente gallos conuira-
 non resistere nō potuerat. id se facile ex humili-
 tate sua probare posse q̄ nō adeo sit impius rex
 ut suis copys. p. R. superari posse confidat. S3 ēē i
 gallia cōe consiliū cibus hybernis Cesaris oppugnā-
 dis hunc ēē duris dieb⁹ nequa legio alii legioni sub-
 sidio uenire posset. non facile gallos gallis negare
 potuisse. presq̄ tū de recuperanda cō libertate
 consiliū intus uideret. Qm̄ qbus pro pietate satis-
 fecerit h̄re nū se rōes offusq̄ pro beneficijs Cesaris
 monere. orare Titurius pro hospitio. ut sue ac mi-
 tus saluti consulat magnas manus germanorū condu-
 ctas rhenus transisse hanc affore biduo ip̄os esse

consilium uelint. priusq[ue] finitimi sentiant. educ[er]e ex hybern[is]
milites aut ad Cicerones aut ad Labienus deducere. quos
alter milia passus erat quinquaginta. alter paulo amplius
ab his absit. illud se polliceri et iureiurando confirmare
tutus uer[um] p[er] fines. daturos q[uod] cui faciat et ciuitati se se
consulere q[uod] hybern[is] leuetur et Cesari pro eius meri-
tis gr[ati]as referre. hac or[ati]one h[uius] discedit Ambiorix
Carpinellus et Iunius que audierunt ad legatos defe-
runt. illi repentina re p[er]turbati. et si ab hoste ea
ducebat[ur]. in n[on] negligenda existimabant. max[ime] hac
re p[er]mouebant[ur]. q[uod] Ciuitates ignobiles atq[ue] humilem
eburonus sua sponte. p[ro]p[ri]a. bellu[m] facere ausas uix
erat. Credendus itaq[ue] ad consilium res deferrentur ma-
gnat[ur] int[er] eos exst[et] controuersia. Lucius Aunaculeus
complures tribuni militu[m] et p[ri]mos gradibus centuriones
nihil temere agendus. neq[ue] ex hybern[is] in iussu Ce-
saris discedendus existimabant. quantasuis magnas
et copias germanos sustineri posse munitis hyber-
nis in iussu Cesaris docebant. res et testimonio q[uod]
primu[m] hostiu[m] impetu[m]. multis ulro uulneribus illatis
fortissime sustinerunt et frumentaria n[on] primi. In-
terea et ex proximis hybern[is] et a Cesare conuentura
subsidia. Postremo q[uod] et leuius aut turpius q[uam] auctore
hoste de sumis rebus capere consilium. Contra ea
timidius sero facturos clamat atq[ue] maiores manus
hostiu[m] aduinculis germanis conuenissent. et cui aliq[ui]
a clauitatis in proximis hybern[is] eet acceptus bre-
ues consulenda et occasiones. Cesares arbitari pro-
fectu[m] in Italia[m]. neq[ue] ali[is] Carnutes interficendi t[em]p[or]e
gen[er]is consilium fuisse capturos neq[ue] eburones si ille

157
adesset tanta contentione nū ad castra uenturos ēē
nō hostes auctorem. s; rem spectare sub ēē rhenu.
magno ēē germanis dolori Ariouisti mortem. Et su-
periores nras virtutes ardere galli; tot contume-
ly; acceptis sub. P. R. impio redactas supiore gloria
rei militaris extincta. Posuimo q; hoc p;uaderet
sine certa re Ambroge; ad eimodi consilijs discessi-
sse. su; fin; in utraq; pte ēē tutas. Si nūq; esset
durius nullo e; p;iculo ad proximas legiones per-
uenturos. Si gallia oīs e; germanis consentiret.
Vna; ēē positas i reuerate salutes. Cotte q; atq;
eoz q; dissentirent consilijs que; hret exiit. In quo
si pns consilijs nō sit. At certe longinqua obsidione
fames ēēt timenda. hac i utraq; pte disputatione
hūa. Cuz a Cotta primus q; ordinibus acriterq; resiste-
retur. Vmote nūq; si ita iultus. Sabini; et clariore
uoce ut magna ps militib; exaudiret. neq; inquit
is su; q; grauissime ex uobis mortis p;iculo tereat.
hi sapienter si grauius q; urderet abs te rationes de-
poscent. q; si p te licent p;ximo die e; proximis
hybernis coniuncti eoz e; relijs belli casus substineat.
nō reuerti et relegati longe ab ceteris aut ferro aut
fame tereant. consurgit ex consilio comprehendunt
utruq; exorant ne sua desensione et p;inata res
i sum; p;iculus deducant faciles ēē res. seu profi-
ciantur seu mancant. s; oēs unus mō sentiant ac
proben; contra i dissensionib; nullas se salutes pro-
spicere. res disputatione ad medias noctes p;ducitur.
Tandem dat Cotta manus. supat fin; sabini prima
lūe prouinciat uiros. Consumitur vigilijs reliqua

pars noctis. cui sua quis miles circumsperet. q. seip. por-
tare posset. q. ex instrumento hybernorum relinquere co-
geretur oia excoquantur. Quare nec sine periculo ma-
neatur. i. langore militum. i. vigiliis periculum augeatur.
Prima luce sic ex castris proficiuntur. Ut quibus est
persuasum non ab hoste sed ab homine amantissimo Ambrosi-
ge consilium datus longissimo agmine maximusq. impe-
dimentis. At hostes posteaq. ex nocturno fremitu vi-
giliisq. de profectioe eorum scelerunt collocatis insidijs
buxto in silvis opportuno consilio atq. occulto loco a
militibus passim arciter duobus romanorum aduentum
expectabant. et cui se maior pars agminis in magnas
convallcs dimissis. ex utraq. parte eius uallis subito se
ostenderunt. novissimosq. premere. i. primos prohibere
ascensu. atq. iniquissimo montis loco prelium committere
reperunt. tunc demum Titurnus q. nihil an provide-
rat trepidare. i. concursare. cohortesq. disponere. hec
in ipsa timide atq. ut eius oia defuere uiderentur.
q. plerumq. his accidere consuevit q. in ipso negotio con-
silijs capere coguntur. At Cotta q. cogitasset hec
posse in itinere accidere atq. ob eas res profectio-
nis auctor non fuisset nulla in re cor saluti deerat.
Et in appellandis cohortandisq. militibus imperatoris
i. in pugna militis officia prestabat. Cuius pro longitu-
dines agminis minus facere oia pro se obire. i. q. quo
quo loco faciendus esset providere possent. Iusserunt
promittiari ut impedimenta relinquere. atq. in
orbem consisterent. q. consilium i. se eismodi cau. re-
prehendendus non est. in i. commode accidit. nam i.
nris militibus spem minuit. i. hostes ad pugnandum

alacres effiat. d' nō sine sumo timore & desperatione
 id factus videbatur. Preterea accidit d' fieri necesse
 erat. ut vulgo milites ab signis discederent. quęq; qđ
 eorū crassima habebat. ab impedimentis petere atq;
 exire properaret. Clamore & fletu oīa compleverāt
 ut barbaris consiliis nō defuit. nam duces eorū tota
 acie promittare iusserūt. neq; a loco discederet
 illos eē preliū atq; illis reservari qđq; romanis
 reliquerāt. proinde oīa in victoria posita existi-
 re. Erant & virtute & nūo pares. nūi tāz & si ab
 duce & a fortuna deserebantur. tū oēs spes salutis
 in virtute ponebant. Et quotiens quęq; cohors pro-
 currebat ab ea pte magnus nūis hostiū cadebat. Quare
 adversa Ambioris promittari iubet ut procul
 tela coniciant neu proprius accedant. et quas ī pte
 romani impetū facere cedant. Leuitate armorū
 & quondam exercitatione nihil his noceri posse rui-
 sus se ad signa recipientes insequant. quo precepto
 ab his diligentissime observato. cuius quępiā cohors ex
 orbe excesserat atq; impetū fecerat hostes ueloci-
 sime refugiebant. Intus eā ptem nudari nēce-
 rat. et ab latere apto tela recipi. rursus cui i
 eus locū unde erant egressi reuerti ceperant.
 & ab his q̄ resserant & ab his q̄ proximi steterāt cir-
 cūuehebant. sū aut locū tenere uellent. nec in-
 tuti locus relinquebat. neq; ab tanta multitudine con-
 iecta tela confecti uitare poterant. tū tot inco-
 modis confectari multis uulneribus acceptis resiste-
 bant. & magna pte diei consumpta. cui a prima
 luce ad horū octauarū pugnaret nihil d' ipis esset

indignus committerent. tunc Tito Calpurnio q̄ superiore anno
primus prelus duxerat. Vno forti & magne auctorita-
tis utriusq; femur tragula trahitur. Q. Lucanus eius-
dem ordinis fortissime pugnans dū circumvento filio sub-
uenit interficit. Lucius Cotta Legatus oēs cohortes
ordinesq; adortus in aduersus funda vulnerat. his
rebus p̄motus. Q. Titurius tunc procul Aboriges
suos cohortantes conspexisset interpretes suos. Cui Pom-
peius ad eum mittit rogatus ut sibi militibusq; p̄cat.
Ille appellatus inquit. si uelit ferus colloq; licet spe-
rari a multitudine impetrari posse q̄ ad militum sa-
lutem p̄tineat. ipi uero nihil notus in inq; tam-
rem se suam fidem m̄ponere. Ille tū Cotta saucio
comunicat. si uidet p̄gnā ut excedant. Et tunc
Amborige una colloquant. sperare ab eo de sua
ac militum salute impetrari posse. Cotta se ad ar-
matos hostes iturū negat. atq; in eo p̄seuerat. Sa-
binus quos ī p̄ma tribunos militum circū se hēbat.
et primos ordinis centuriones se seq; iubet. Et tunc
proprius ad Amborigem accessit iussus arma abi-
cere. impatū fecit. suisq; ut idem faciant impat.
Ititq; dū de conditionibus int se agunt. longiorq;
consulto ab amborige constituit s̄mo paulatim cir-
cumuentus interficitur. tunc uero suo more uictorū
conclamant atq; ululatus tollunt. impetūq; ī viros
facto ordines p̄turbant. Ibi Lucius Cotta pugnans
interficatur cui magna p̄te militum reliq; sese in castra
recipiunt. Unde erant egressi. equus Lucius petro-
lidus agister cui magna multitudo hostium p̄uenie-
retur. aglas intra vallū p̄uenit. Ip̄e pro castris

fortissime pugnans occidit. Alij egre ad noctes oppu-
 gnationes sustinent noctu ad unus oēs dispersa
 salute se ipsi interficiunt. pauci ex prelio lapsi inter-
 nis itineribus & silvas ad Titum Labienum legatum in
 hiberna perveniunt. Atque eius de rebus gestis certiorē
 faciunt. Hac victoria elatus Ambiorix statim eius
 equatu in aduatuos qui erant eius regni finitimi pro-
 ficiat neque noctes neque dies intermittit peditatus qui se
 se iubet subsequi. re demonstrata Aduatuos qui cōtatis.
 Postero die in nemus pervenit. hortaturque ne sui im-
 ppetum liberandi atque ultiscendi romanos pro his qui
 acceperint iniurijs occasiones dimittant. infectos ēē
 legatos duos. magnasque preces exortus intulisse demonstrat.
 nihil ēē negotij subito oppressas legiones que cum
 Cicerone hyemet inflic. sed ad eas res proficitur
 adiutores. facile hac orōe nemus perficiet. Itaque
 confestim dimissis nuntijs ad Centores. Gerūdios. Le-
 uacos. plenimoximos. gordinos. qui oēs sub eorū im-
 pio sunt qui maximas manus possunt regunt. Et de-
 improvise ad Ciceronis hiberna aduolant. non diu
 ad eius de Tituri morte fama plata. hinc quod accidit
 quod fiat nūc ut nonnulli milites qui lignationis mu-
 nitionisque tam in silvas discessissent. repente equum
 aduentu intaperent. his arcumentis magna ma-
 nu Eburones Nervij aduati atque horū oīs socij
 et clientis legiones oppugnare incipiunt. nūc ceteri
 ad arma concurrunt. Vallus transcendunt. egre is
 dies sustentat. qui oēs spes hostes in celeritate pone-
 bant. atque hanc adepti Victorias in perpetuum se fore
 victores confidebant. Mutantur ad Cæsares cōfessim

ab Cicerone lre magnis propositis premijs si p[er]tulissent ob-
sessis ciuib[us] uis nisi int[er]cipiunt. noctu ex materia quas
munitionis ea comportauerant. turres admodu[m] cxx.
mantant inuicibili celeritate que deesse uidebantur
opi p[er]ficiuntur. Hostes postero die multo maioribus co-
actis corp[or]is castra oppugnant. fossas complent eade[m]
oroe qua pridie a nris resistit. hoc idem reliquis
deinceps sit diebus nulla p[er] nocturni tyris ad labo-
res int[er]mittit. Non egris no[n] uulneratis facultas
getis datur. queru[m]q[ue] ad p[ro]ximi dui oppugnationes
opus sunt noctu compant. multe preuiste fudes
magnis muralib[us] p[er]iculis nris instituitur. turres con-
tabulant[ur] p[er]inelorice ex cratibus attexunt. t[em]p[or]e Ci-
cero cu[m] tenuissima ualitudine esset. nocturnus sibi
q[uod] ip[s]e ad getes relinquebat. ut ultra militum con-
cursu ar uoribus sibi p[re]uere cogeret. tunc prin-
cipesq[ue] ducesq[ue] Nernozs. q[ui] aliquos smonis adit[us]
cu[m]q[ue] amicitie cu[m] Cicerone habant. Colloq[ui] se uelle
dicunt facta p[ar]te eademq[ue] Ambioru[m] cu[m] Titurno
egerat comemorant o[mn]es n. gallas ee i[n] armis.
germanos rhenus transisse. Cesaris reliquosq[ue] hyber-
na oppugnari. Addunt et de Sabini morte Am-
biorum ostentant fidei faciente cu[m] errare eos
dicunt. si q[ui]s ab his presidij sperent q[uod] suis rebus
diffidant. se se cu[m] hoc ee in Cicerone. p. q. R.
no[n] ut nihil nisi hibernis recusent. hanc atq[ue] inue-
terscere consuetudines uelint. luere illis incolumibus
pro se = hibernis discedere = ad quascu[m]q[ue] partes
uelint sine metu proficisci. Cicero ad hec mo[n] unus
r[ati]o no[n] ee consuetudines p. R. accipe ab hoste

armato conductiones si ab armis discedere uelint se
ad uitore utamur. Legatosq; ad Cefares mittant. spe-
rare pro ei iustitia qua penerint impetraturos. ab hac
spe repulsi nerui. uallo pedus. ix. et fossa pedus. xv. hy-
berna cingunt. Hec et superius annos consuetudine
a nobis cognouerant. et quosdam de exercitu habebat
captiuos. ab his docebant. si nulla ferramentorum copia
que esset ad hunc usum idonea gladijs respites cir-
cumedere manibus sarculisq; tras exaurire uidebant
qua qd ex re hominum multitudo cognosci potuit. nam min
horis tribus milibus pedus. xv. in circuitu munitiones fe-
cerunt. reliquisq; diebus turres ad altitudines ualli fal-
ces testudinesq; quas idem captiuu docuerant parare
ac facere cepunt. Septimo oppugnationis die max^o
cohorto uento feruentes fusuli ex argilla glandes
fundas et feruescentia iacula in casas que in ore
gallico stramentis erant. recte iacere ceperunt.
ac retr ignes comprehendunt et uenti magnitudine
in oes locos castrorum desulerunt. Hostes max^o clamore
sicuti parati iam atq; explorata victoria turres te-
studiesq; aggere et scalis uallus ascendere ceperunt.
At tanta uirtus militum atq; ea patria cum fuit. ut
cum ubiq; flama torrerent maxima tellos militum
dine premerent suaq; oia impedimenta atq; oes
fortunas reslagrare intelligerent. non modo dimigrandi
ea de Vallo discederet nemo. sed pante ne respiraret qd
qsq; ac oes acerrime fortissimeq; pugnarent. hic
dies nris longe grauissimus fuit. sed in hunc habuit
eventus ut eo die maximus hostium nris uulneraret
atq; inficeretur. ut se sub ipso Vallo constipauerunt.

recessusq; primis ultimis nō dabant. Paululus q; int̄missa flā-
ma ⁊ quodā loco tūm adacta ⁊ contingente uallum
terae cohortis centuriones. ex eo quo stabant loco ces-
serunt suosq; oēs remouerūt. nūc uerbisq; hostes
se intrare uellent uocare ceperūt. quos progredi
ausus ē nemo. tūc ex dī pte lapidibus coniectis
deturbati. turrisq; succensa ē. Erant ī ea legione
fortissimi uiri centuriones q; primis ordinibus appro-
pinquarent. Tuus pullo ⁊ Lucius uorems. hi perpe-
tuas int̄ se controuersias habebant. q; nāz auferretur.
dibz annis de locis sūmis simultatibus contēdebant.
Ex his pullo cūz acrius ad munitiones pugnaret.
Quid dubitas inq; uorene. aut quē locūz tue pro
laude uirtutis spectas. hic dies de nris controuer-
sis indicabit. hec cūz dixisset procedit ex castris muni-
tiones quēq; pti hostiūz confertissima est uisa irrupit
ne uorems q; ex se se uallo continet. s; oīs uerit̄
examinationē subseqtur. Tamen mediocri spacio reli-
cto. pullo pilus ī hostes imittit. atq; unus ex mul-
titudine procurrentēz trahit. Quo prosto ⁊ examinato.
hunc frons protegit. in hostes tela oēs conijciunt.
neq; dant regrediendi facultatem. transfigitur scutūz
pullo ⁊ vorutus in balteo desigatur. auertit hinc cūz
uaginas ⁊ gladius educens conantis dexteraz moratur
manus. impeditq; hostes circūstunt. succurrit illi ini-
micus uorems ⁊ laboranti subuenit. ad huc se confestim
a pullo oīs multitudo conuertit. Illūz nō obstantē
occisūz gladio communis gerit rem uorems. Atq; uno
int̄fecto. reliquos paulus propellit. dūz cupidius instat
in locūz dexte lūs inferiores concidit. hinc rursus cir-

cumento fert subsidium pullo. Atq; ambo intolantes co-
 pluribus infectis summa cu laude se se intra mu-
 nitiones recipiunt. sic fortuna i contentione i cer-
 tamine utrinq; seruant. Ut alter alteri inimicus
 auxilio salutiq; esset neq; diuidendi poss. nec utri vir-
 tute inferendus uideretur. quanto erat indies gra-
 uior atq; asperior oppugnatio. i maxime q; magna pre-
 militus confecta uulneribus res ad paucitatis de-
 fensiole puenerat. tanto uehementiores hie nūq; ad
 Cesarem mittebant. Quos ps deprehensa in con-
 spectu noxæ militis cui mutatu uocabant. Erat
 unus intus nemius noie. Virtute loco natus honesto
 q; prima oblatione ad Cicerone pfluera. suus q; ei
 fides presiderat. huius suo spe libertatis magnusq; per-
 suadet premis ut hie ad Cesarem deferat. has ille
 in iaculo illigatas effert. et gallus int' gallos sine ulla
 suspitione uersatus ad Cesarem puenit. ab eo de pi-
 culis Ciceronis legionsq; cognoscitur. Cesar acceptis
 hie hora citatex undecima diei statq; nūq; in bel-
 lonacos ad Maurus cassus quiflores mittit. Cuius
 hiberna aberant ab eo milia passuum. xxv iubet me-
 dia nocte legiones profusas. ceterq; ad se uenire-
 ent cui munio Crassus Alfig ad C. fabius legatus mit-
 tit ut in arrebatu fines legiones adducat. qua sibi
 nec sit facienda. scribit Labieno sireip. comodo fa-
 cere posset cui legione ad fines uenirent. ueniat
 reliquas ptem exercitus q; paulo aberat longius no
 putat expectandas. Egres citatex quadringentes
 ex proximis hibernis colligit. hora citatex tertia.
 ab an cursoribus de Crassi aduentu certior factus

eo die milia passuum xx. procedit. Crassus sammarbrine
pferit. legiones q. attribuit q. ibi impedimenta scitu
obstides ciuitatis has pu. frumentus q. de deo hye
mis tollende ca. deuexerat relinquebat. Fabius
ut imparet erat no ita multus moratus in itinere
cuq. legionibus occurrit. Labienus intitu Sabini z
cede cohortis cognita cuq. ois ad eus treueros
copie uenissent. uentus ne ex hibernis fuge sibi
profectiones fecisset. Ut hostiuz impetuz substinere
no posset. p.ceptum quo recenti uictoria efferrisa
ret. has Cesari dimittit. quanto cuq. p.iculo legio
nes ex hibernis educeretur eet. rem gestaz eburo
nibus p.ferbit. docet ois peditatus eqtatusq. copias
treueros tria milia passuum longe ab suis castris con
fessisse. Cesar consilio eius probato zli opinione trius
legionuz deo. huius ad duas redierat. in unus cois sa
luis auxilium in celeritate ponebat. deuit magnis
uinculis in Nervicos fines ibi ex captiuis cognoscit
que apud Cicerones gerantur. quantoq. in p.iculo res
sit. tui cuidas ex eqtibus gallicis magnis premijs p.fer
det. Ut ad Cicerones eplaz deferat hanc grecis co
scriptas lris mittit. ne integra epla nra ab hostibus
consilia cognoscant. si adire no possit monet ut triangu
laz cuq. epla ad amicum aligata intra munitionez ca
stroz abynat. in lris scribit scus legionibus p.ferendus
celo affore hortat. ut p.ushinas uirtutes retineat.
gallus p.iculuz uentus ut erat p.ceptus triangulam
mittit. huc casu tuum ad hesit. neq. ab nris biduo aia
uersa. tercio die a quodam milite conspuit. dempta
ad Ciceronem deferitur. ille p.lectas inquietu militus

ventat. maxima q. letitia oēs affectit. tūz fumi incendios
 procul videbant. Que res oēs dubitationes aduentus
 legionū expulit. re cognita galli p. exploratores obsidio
 nes relinquunt. ad Cesarem cūbus copys contendūt.
 hec erant armatores circū milia. lx. Cerezo data. fa-
 cultate gallus ab eodem uertitōne quēz supra demo-
 strauimus rexit q. hās ad Cesarem deferat. Hunc
 admonet uter caute diligenter q. faciat. p. scribit in
 hīs hostes ab se discessisse. oēs q. ad eū multitudines
 conuenisse. Quibus hīs circiter media nocte Cesar
 allatus. suos facit certiores. eosq. ad dimicandum aūz
 cūo confirmat. Postera die luce p. ma. monet castra.
 z circiter milia passus. iij. progressus transualles z in
 iūz. hostiū multitudines conspiratur. Erat magni p. ueli
 res tantulis copys iniquo loco dimicare. in qm. obli-
 chone liberatus Cicerones facbat. equo cūo remittendus
 de celeritate existimabat confedit. z q. exilimo loco ca-
 stra post cōmunit. atq. hec z si erant exigua p. se iux
 miliaz hōiū. dō. p. p. nullis tū impedimentis. tamen
 angustus magis q. maxime potest contrahit. eo consilio
 ut in sumas contentiones hostibus ueniant. intis i oēs
 p. res. sperulatoribus missis explorat quo comodissimo in-
 nere ualles transire possit. eo die paruulis equestribus
 p. uelis ad aquas factis utraq. se se loco suo continere.
 galli q. ampliores copias que nō dūz uenerant expe-
 ctabant. Cesar si forte timoris simulatione hostes i
 suis locis elucere poss. ut citra ualles pro castris
 p. uelis contenderet. si id efficere nō poss. ut exploratis
 itineribus minori eūz p. uelo ualles riuūz q. transiret.
 prima luce hostiū equatus ad castra accedit. p. uelisq.

ad nris equibus committit. Cesar consulto eques redire seque
in castra recipere iubet. Simul ex oibus partibus castra alio
re uallo muniri portasque obsidui. atque his administra
dis rebus que maxime concurrant et eorum simulatione agi ti
moris iubet. Quibus diebus rebus hostes inuitati co
pias traducunt. atque in quo loco constituunt. nris et
de uallo deductis propriis accedunt. et tela mira
munitiones ex oibus partibus congeriunt. preterea
que circummissis promuntari iubent. seu que gallus. seu
romanus uelit in horum terras ad se transire sine
periculo habere post id tempus non fore periculum ac si
nris contempserant. ut obsidui in speciem portis sin
gulis ordinibus respiciunt que eas non posse introrumpere
uidebant. alij uallum manu frangere. alij fossas complere
inaperent. tunc Cesar oibus portis eruptione facta
equatimque emissis ceteris hostes in fugam dat. sic uti deo pu
gnandi causa resisteret nemo magnusque ex eis unus occidit.
atque omnes armis exiit. longius prosequi ueritus. que silue
paludesque intrare debant. neque et paruum detrimento
illius locus reliquus uidebat. oibus suis incolumibus copiis
eodem die ad Ciceronem peruenit. instructas turres
testudines munitiones hostium admiratur legione pro
ducta cognoscit non deumque esse militem quemque reliquum
sine uulnere. ex his oibus iudicat rebus quanto eorum periculo
et quanta eorum uirtute res sint administrate. Ciceronem
pro eius merito legionesque collaudat. Centurionesque
singulares tribunosque militum appellat. Quorum egre
gias fuisse uirtutes testimonio Ciceronis cognouerat.
de caui Sabini et Cocle certius ex captiuis cognoscit.
Postero die contentione habita rem gestam proponit

milites consolatur et confirmat, et de rementis et culpa
 et temeritate legati sit acceptus. hoc egore auro fe-
 rendus docet, et beneficio deorum immortalium et vir-
 tute eorum expiato incommodo neque hostibus diuturna leta-
 tio neque ipsis longior dolor relinquatur. Intusque Labie-
 nus per remos incredibili celeritate de Victoria Ce-
 saris fama perfertur. Ut cum ab hybernis Ciceronis
 milia passuum abesset orat. lx. eorum post horas nonas
 dies Cesar pervenisset ante mediam noctem ad por-
 tas castrorum clamor exiretur. Cui clamore signi-
 ficatio Victoriae granulationeque ab remis Labieno fi-
 eret. hoc fama ad treveros plata. Indutimanius
 et postero die castra Labieni oppugnare decreverat
 noctu profugit copiasque omnes in treveros reducit. Ce-
 sar Sabus cum sua legione remittit in hyberna.
 ipse cum tribus legionibus armis sanatoribus trimis
 hybernis hyemare constituit. eorum tanti motus gallos
 exterruit totas hyemes ipse ad exercitum manere
 decrevit. nam illo incommodo de Sabini morte plato
 omnes fere gallos civitates de bello consultabant.
 multos legationesque in omnes partes dimittebant. et reliqua
 consilia caperent atque unde initium belli fieret ex-
 plorabant. nocturnaque in locis desertis castra habant.
 neque ullus fere hyemis totius temporis sine solitudine
 Cesaris intercessit. quoniam aliquis de consiliis ac motu
 gallos initium acciperet. in his a Lucio Roscio que-
 store quae legioni terrene decime prefererat cer-
 tior factus est magnas gallos copias eorum civitatis
 que armorum appellantur oppugnandi cum sui conve-
 nisset. neque longius milibus passus octo ab hybernis

his confutisse. si nūto allato de victoria Cesaris discessisse.
adto ut fuge similis discessus videret. At Cesar principibus
cuiusq; civitatis ad se vocatis alias territudo cui se fa-
re que fierent alias cohortando denūtiaret. magnas
ptem gallic i officio tenuit. in senones que e civitas
imprimis firma. et magne intra gallos auctoritatis. Ca-
uarinus que Cesar apud eos reges constituerat cuius
frater moritasgus aduentu in galia Cesaris cuiq; ma-
iores regni obtinuerant interficere publico consilio co-
nati cui ille pferisset et profugisset usq; ad fines inse-
cuti regno domosq; expulerunt. et missis ad Cesarem sa-
tisfaciendi cā legatis cui his eoz ad se senatus veni-
re iussisset. dicto audientes nō fuerunt. tantusq; apud
hoies barbaros valuit eē aliquos reptos principes infer-
rendi belli. tantusq; oibus voluntatem commutationes
attulit. ut preter heduos et remos quos precipuo scēp
honore Cesar hūit. alteros pro vetere ac ppetua
erga. p. R. fide alteros pro recentibus gallic belli offus
nulla fere civitas fuerit nō suspecta nobis idq; adeo
aut facio mirandus ne sit. cui compluribus alijs de cāis
tas maxē q; ei q; virtute belli oibus gentibus prefere-
bant. tantus se eius opinionis deperdisse. ut a. p. R.
impia pferrent gravissime dolerent. treueri vero
atq; indutimarus totius hyemis nullas tps intrussis-
runt. qn transrhenus legatos mitterent. civitates
solicitarent. pecunias poluerent. magna pre exer-
citus nri infesto multo minores sup eē dicerent
ptem. neq; in illi civitate germanos pfluaderi potuit.
ut rhenus transiret. cui se bis exptos dicerent. Ario-
nisti bello et Tenchareoz transitu nō eē amplius

fortunaz. tentaturos hac spe lapsus. Indutiomarus nubi-
 lomius copias cogere exerceve a finitimis equos para-
 re. exules damnatoresq; tota gallia magnis premys ad
 se allicere cepit. ac tantas sibi ias his rebus i gallia an-
 tennatam compauerat. Ut undiq; ad eus legationes
 concurrerent grās atq; amicitias publice privatq; pe-
 terent. Vbi intellexit uliro ad se venire. altera
 ex pte Senones Carnutesq; contra facinoris instigare.
 Altera nervios Aduaturosq; bellus romanus parare.
 neq; sibi voluntarioz copias defore. si ex finibus suis pro-
 gredi cepisset. armatus concubus inducit. hoc more
 galloz ē mutus belloz. que lege cōi oēs puberes z
 armati convenire consuevūt. Qui ex his nouissi-
 mus conuenit in conspectu multitudinis truncatibus
 cubus affectus nerat. In eo consilio Cyngentoragem
 alius princeps factionis geness suus quez supra
 demonstrauimus. Cesaris secutus fides ab eo nō disces-
 sisse hostes induat. bona q; eius publicat. his rebus
 confectus in concilio pronūtiat. accersitus se a Se-
 nobus z Carnutibus alijsq; q̄ pluribus gallicis ciuita-
 tibus. huc itaq; p fines remoz. eoz q; agros popu-
 latuz ac priusq; id faciat. Castra Labienū oppugna-
 tuz. que fieri uelit precepit. Labienus tuz z lon-
 nā z manu munitissimus castris se se teneret de suo
 ac legionis pūlo nihil timebat. nequaz occasionem
 rei bene gerende dimitteret cogitabat. Itaq; a Cyn-
 getorice atq; eius propinquis orōe Indutiomari cogita-
 quas in concilio habuerat. nūtijs mittit ad finitimas
 ciuitates. egresq; undiq; euocat. his certus dies conue-
 niendi dicit. Intz prope quotidie tuz cōi egstatu Indutiomari

sub castris eius uagabatur. alias ut finis castrorum cognosceret.
alias colloquendi aut territandi causa. eques plerumque oes tela
intra uallum conponebant. Labienus suos intra munitiones
continebat. timorisque opinionemque quibuscumque poterat rebus au-
gebat. Cuius maiore in dies contentione. Indutimarus ad
castra accederet, nocte una inpromissis equibus suis fini-
timas ciuitatis, quos accersendo curauerat tanta dili-
gentia oes suos custodis intra castra continuit ut nulla
res ea res emitti aut ad treueros perferri posset.
Initis ex consuetudine quotidiana Indutimarus ad castra
accedit. atque ibi magnas praeter diei confirmat eques tela
conponunt. et cum magna contumelia uerbos nidos ad
pugnas euocant. nullo ab ipsis dato iussu ubi usum est
sub uesperum dispersi ac dissipati discedunt. subito Labie-
nus duabus portis oem equitatus emittit praecipit atque
incedit. perterritis hostibus atque in fugam conuersis quod fore
sicut accidit. uidebat unus oes peterent Indutimaros
neque quicumque prius uulneret quam illius interfectus ui-
deret. quod mora reliquos spatium praeteritum illis effugere
nolebant magna proponit his qui occiderent premia sub-
mittit cohortes equibus subsidio. comprobant hominum
consilium fortuna et cum unus oes peterent. in ipso flu-
minis uado deprehensi Indutimarus inficitur. caput
que eius refertur in castra. Rediunt eques quos pos-
sunt conferantur atque interficiunt. hac re cognita oes
eburnus et Nervos qui conuenierant copie discedunt
paucos hinc post id factum Caesar quietiorem
galliam.

Multis de causis Cesar maiores gallicae motus expectans p. Mar-
 cus Syllanus gallicas amittit. C. regimius Titus Sextus lega-
 tos delectus hinc instituit. simul a Gneo Pompeio pro con-
 sule petit. Qui ipse ad urbem cum impio reip. ca. roma-
 neret. Quos ex Cisalpina gallicia consulis sacramento ro-
 gauisset ad signa convenire. et ad se profusa iuberet.
 magis interesse et in reliquis tps ad opprimendos gallicos exi-
 stimans tantas uideri italicae facultates. Ut si qd esset i bello
 detrimenti acceptus non modo id brevi tempore resarci
 si et maioribus augeri copys posset. Qd cum pompeius et
 reip. et amicis tribuisset retr. confecto p. suos delectu-
 tribus an. exactas hyemem et constitutus et adductis legio-
 nibus duplicatq. eaq. cohortis mo. Quas cum C. Tur-
 rio amissat. et reuertere et copys docuit q. p. R. dissipli-
 na et copie possent atq. opes. Infecto indutimario ut
 docuimus ad eius propinquos a treueris impius defertur.
 illi finitimos germanos sollicitare. et pecunias non desistunt
 polliceri cum a proximis impetrare non possent ulteriores
 tentant. inueniunt non nullas ciuitatibus iure iurando inter
 se confirmant. obsidibusq. de pecunia cauent. Ambiori-
 gem sibi societate et federe adiungunt. Quibus rebus
 cogitis Cesar undiq. bellus parari uideret. Nemo ad-
 uatus Menapios adiunctis os rhenuis oibus germanis. in
 armis Senones ad impatru non uenire. et cum Carnuntibus
 finitimisq. ciuitatibus consilia communicare. a treueris ger-
 manos crebris legationibus sollicitari. Maturus sibi de
 bello cogitandus putauit. itaq. nondum hyeme confecta
 proximus quatuor legionibus coactis de improviso i. fines

verumque contendit. et priusquam illi aut profugere possent, aut
conuenire magno pecoris atque hominum numero capto. atque ea preda
militibus concessa. vastatisque agris in deductionem venire atque
obsides sibi dare coegit. et relictis confecto negotio rursus
in hyberna legiones reduxit. Concilio gallicum primo uere
et instructum indidit. Cuius reliqua preter senones treueros
que uenissent. initium belli ac desperationis hoc esse arbitrat.
ut omnia postponere uideretur concilium in lutiarias parisienses
transfere. Confines erant hi senonibus ciuitatemque prius
memoria conuenerant. sed ad hoc consilio affuisse existi-
mantur. hac re pro suggestu pronuntiata eodem die in
senones cum legionibus proficiscitur. magnusque itineribus
eo peruenit. Cognito eius aduentu amicus qui princeps eius
consilium fuerat. iubet in oppida multitudines conuenire
conantibus priusquam id efficere posset adesse romanos mun-
tatur. necessario senae desistunt. legatosque deprecandi
eum ad cesarem mittunt. ad eumque heduos quos an-
tiquitus erat in fide ciuitas libenter. Cesar petentibus he-
duos dat. uenias. excitationesque accipit. quod ethius tempus
instantis belli non questionis esse arbitrabatur. obsidibus
impatris centum hos heduos custodiendos tradit. Eodem
Carnutes legatos obsidesque mittunt. nisi deprecatoribus
remis quos erant in clientela. eadem ferunt responsa.
pagit concilium Cesar eques impat. ciuitatibus hac parte
gallicae parata. totus et mente et animo in bellum treueros
et Ambiorigis insistit. Caeterum cum equatu senonum secus
proficisci iubet. neque aut ex huius iracundia aut ex
eo quod metuerat odio ciuitatis existat motus his rebus
constitutus qui pro explorato habebat Amborigem prelio non
esse concertaturus. reliqua eius consilia animo circumspectabat.

erant Menapij propinq. eburonij finibus ppetuus pa-
 ludibus siluisq. muniti. q. uni ex gallia de pace ad Ce-
 sarem nūq. legatos misant. euz his ēē hospitiuz Ambio-
 rigi facbat. Item p. treueros uenisse germanos i. amia-
 riaz cognouerat. hec prius illi detrahenda auxilia exstima-
 bat. q. ipm bellus lacefferet. ne despata salute aut se-
 in menapijs abderet aut euz transrenanus congrredi
 cogeretur. hoc initio consilio totus exercitus impedi-
 ta ad Labienus in treueros mittit. duasq. legiones ad
 euz proficisci iubet. ipē euz legionibus expeditus q. in
 Menapios proficiscitur. illi nulli coacta manu loci pre-
 sidio freti in siluas paludesq. confugerunt. suaq. eodem
 conferunt. Cesar paratis copijs euz. C. Fabio legato &
 M. Crasso questore ceteriq. effectis pontibus adyt in-
 pto exercitu edificia uicosq. incendit. magno petoris
 atq. hominū nūo potitur. Quibus rebus coacti Mena-
 pi legatos ad euz pacis petende cū mittunt. ille consilijs
 acceptis hostiuz se hituz nūo confirmat. si aut Ambio-
 rigem aut euz legatos finibus suis recepissent. his
 confirmatis rebus cōminuz attrebatem euz egrotu tu-
 stodis loco menapijs relinquit. ipē in treueros proficiscit-
 ur. hec a Cesare geruntur. treueri magnis coactis
 peditatus egratusq. copijs. Labienus euz una legione-
 que in eoz finibus hyemauerat. aduiri parabant. euz
 non longe ab eo bidui uia aberant. euz duas uenisse
 legiones iussu Cesaris cognoscunt. positis castris a mul-
 tibus passus. xv. milia germanos expectare consti-
 tuunt. Labienus cognito hostiuz consilio sperans teme-
 ritate eoz fore aliquas dimicandi facultates presidio
 cohortiuz euz impedimentis relicto euz. xxv. cohortibus.

magnosq; equatu contra hostem proficiscit. ⁊ nullo passim
intermisso spatio castra cōmunit, eratq; intra Labienus
atq; hostes diffidit transitu flumen ripisq; preuuptis. hoc
neq; ipse transire habebat i cō, neq; hostes transitorios
existimabat. augebat quodidit auxilios spes. loquitur in
consilio palas. qm germani appropinquare dicunt. se se
suasq; copias exercitusq; in dubiis nō deuoraturus. Et
postero die prima luce castra motus celeriter ad
hostes deferatur ut ex magno gallosq; equis nūo nō nullos
gallos gallicis rebus fauere nā rogebat. Labienus no-
stra tribunis militis ^{simis} tribunisq; ordinibus conuocatis q
sui sit consilij proponit. Et quo facilius hostibus timoris
det suspitionem maiore strepitu ⁊ tumultu q. p. R. fert
consuetudo castra moueri iubet. his rebus fuge simi-
lem profectiōem efficit. hec q; p exploratores an-
tucem in tanta propinqtate castrorū ad hostes diffe-
runt. vox agmen nouissimus extra munitiones protel-
serat. cuius gallic cohortati inter se. ne spatia prelas ex
manibus demitterent. longus ēē pteritis romanis ger-
manos auxiliū expectari. neq; suas pati dignitatem
ut tantis copijs tā exiguis manus prestim fugientem
atq; impediam adoriri nō audeant. flumen transire ex
inquo loco cōmittere preliū nō dubitant. Que fere
suspensus Labienus, ut oēs circa flumen eliceret ea-
dem usus simulatione itineris placide progrediebatur.
tū premillis paululus impedimentis, atq; in tumultu qdas
collocatis, hētis ingt milites quas petitis facultates. hostes
impedito atq; inquo loco tenetis. prestare nobis eandem
duobus uirtutem quas sepe nūo Impatori prestitistis.
atq; illis adesse. Et hec coras cernere existimate. simul

signa ad hostem conuerti. arcemq; dirigi iubet. & paucis
 turmis presidio ad impedimenta dimissis, reliquos eques
 ad latera disponit. celeriter nri clamore sublato pila
 in hostes committunt. illi ubi preter spem quos fugere cre-
 debant infestis signis ad se ire iusserunt uiderunt. impe-
 tus nro ferre non potuerunt ac primo concursu in fugam
 conuerſi proximas siluas petuerunt. Quos Labienus
 equatu confectatus magno nro infecto, compluribus
 q; captis, paucis post dictus ciuitatem recepit. nam ger-
 mani q; auxilio ueniebant, precepta treuerorū fuga do-
 mus se receperunt. Cuius his propinq; Indutiomari qui
 defectionis auctores fuerant comitati eos ex ciui-
 tate excesserunt. Cyngentorigi quez ab initio permansisse
 in officio demonstrauimus principatus atq; imperium
 est traditus. Cesar postq; ex Menapijs in treueros ue-
 nit, duabus de causis rhenus transire decreuit. Quas
 una erat q; auxilia contra se treueris miserant. Al-
 tera ne ad eos Ambiorix receptus hret. his consitu-
 tis rebus paulus supra euz locuz quo an exercitum
 traducent facere pontem instituit. nota atq; instituta
 roe magno milituz studio paucis diebus opus perficitur
 firmo in treueris ad pontem presidio relicto nequius
 ab his subito motus oriretur. reliquas copias equatus
 q; tradunt. Vbi q; ante obsides dederant atq; indectio-
 nes uenerant purgandi sui ea legatos ad euz mittunt
 q; doceant neq; auxilia ex sua ciuitate in treueros
 missa neq; ab se fidem lesam petunt atq; orant.
 ut sibi parcat ne toti adu germanorū innocentes pro
 nocentibus penas pendant. si amplius obsidius uellet
 dari polluerent. Cognita Cesar ea cepit a Sueuis auxilia

missa ēē. Vbi eorū satisfactionē accepit. aditus vias q̄ in sue-
uos perquirunt. Inter paucos post diebus fit ab vbijs certior
Sueuos oēs in unus locū copias cogere. atq; his nationibus
eorū sint impio denūtiare. Vt auxilia peditatus equitatusq;
mittant. his cognitis rebus rem frumentarij prouidet.
castris idoneus locū delegit. Vbijs impat pecora ut du-
cant. suaq; oīa ex agris in oppida conferant. Speras
barbaros atq; impios hoīes inopia rylarū adductos
ad iniquas pugnandi conditiones posse duci. mādāt
ut crebros exploratores ī Sueuos mittant. queq; apd
eos gerantur. cognoscant. illi impata faciunt. paucis die-
bus intrussis referūt Sueuos oēs posteaq; certiores nū-
tij de exercitu romanoz uenerant cū oībus suis soroz
q; copijs. quas cogerent peritus ad extremos fines se-
recepisse. filiaz ēē ibi infinita magnitudine. que appel-
latur barellis. ac longe intrusus puenire ac pro nati-
uo muro abiectas corruas a Sueuis. Sueuosq; abter-
ras in iurijs incursionibusq; prohibere. ad eius ini-
tijs filie Sueuos aduentus romanoz expectare con-
stituisse. Qm̄ ad hunc locū puentus ē nō alienus
ēē uidetur de gallie germanieq; moribus. q̄d differ-
rant. he nationes inter se proponere. In gallia nō
solus in oībus ciuitatibus atq; in oībus pagis partibusq;
s; et pene singulis domibus factiones sunt. Earū aut
factionis principes s; q; sumas auctoritatem eorū uidetur
hīe existimant. quoz ad arbitriū uideturq; summa
oīū rez consiliosq; redeat. Itaq; eius rei causā an-
tiquis institutis uidetur. neq; ex plebe contra poten-
torem auxilij egeret. suos n. q̄q; opprimi & circumueniri
non possunt neq; aliter si faciat ullas inter suos habet.

auctoritatem. hec eadem rō ē in sūma totius gallie.
 nam q̄ oēs ciuitates in pres diuise sunt duas. Cui Cesar
 in gallias uenit alterius factionis principes erat hedui.
 alterius Sequani. hi cui p se minus ualere q̄ sūma
 auctoritas antiquus erat. in heduis magne q̄ eorū erat
 clientele aruonius atq̄ germanos sibi adiunxerat.
 eos q̄ ad se magnis iacturis pollicitationibus q̄ perduxerant.
 prelijs nō q̄ pluribus factis secundis atq̄ oī nobilitate
 heduorū interfecta tantū potentia eorū anteferat
 ut magnā partem clientū ab heduis ad se tra-
 ducerent obsides q̄ ab his principū filios acciperent.
 et publice narrare cogerent. nihil se contra Sequanos
 consiliū inuitos. et p̄m finitimas agri p̄ uis occupatas
 possiderent. gallieq̄ totius principatus obtinerent. qua
 necessitate adductus diuitiarū auxilij petendi causa
 romā ad senatū profectus imperfecta re redierat.
 aduentu Cesaris facta cōmutatione res obsidibus q̄
 heduis redditus ueteribus clientelū restitutus nouis per
 cesarem compans. q̄ hi q̄ se ad eorū amicitias congre-
 gaueant meliore condicione atq̄ egore impio
 se ut uidebant. relijs rebus eorū grā dignitate q̄
 amplificata sequari principatus dimiserant in eorū
 locū remi successerant. quos q̄ adquare apud Ce-
 sarem grā intelligebatur. hi q̄ pp ueteres inimicitias
 nullo mō cui heduis coniungi poterat. se remis in
 clientelas dederant. hos illi diligentia tuebant. ita
 et nouas repente collectas auctoritatem tenebant.
 eo tūq̄ statu res erat ut longe principes hērentur he-
 dui. sm locū dignitatis remi obtinebant. In oī gallia
 eorū hominū q̄ aliquo sunt nō atq̄ honore grā sunt

duo nam pene plebes seruoze hētur loco que nihil hēt per
se nullo adhibetur consilio pleriqz euz aut grē alieno aut
magnitudine tributoz aut inuicem potentioz premuntur.
se se in feruores ducunt nobilibus. in hos eades oīa sunt
ura que dñs in suos. si de his duobus gñibus alterus
ē dūctus alterus eqtus. illi rebus diuini insunt. sacri
ficia publica ac priuata procurrant religione interpreta
tur. ad hos magnus adolescentiuz nūs discipline eā concu
rit. magnoqz hi sunt apud eos honore naqz fere de oībus
controuersis publicis priuatisqz constituunt. et si qd ē admi
sus facinus. si reles facta si de fīditate de finibus con
trauersio ē. idem discernunt premia penasqz constituunt.
si qd ut priuatis aut publicis eoz decreto non stent sa
crificis interdiciunt. hec pena apud eos ē grauissima.
qbus ita ē interdictus. hi nūc impioz ac sceleratoz
hñtur. hi oēs dēcedunt aditus simonesqz defugiunt. ne
quo ex contagione icōmōdi accipiant. neqz his peten
tibus uis reddit. neqz honos ullus cōstat. his oībus aut
diuitibus preest unus qd sumas int̄ eos hēt auctori
tatem. hoc mortuo aut siqz ex reliqs exrellit dignita
te succedit. aut si sunt plēs pare suffragio anni t̄p̄
diuitis nō nūqz armis de p̄cipatu contendunt. Hi
certo anni t̄p̄e in finibus carnutis que regio totius
gallie media hētur. confidunt in loco roseato. huc
oīs undiqz qd controuersias hñt conueniunt. Eoz
qz decretis indutisqz parent. disciplina i britannia re
perta. atqz inde in gallias translata eā existimatur
nūc qd diligentius eas rem cognoscere uolunt ple
rūqz illo discendi eā proficiuntur diuites a bello esse
conseruerūt. neqz tributa una euz reliqs pendunt.

nihil vacationem omnesque res habent in multitudine. tantis
 excitati premijs et sua sponte multi in disciplinas conue-
 niunt et a parentibus propinquisque mittuntur magis
 ibi minus uersus ediscere dicuntur. usque annos non
 nulli. xx. in disciplina permanent. neque plures esse existimat
 ea lris mandare. cum in reliquis fere rebus publicis pri-
 uatisque rationibus grecis lris utantur. id mihi duabus
 de causis instituisse uidentur quod neque in uulgis disciplinas
 efferré uelint neque eos qui discunt lris confisos minus
 memorie studere. et fere plerisque accidit ut presidio
 huius diligentias in pascendo ac memorias remittant.
 im primis hoc uolunt persuadere non intire animas sed
 ab alijs post mortem transire ad alios atque hoc maxime
 ad uirtutem excitari putant. metu mortis neglecto.
 multa preterea de sideribus atque eorum motu de mundi
 ac terrarum magnitudine. de rebus natura. de deorum imor-
 talibus in ac parte disputant. et ueritati tradunt.
 Alterius generis est equus in cuius est usus atque aliquid bellus
 incutit. et fere ante Cesaris aduentum quot annis ac-
 cidere solebat ut aut ipsi iniurias inferrent. aut
 illatas propulsarent. omnes in bello uersantur. Atque
 eorum ut quisque est sunt copijsque amplissimas. ita plurimos
 circos se ambarcos clientisque habent. hanc unam gratias
 potentiasque nouerunt. nato est omnis gallos admodum de-
 dita religionibus. atque ob eas causas que sunt affertur graui
 oribus moribus. quod in prelijs priuatisque uersantur. aut
 pro uictimis homines immolant aut se immolaturas
 nouent. atque ministris ad ea sacrificia uindictis utuntur
 quod pro uita hominis nisi uita hominis reddat non posse deos
 immortalis numen placari arbitrantur. publiceque equos

grus hnt instituta sacrificia. tbi imani magnitudine simula-
ra hnt. quos contexta uiminibus membra uiuis hominibus
complect. glus succentis circumuerti flama examinant ho-
mines. Supplicia eoz q in furto aut in latrocinio aut aliq
noxa sint comprehensi graviora dys immortalibus ee arbitra-
tur. si euz ei grus copia deficiat. Et adinnocentes suppli-
cia defraudant. deus max^e mercurius colunt. huius sum-
plurima simulacra. hunc oim inuentores artius fecerunt.
hunc uias atqz uineas duunt. hunc ad questus pecunie
mercatoresqz hnt. um maximas arbitrant. Post hunc
Appollonem = Martem = Iouem = Minervam de his
eadem fere quas relique gentes hnt opiniones Appolli-
nem morbos depellere. Minervam opus atqz artificios
initia tradere. Iouem celestius impus tenere. Martes
bella gerere. hunc si prelio dimittere constituerit. ea
que bello cepit plerumqz deuouent que superauerint.
alia capta imolant. reliquasqz res i unus locus con-
ferunt. multis in ciuitatibus extructos tumulos locis con-
seruatis conspicari licet. neqz ut sepe accidit. ut negle-
cta qspias religione. aut capta apud se occultare.
aut posita tollere auderet. grauissimus qz rei supplicius
euz cruciatus constitutus. galli se oms ab uite prognatos
predicant. id qz ab diuindibus prodictus dicunt. ob eam
cas spacia om temporis no nno diez s noctius finiunt.
dies natales = mensus = annoz initia sic obseruant. ut
noctem dies subsequatur in rebus uite institutis hoc fe-
re ab rebus differunt. q suos liberos nisi euz adoleuerint
z maxis milite sustinere possint. palas ad se adire no
patiunt. filiusqz puerili etate in publico in conspectu
pris adistere turpe dicunt. Vni quantas pecunias ab

uxoribus dotis noīe accepint. tantas ex suis eximiatione
 facta bonis tū dotibus cōmunicant. hui' omīs pecunie
 conuictus rō hētur. fructusq; seruantur. Inter eos uita
 superari. ad eū p' utriusq; tū fructibus supioris tem
 poris puenit. Viri in uxores sicut in liberos uite ne
 cessq; hnt p'atem. Et tū p'famie illustiore loco natus
 decessit. eius propinq; conueniunt. et de morte fides i
 suspitionem uerit de uxoribus i suilem modū questio
 nes hnt. Et si compatiū ē igni eūq; oibus tormentis ex
 cruciatus inficiunt. funera st p' cultu gallos magni
 fica et sumptuosa oīa queq; uiuis cordi fuisse arbitrant'
 in ignem inferūt et aīa. ac paulo supra hanc memo
 riā serui et clientis quos ab his dilectos ēē constabat.
 iūstis funeribus confectis una cremabant. Que ciuita
 tes cōmodius suā rep^a administrare existimantur.
 hnt legibus scō. si qd de rep^a a finitimis rumore
 ac fama accepit ut ad magistratus deferat ne uēni
 quo alio cōmuniēt. q sepe hoīes temerarios atq; im
 pitis falsis rumoribus terri. et ad facinus impelli. et
 de sumis rebus consiliū cape cognitū ē. magistratus
 que uisa sunt occultant queq; ēē ex usu indicauerūt
 multitudini produnt. de rep. nisi p' cōsulū loq; conue
 ditur. germani multū ab hac consuetudine differūt.
 nā neq; diuīdes hnt q rebus diuīis p'sint. neq;
 sacrificijs student. deoz nūo solos eos ducūt quos cōit.
 et quos opibus apte iuantur. Solem et Vulcanū et
 lunā. reliquos ne fama q accepunt. Vota oīs in uera
 tionibus atq; in studiis rei militaris consistit ab p'ulis
 libori ac diuīci student. q diuīssime impuberes p
 manserūt maximāq; int' suos feruat laudem. hoc ali

stacuras. alij uires reueros confirmari putant. intra annum
nō inuessimus femina noticas hūisse in turpissimis habent
rebus. cuius rei nulla occultatio ē q̄ et promissae in
fluminibus pluuunt. et pelibus aut paruis renouus tegam
tis utuntur. magna pte corporis nuda. agriculturē nō
student maiorq; pars eorū uictus ī lacte et casso et
carne consistit. neq; priusq; agri modus certus aut fines
h̄t proprios. s; magistratus ac principes in annos singulos
gentibus cognationibus hōis q̄ ruz una coeunt. q̄ ruz
ei et quo loco usus ē agri attribunt. Atq; anno post
alio transire cogunt. Eius rei multas afferūt causas.
ne assidua consuetudine capti studij belli gerendi agri
cultura comitent. ne lētos fines parare studeant. po
tentioresq; humiliores possessionibus expellant. ac ne
curatus ad frigora atq; estus uitandos edificent. ne
qua oriatur pecunie cupiditas. qua ex re. factiones
dissentiones nascuntur. Ut aū egitate plebem continent.
euz suas q̄sq; opes euz potentissimis equari posse uideat.
Ciuitatibus maxima laus ē. qm̄ latissime circūse uastatis
finibus solitudines h̄re. hoc proprius uirtutis existimant.
expulsos agris finitimos redere. neq; prope q̄q; audire con
sistere. simul se hoc fore tutiores arbitrant. repentine
incurisionis timore sublato euz bellus ciuitas aut illatum
deffendit aut infert. Magistratus q̄ ei bello presint. ut
uite neceq; heant patriam diliguntur. in pace nullus est
eōs magistratus. s; principes regionis atq; pagos inter
suos uis dicunt. controuersias minuant. latrocinia nullas
h̄nt infamias. que extra fines ciuitatis cuiusq; fiunt.
Atq; ea uuentutis exerceunde ac desidue minuende
cā fieri peliciant. Atq; ubi q̄ ex principibus consilio dixerit

se ducem fore q seq uelint proficantur. consurgunt
hi q r rās r hoies probant. suis q auxiliis pollerentur
atq a multitudine tollantur. q ex his secuti nō sunt
in desertos ac proditos nō dicuntur. oīs q his res
postea fides derogatur. hospitem molare phas nō putāt.
Qui quaq de tā ad eos uenerūt ab iniuria prohi-
bent. sanctos hnt. hisq oīs domus patent. victus
q cōmunitat ac fuit antea ips cū germanis galli
uirtute superarent. r ultro bella inferrent. propt
hoīs multitudines, agris inopias trāsirent colonias
mitterent. itaq ea que fertilissima sunt germa-
nie lora artus hercynas siluas, quas evotostani et
qbusdā grecis fama notas ēē uideo. quas illi corcy-
nas appellant. uulgo Cēctosages occuparūt. atq ibi
confederunt. Que gens ad hoc tempus his sedibus
se se continet. sūmas q hnt cūstodie r bellare laudis
opinionē. nunc d eadem inopia egestate patientia
qua germani pmanerent. eodem victu r cultu cor-
poris utunt. gallis aut prouincias propinquitas.
r transmarinas res noticia multa ad copias atq
usus largitur. paulatim assuescenti supati multisq phis
uicti. ne si q ipi cū illis uirtute compant. huius her-
cynae silue que supra demonstrata ē latitudo nouē
diez iter expedito patet. nō n. alit finiri potest neq
mensuras uineis nouerūt. oritur ab heluētoz et
nemētoz r toumaroz fimbis rectaq fluminis da-
nubij regione ptinet ad fines datoz r auarū hnt
se fleat. sinistorsus diuersis a flumine regionibus
multasq gentis finis pp magnitudines attingit. neq
istū est hnd germanie q se aut audisse aut adisse ad

intus eius filius dicit. cum dies iter h. processerat. aut
quo ex loco oratur accepit. multaq; i ea grā ferax nati
constat. que reliq; i locis uisa nō sunt. ex qbus que ma
xime differunt a ceteris i memorie prodenda uidentur.
hec sunt. bos est Cerui figura cuius a media fronte
inter aures unus cornu existit. excelsius magisq; di
rectius. hisq; nobis nota sunt cornibus. ab eius sumo
sicut palme ramisq; late diffunduntur. eademq; e femi
ne marisq; nā. eademq; forma magnitudog; cornuum.
sunt utiq; appellantur alies. hares e consimilis caprea
forma. i uarietas pelliis. s; magnitudine paulo ante
cedunt. mutileq; sunt cornibus. i cura sine nodis ar
ticulisq; hnt. neq; quiescunt iā protumbunt. neq; siquo
afflicte cau comiderunt erigere sese subleuareq;
possunt. his sunt arbores pro cubilibus. ad eas se ap
plicunt. atq; paulus nō reclinatē getem capiunt.
quas ex vestigijs ut e aduersus a uenatoribus q
se recipere consuevit q proximi oceano fuerūt. hi
in insulas sese collocauerūt quas estus efflere con
suevit. Multi ex suis finibus egressi se suag; omnia
alienissimis crediderūt. Carnoleus rex diuidue paruis
eburonis. q una cū Amborige consiliis inerat. etate
iā confectus cui laborem belli aut fuge terre non
possent. oibus precibus detestatus Amborigem qui
eius consilij auctor fuisset. Taxo cui magna i gollia
germaniq; copia e se exanimant. Seguradrusi ex
gente nūq; germanog; q sunt inter eburones tre
ueuosq; legatos ad Cesarē miserūt oratus. ne se
in hostis nūo duceret. ne ue omis germanozs q esset
cura rhenus unaz eē rās indueret nihil se de bello

cogitauisse. nulla Ambiorigi auxilia misisse. Cesar ex-
 plorata ea questione captiuos siq. ad eos eburones
 ex fuga conuenissent ad se ut reducerent imperit
 si ita fecissent fines eos se molaturs negauit. tum
 copys in tres partes distribuit. impedimenta omis le-
 gionis ad uaturos contulit. id castelli nom. e. hoc fe-
 re e. in medijs eburonis finibus. Vbi Titurius atq.
 arimuleus hyemandi ea confederant. hunc et reli-
 quis rebus longus probaret. tunc q. supioris anni muni-
 tiones integre manebant. ut minus labores subleua-
 ret. presidio impedimentis legionem quartas decimas
 reliquit. duas ex his tribus ad oceanus uersus quas
 proxime scriptas ex italia traduxerit. ei legioni castris
 q. Q. Tullius Ciceronem presens ducentosq. eqtes
 attrahuit. paruo exercitu Titus Labienus cum legio-
 nibus tribus ad oceanus uersus in eas partes que
 Menapios attingunt proficisci iubet. C. Trebonium
 cum pari legionis num. ad eas regiones ad uaturos ad-
 iacet depopulandas mittit. Ipe cum reliqs tribus legio-
 nibus ad flumen scaldem q. influit i. Mossas extre-
 masq. adueniens ptes ire constituit. quo cum paucis eq-
 tibus profectus ambiorigem audiebat. discedens post
 diem septimus se se reuersurus confirmabat. quas ad
 diem ei legioni que i. presidio relinquebat. debere
 frumentum faciat. Labienus & Trebonius hortatur si rei
 commodare possint. ad eus diem reuertant. ut ratio
 communicato consilio. exploratisq. hostius roibus aliud ini-
 tius belli capere possint. Erat ut supra demonstrauimus
 manus certa nulla no. oppidus no. castellus q. se armis
 defenderet. si in omis partes dispersa multitudo

ubi cumq; aut Vallis abdita. aut locus siluestris aut palus
impedita. spem presidij aut salutis aliquam offerebat. con
federat. hec loca in ciuitatibus erant nota. magnamq; res
diligentia requerebat. nō in summa exercitus tuendi nullus
n. poterat uniuersis pñis ac dispsis periculis accidere.
s; in singulis militibus conseruandis. qua tñ ex pte res
ad salutem exercitus pñebat. nam et preda cupiditas
multos longius euocabat. et silue incertis oculisq; in
moribus confectis adire prohibebant. si negotij confici
strepemq; huius freleratores interfici uellent. dimittende
plures manus. deducendiq; erant milites. si continere ad
signa manipulos uellent. ut instituta ratio et consue
tudo exercitus romani postulabat. locus ipse erat pñi
dio barbaris. neq; ex occulto insidiandi et dispersos circū
ueniendi singulis deerat audacia. et in eius mori difficul
tatibus quantum diligentia prouideri poterat. prouidebat.
ut potius i nocendo aliquid ipsemitteret. Et si omis ai ad
ulascendus ardebant. quas tñ aliquis militum detrimēto
noceret. dimittit ad fontinas ciuitates nūtijs Cesar
ad se omis uocat spe prede ad diripiendos eburones
ut potius insidius galloz uita quā legionarius miles
pñeretur. simul ut magna multitudine circumfusa pro
tali facinore stupor ac nomen ciuitatis tollatur. magnus
undiq; nūis ceteri conuenit. hec in diebus eburonum
pñibus gerebant. diesq; appetebat septimus. quem ad
diem Cesar ad impedimenta legionemq; reuerti con
stiterat. hic qñq; in bello fortuna possit. et qños affe
rat cū cognosca potuit. dissipatis ac pñis hostibus ut
demonstrauimus manus erat nulla que paruas mō timo
ris causam afferret. transihemus ad germanos uenit

fama diripi eburones. atq; ultro ad preda om̃s euo-
 cari. Cogunt equus duo milia sicambri q̃ sunt proximi
 rheno a q̃bus receptos ex fuga theutateros atq; usi-
 petes supra docuimus. transeunt rhenus nauibus ra-
 tibusq; triginta milibus passus infra eus locus ubi pons
 erat imperfectus presidio a Cesare relictus. Primos
 eburonis fines adierunt. multos ex fuga dispoſos exi-
 piunt. Magna pecores nū̃o cui sunt cupidissimi bar-
 bari potiunt. Inuitati preda longius procedunt. non
 hos palus in bello latrocinijs q̃ natos nō silue morant.
 q̃bus in locus sit Cesar ex captiuis querūt profectus
 longius reperiunt. oem̃q; exercitus discessisse cognoscit.
 atq; unus ex captiuis Quid uos inqt hanc misam
 ac tenuem sectamini preda. q̃bus uis licet ēē for-
 tunatissimis tribus horis ad uaticas uenire potestis.
 huc oēs suas fortunas exercitus romanorū contulit.
 presely tantū ē. ut murus tingi possit q̃ neq; q̃q̃ ext-
 munitiones egredi audeat. oblata spe germani quam
 nacti erant predam ī occulto reliquunt. ipi ad uatu-
 cam contendunt usi eo die dūcē cui hēc inditio regio
 uerant. Cetero q̃ oēs superiores preceptis Cesaris cum
 summa diligentia milites in castris continuisset. ac ne
 calorem quēq̃ q̃ extra munitiones egredi passus esset.
 Septimo die diffidens de nū̃o diebus Cesarem fidem ser-
 uaturus. q̃ longius progressus audiebat. ne ulla de red-
 ditu eius fama affererebat. simul eorū p̃motus uocibus
 q̃ illius patientia pene obsessionem appellabant. si q̃
 ex castris egredi nō liceret. nullas eius com̃i eas expe-
 ctans quo nouem legionibus oppositis maximog̃ egre-
 tu dispersus ac pene deletis hostibus ī milibus passus

tribus offerri posset. Quinque cohortes frumentatus et proximas
segetes mittit quas inter et castra unus ovis collis intererat.
complures erant ex legionibus egi relictis ex quibus quod hoc
spatio dies convaluerant circiter trecenti sub vexillo uno
mittunt. Magna praeterea multitudo calonum magna vis
que in castris subsederant. facta platea sequitur. hoc ipso
ipso et cum germani eques intueantur. protinusque eadem
illo quo venerant cursu ab decumana porta in castra
irruere conantur. nec prius sunt nisi obstructis ab ea pre-
siliis quam castris appropinquarent. Usque eo ut quod sub nocte
tenderent mercatores recipiendi sui facultatem non
hrent. inopinantes nam re nova perturbant. ac uix prius
impetus cohors in statione subsistet. circumfundunt ex re-
liquis partibus hostes si quem aditus regere possent. Egre
nam portas tuentur. reliquos aditus locus ipse per se munitione
defendit. totis trepidatur castris. atque alius ex alio causus
tumultus querit. neque quo signa ferant neque qua ipse
quod conveniat provident. alius in castra capta pronun-
tiat. alius deletis exercitu. atque ingratos invidiosos bar-
baros venisse contendit. plerique novas sibi ex loco reli-
giones fingunt. Catteque et Titurque calamitatem quod in eodem
cecidissent castello ante oculos ponunt. tali timore perterritis
oculis confirmat opinio barbaris. ut ex captivo audierant
nullus ibi esse presidium prae se nituntur. sequi ipsi ad hor-
tantur. ne tantas fortunas ex manibus dimittant. erat
eger cum presidio relictus. per. Sextus baculus quod prius
pilius ad Caesarem duxerat. cuius mentione superiorum
praedix fecimus. ad diem quatuordecim diebus caruerat. hic diffi-
sus fore ac omni saluti inermis ex tabernaculo prodit
videt imminere hostes atque in summo esse rei discrimine.

capit arma a proximis atq; in porta consistit. consequuntur
 huc centuriones eius cohortis que in statione erat. palis-
 per una prelium sustinent. reliqui denegant. Sextus
 gravibus acceptis vulneribus egre p manus tractus
 servatur. hoc spatio inposito reliqui se confirmant. tan-
 tus ut i munitionibus consistere audeant. spem q; de-
 fensibus prebeant. tantis confecta frumentatione mi-
 lites nri clamorem exadent. procurrunt egres. quato-
 res sit in periculo cognoscunt. hic non nulla munitione que
 perierat recuperat. mo conscripti atq; usus militaris imp-
 uti ad tribunum militum centurionesq; ora converunt.
 q ab his precipiat expectant. nemo e factis q non
 rei novitate perturbetur. barbari procul signa conspi-
 cti oppugnatione desistunt. redisse pmo legiones cre-
 dunt. quas longius discessisse ex captivis cognoverat. po-
 stea despecta paucitate ex adus parvis impetum
 faciunt. Calones in proximis tumultus procurrunt.
 hinc ceteri deieci se in signa manipulosq; cernunt. eo
 magis timidos pterrent milites. alij eo
 facto ut ceteri prumpnt censeat. q in tam propin-
 qua sint castra. et si ps aliqua circumventa ceciderit.
 at reliquos conservari confidunt. alij ut iugo consi-
 stant atq; eundem oes fecerant caus. hoc non vestes
 probant milites quos sub vexillo una profectos duci-
 mus. itaq; intra se cohortati ducit. C. Trebonio egre
 romano q eis era prepositus p medios hostes prupit.
 in voluminesq; ad unus ois in castra perveniunt. hos
 subsecuti calones egresq; eodem impetu militum vir-
 tute suantur. ut alij q iugo consisterant nullo et-
 nunc usu rei militaris prepto neq; i eo q probaverat

consilio permanere, ut se loco superiore defenderent, neque
eas quas prodesse alijs vim celeritatemque uiderant imita-
ri poterant, si se in castra recipere conati iniquus et locus
dimiserunt. Centuriones quoque nonnulli ex inferioribus or-
dinibus reliquas legionum virtutes tam in superiores erant
ordines huius legionis traducti, ne ante partem rei mili-
tariis laudem amitterent fortissime pugnautes commiserunt.
multis pars hostis uirtute submotis hostibus preter spem
incolumis in castra peruenit. postea a barbaris circumuenta
perit. Germani deserta expugnatione castrorum quod uentos uag
constituisse in munitionibus uidebant. cum ea preda quas
in siluis depofuerat transrhenus se se receperunt. ar-
tantus fuit post discessus hostium terror. ut ea nocte cum
C. uolusenus cum equatu missus ad castra uenisset, fidem
non facerent adesse cum incolumi Cesareo exercitu.
sic omnino uentos timor occupauerat. ut pene alienata
mente delictis omnibus corporis equatus se ex fuga recepisse
dicerent. neque incolumi exercitu germanos castra op-
pugnatores fuisse contenderent. quod timores Caesaris
aduentus subleuit. rursus illeuentus belli non igno-
rans unusque cohortes ex statione et presidio essent
emisse. Quæstus non minimo cum locus reliquus deuo-
luisse multas fortunas in repentino hostium aduentu
potuisse inducit. multo et amplius quod pene ab ipso nullo
portusque castrorum barbaros auertisse. quare omnium rerum
maxime admirandus uidebatur. quod germani quod eo consilio
rhenus transierant ut ambionis fines depopularentur
ad castra romanorum delati. optatissimus Ambionis be-
neficus obtulerunt. Caesar rursus ad vexandos hostes pro-
fectus, magno coacto numero ex finitimis ciuitatibus in omnes

partes dimittit. om̃s vni atq; oīa edificia que qsq; conspe-
 xerat. incendebant. præda ex cibus locis agebatur. frumē-
 ta nō solus tanta multitudine iumentorū atq; hominū consu-
 mebantur. s; et arborē atq; imbrabūs procubuerāt. ut
 si q; et in p̃ntia se occultassent. tñ his deducto exercitu
 resz om̃s inopia penitus videret. ac sepe i eius locis uen-
 tus ē tanto in om̃s partes diuiso egrotu / ut nō mō in his
 ab se Ambiorigem in fuga circūspicerent captus; s; nec
 et plane abesse ex conspectu contenderet. ut sepe con-
 sequenda illata. atq; infinito labore suscepto. q; se sūmas
 a Cesare grām inuitos putarent. pene nūq; studio iun-
 cerent. semp; paulus ad sūmas felicitatem defuisse uide-
 retur. atq; ille latebris aut salubus se eriperet. z noctu
 occultatis alias regiones partesq; peteret. non maiore
 equis presidio q̃ quattuor gbus solis vias suas committere
 audebat. Tah mō uastatis regionibus exercitus Cesar du-
 cibus cohortibusq; damno duro cortozz remozz reducit.
 conuolq; i eius locis gallic indicto de coniuratione senonū
 z Carnutū questionēs hīc instituit. Et de Arhone qui
 princeps eus consilij fuerat grāuore sūa pronūtiat.
 ac more minus supplicij sumpsit. nō nulli iudiciū ue-
 riti protigerūt. gbus tū aqua atq; igni infuderet duas
 legiones ad treuerorū fines. duas in lyngonibus z reli-
 quas i Senonū finibus adduxit z in hybernīs collocauit
 frumentozq; exercitui prouiso ut metuerat i italiam
 ad cōuentus agendos profectus est.

Quæta gallia Cesar ut constituerat i Italiam ad cōuentus
 agendos profectus ibi cognoscat de Clodij cede sanatusq;

confulto certior factus / ut om̃s iuniores italie coniuuarent.
delectusq; tota prouincia h̃re constituit. he res i gallias trans-
alpinas cetero pferrunt. addunt ipi z affingunt rumoribus
galli q; res posere uidebatur retinere urbano motu Cesa-
rem neq; in tantis dissensionibus ad exercitum uenire posse.
har impulsi occasione q; uis an se ppli ro. impio subiectos
doluerunt. liberius atq; audacius de bello consilia inire in-
cipiunt. indiculis in se principes gallic consilijs siluestribus
atq; remotis locis querunt de Achonis morte posse h̃u
caus ad ipos uendere demonstrant. misant coes gallic
fortunas. oibus pollicitationibus ac premijs deposcent. qui
belli initia faciant. z sui capitis p̃culo gallias i liberta-
tem uendacit. imprimis roem ee h̃ndas priusq; eos
clandestina consilia efferant. ut Cesar ab exercitu in-
tercludat id ee facile q; neq; legiones ab̃ite impatore
ab hybernus egredi uideant. neq; impator sine presidio
ad legiones puenire possit. postremo i aciem prestare
initia q; no ueterem glia belli libertates q; quas a ma-
ioribus acceperant recuperare. his rebus agitata profi-
tentur Carnutes se nullus p̃culus cois saluus ea reu-
sare. principesq; se oibus bellus facturos pollicentur.
ut qm in p̃ntia de obsidibus inter se cauere no possent
ne res afferat. ut iure iurando ac fide sanciat petunt
collatis militibus signis q; more eos grauissima remi-
noria continet. ne facto initio belli ab relijs dese-
rant. tunc collaudatis Carnutibus dato iure iurando
ab oibus q; adierant h̃re eius rei constituto ab conuicio
disceditur. Vbi ea dies uenit Carnutes Cottuato et
z Candano duobus despatis hoibus genecum signo dato
concurrunt civesq; romanos q; negotiandi ea ibi coisiterat.

in his gallus fufius. Cottas honestus equem romanus qui
 rei frumentarie iuffu Cesaris preerat interficiunt
 bonaq; eoz diripiunt. ceteri ad omnes ciuitates gallicae fa-
 ma transferuntur. nam ibi maior atq; illustrior incidit
 res. Clamores per agros regionesq; significabant. hanc
 alij deinceps excipiunt et proximis tradunt. Ut tunc ac-
 cidit nam que ganebi oriente sole gesta essent ante
 penas confectas vigilas in finibus aluernorum audita
 sunt. et spartius milites passus. Ceteri simili ratione ibi
 Verriugentorix Celeri filius Aueruus summe potestate
 adolescens. cuius per principatus gallicae totius obtine-
 rat et ob eas res quod regnum appetebat ab ciuitate erat
 interfectus. commotatis suis clientibus facile eos inter-
 dit. cognito eius consilio ad arma concurrit. prohibet
 ab Gabaritone patre suo. reliquisq; principibus. qui hanc
 tentandas fortunas non exstimabant. expellit ex oppido
 Gerbogia non destitit tamen atq; in agris hic delectus egentius
 ac pauperibus. hac coacta manu quoscumq; adit ex ciuitate
 ad suas finis perducit. hortatur ut eorum libertatis cum ar-
 ma capiant. magnusq; coactis copis aduersarios suos
 a quibus paulo ante erat deiectus expellit ex ciuitate
 rex ab suis appellatur. dimittit quoque uersus legatos.
 obtestatur ut in fide maneant. ceteri sibi Senones. Pa-
 rios. Pictones. Cadurcos. Turones. Teleucos. Leni-
 cones. indos reliquosq; omnes qui oceanum attingunt
 adiungit. omni consensu ad eum deferunt impius qua
 oblata pace ceteris his ciuitatibus obsides impat. certus
 nam militum ad se ceteri adduci iussit armos quantum
 quaeq; ciuitas domi daret ante tempus efficiat constituit im-
 primis equarum studeat summe diligenter summas imperij

seueritatem alit. magnitudine supplicij dubitantes egit. nam
maiore comisso supplicio igne atq; edius tormentis necat. le-
uore de ea auribus delectatis ac singulis effusis oculis do-
mus remittit. ut sint reliqs documento. & magnitudine
pene preceant alios. his supplicijs cetero coarcto exercitu
Luternus Cadurcus sume hominem audacie cui pte copias
i rutenos mittit. tpe in bituriges profectus. eius ad-
uentu bituriges ad heduos quos erant i fide legatos
mittunt subsidij rogatus. quo facilius hostijs copias susti-
nere possint. hedui de consilio legatos quos Cesar ad
exercitum relinquerat copias equitatus peditatusq; subsidio
biturigibus mittunt. q; cui ad flumen ligeris uenissent
q; bituriges ab heduis diuidit. paucos dies ibi morati neq;
flumen transire ausi domus reuertunt. legatosq; nris
renuntiant se biturigos pfugas uentos reuertisse. qbus
id consilij fuisse cognouerunt. ut si flumen transissent
una ex parte ipi altera auerni se circumsisterent. id
ea de ca quas legati pronuntiarunt an perfidia adlu-
si fecerint & nihil nobis constat. non uidet pro eto
ee proponendas. bituriges eoz discessu statim cui auer-
nis iungunt. his rebus in italia Cesar munitis. cui
ille urbanas res uirtute. cu. pompeii romanioues in ita-
lijs puenisse intelligeret in transalpinas gallias profectus
e. eo cu uenisset magna difficultate afficiebatur. qua-
ro ad exercitum puenire posset. nam si legiones in
provincias attuleret. se abite i itinere prelio dimi-
caturas intelligebat. si ipse ad exercitum contenderet.
Nervus q; q eo pte quieti uiderentur suaj salutem
recte comitti uidebat. Interim luternus Cadurcus in
rutenos missus eas ciuitatem Auernis consulat. progressus

inithobriges & gables ab utroque obsides accepit. & magna coa-
 cta manu in provincias Narbonas uersus eruptionem
 facere contendit. quare nutrita Caesar sibus consilijs an-
 uertendus existimauit. ut narbonas proficisceret eo cum
 uenisset timentes confirmat. presidia rutenis provin-
 cialibus. Volcis aretonios / tolosanibus circa Narbonas
 que loca hostibus erant finitima / constituit. partem ro-
 pias ex provincia / supplementumque ex italia adduxit.
 in bellicos & fines auernos contingunt conuenire ubi
 his comparatis rebus repressoque luto & remoto quod
 mirare intra presidia periculosus putabat in heluos
 proficiscitur. et si Cauerna quod Auernos ab heluis dis-
 cedit durissimo tempore anni altissima nunc iter impe-
 diebat. in distissa nunc sex & altitudine pedum atque ita
 uis potestas summo sudore militum ad fines Auernos
 puenit. quibus oppressis inopinantibus. quod se Cauerna
 ut muro munitos existimabant. ac ne singuli quod unquam homines
 eo tempore anni. semite patuerant. equibus impat. ut quod
 latissime possent uagant. et quod maximus hostibus terro-
 rem inferant. Ceterum hec fama. ac nuntij ad Verri-
 gentonem perferunt. Quem perterriti omnes Auerni
 circumsistunt. atque obseruant. ut suis fortibus consulat
 ne ut ab hostibus diripiant. presidium cum uideat. cum
 ad se bellum translatus. Quors ille precibus permotus.
 castra ex biturigibus mouet. per Auernos uersus. At
 Caesar biduum in his locis moratus. quod hec de Verri-
 gente usus uentura opinione prepat. pro tam supplementi
 equitumque cogendi ab exercitu discedit. Brutus adolo-
 scentem his copiis prestat. hunc monet ut in omnes
 partes quod latissime eques peragentur. datus se operam

ne longius treduo ab castris abset. his constitutis rebus suis
inopinantibus q̄ maximis pot̄ itineribus Viennas puenit.
ibi noctis recentis equatus: quos multos eo an̄ diebus pre-
miserat. neq; diurno neq; nocturno itinere intermisso.
p̄ fines heduorū in lyngones contendit. ubi due legiones
hyemabant. ut siq; et de sua salute ab hedus iniretur
concl̄y celeritate p̄curreret. eo tū pueniss̄ ad reliquas
legiones mittit. priusq; om̄s i unus locus cogit. q̄ de-
eius aduentu Aueris amittari possit. hac re cognita
veringentorix rursus i bituriges exercitus reducit.
Atq; inde profectus Gergebin in boros oppidū quos
ibi heluetico prelio m̄ hos Cesar collocauerat. hedus
q; attribuerat oppugnare instituit. magnas hec res Ce-
sari difficultatem ad consiliū capiendū afferebat. si
reliquis p̄tem hyemis uno i loco legiones contineret.
ne stipendiarijs hedus expugnatis. cuncta gallia de-
ficeret. q̄ nullus i eo amicus presidij uideret positū
ēē. si maturius ex hibernis duceret ne are frumenta-
ria duris subactionibus laboraret prestare usus ē
tū om̄s difficultates p̄peti q̄ tanta contumelia accepta
om̄s suos uoluntates alienare. itaq; cohortatus he-
duos de supportando comeatus p̄mittit ad boros. qui
de suo aduentu doceant. horrenturq; ut in fide mane-
ant atq; hostijs magno nūo impetus sustineant. dualis
agendi legionibus atq; impedimentis totius exercitus re-
lictis. al ad boros proficiunt. Altero die tū ad oppidum
senonius bellannodonis ueniss̄ neque hostem post-
se relinqueret ut expeditione re frumentaria ute-
retur oppugnare instituit. id q; bedui conuallunt. Tercio
die missis ex oppido sagatis se deditione arma cōferri

iumenta produci. sexcentos obsides dari iubet. Ea qui so-
 fueret. C. Trebonius legatus relinquit. ipse ut si primus
 iter faceret gerabus carnutus proficiscitur. Qui si primus
 allato munito de oppugnatione bellanodoni. cuius longi
 eas rem ductus in existimarent presidium generali tunc
 di ca. qd eo mitterent compabant. huc biduo pervenit.
 castris an oppidum positis. diei tempore exclusus in posterum
 oppugnationes differt. quaeque ad eas rem usui sunt mi-
 litibus impat. 2 qd oppidum Gerabum pons fluminis lye-
 ris continebat veritus ne noctu ex oppido profuge-
 rent. duas legiones i armis exubare iubet. Gera-
 benses paulo an mediam noctem silentio ex oppido
 egressi flumen transire ceperunt. Qua re p explorato-
 res nutrita Caesar legiones quas expedias et mitterat.
 portis incensis intramittit ac oppido potius. p paucos ex
 hostibus nro desideratis qd cuncti caperentur. qd portis
 atqz minis angustie multitudinis fugas recluserunt. op-
 pidum diruit atqz incendit. predas militibus donat. ex-
 ercitus ligrum transducit. atqz in tururgum fines pervenit.
 Deryngentorix ubi de Caesaris adventu cognovit ab
 oppugnatione desistit. Atqz obvias Cesari proficiscitur.
 Ille oppidum nomodinus oppugnare instituerat. quo ex
 oppido eius legati ad eum venissent. oratus ut sibi igno-
 sceret. suaeqz mte consuleret ut reternare res reliquas
 conficeret. qua pleragz erat consecutus arma confici
 equos adduci obsides dari iubet. parte iam obsides data
 eius relique administrarent. centurionibus 2 paucis mi-
 litibus intromissis qd arma iumenta qd congrerent. eq-
 tatus hostium procul usus e qd agm Deryngentorigis
 spem auxilii venerunt. clamore sublato arma capere.

portas claudere, muros complere ceperunt. Centuriones ex oppido, cui ex significatione gallos nomen aliud ab his miri consilij intellexissent, gladiis districtis portas occupaverunt. suosque oēs incolumes receperunt. Caesar ex castris equatus eduxi iubet. prelium equestre committit. laborantibus iam suis germanos eques arriter quadringentos submittit. quos ab initio hinc secus instruerat. eos impetui galli sustinere non potuerunt atque in fugam conversi multis amissis se ad agmen receperunt. quibus profugatis rursus oppidum perterriti comprehensos sibi eos quorum opera plebem concitatus existimabant ad Cesarem perduxerunt seseque ei dediderunt. quibus confectis Caesar ad oppidum Ananirus et erat maximus munitissimusque in finibus biturigum ac agri feruillima regione profectus est. et eo oppido recepto civitatem biturigum se in pacem redacturum confidebat. Vercingetorix tunc continuo ita modis bellannodunio Cenabonodunio acceptis suos ad concilium vocat. docet longe alia ratio esse bellum gerendum quam cum gestus sit ovis modis hinc rei studendum, ut pabulatione, aut comestatu romanam prohibebantur, ut esse facile quod equum ipsi habundet. et quod anni tempore subleventur. pabulum ferari non posse necessario dispersos hostes ex hedificiis petent. hos omnes quoti die ab equibus diripi posse. preterea salutis causa rei familiaris comoda negligenda. viros atque incensam eductura oportere. hoc spatio a loco quoquo versus quo pabulandi causa adire posse videant. hos ipsi copias suppeditare quod si in finibus bellum gerat eos opprobriis subleventur romanos aut inopiam non laturos aut magno periculo longius a castris processuros, neque interesse ipsos ne interficiant. impedimentis ne exuant quibus amissis bellum geri non possit.

Preterea oppida incendi oportere que non munitione-
 loci non ab eis sunt periculo tuta. non sui sunt ad detracta-
 das militum receptacula. non romanis proposita ad copias
 comectus. predaque tollerandas. hoc si grauius aut acer-
 ba uideantur, multo illa grauius existimare liberos
 in seruitutem abstrahi, ipsos interfici, que sit necesse
 accidere modis. omni consensu hac sententia probata uno
 die amplius. xx. urbes biturigum incendunt. hoc idem
 in reliquis ciuitatibus in citius partibus incendia conspi-
 ciuntur. que et si magno cum dolore, omnes ferebant, in
 hoc sibi solatium proponebant. quod explorata victoria
 ceteri amissa recuperaturos confidebant. dicebat de Ana-
 rico in cum concilio incendi placere. an deffendi pro-
 cumbant. oculus gallicus ad pedes bituriges. ne pulcher-
 rimas totius gallicie prope urbem que presidium et or-
 namento sit ciuitati multis manibus succurrere.
 cogere. fardes se loci non deffensuros dicit, quod prope
 ex citius partibus fluminis et palude circumdata unus
 heat et pangustus aditus datur petentibus uenia. dis-
 suadente primo Vercingetorige et post concedente
 et precibus ipsius et misericordia uulgi. defensores ido-
 nei oppido deliguntur. Vercingetorige minoribus
 inuenit. Cesarem subsequitur. et locus castris deligit.
 paladibus solusque munitione, ab Anarico longe nulla
 passus. xij. ibi preterea exploratores in singula diei
 ipsa, que ad Anaricum agerentur cognoscebat. et quod
 fieri uellet impabat. omnes nostras pabulationes frumē-
 tationesque obscurabat. discessosque cum longius retro proce-
 derent odorabatur. magnosque incommodo afflictebat. et si
 quid ratione prouideri poterat ab nostris occurrebatur.

ut incertis temporibus diuersisq; itineribus metur. castris ad eam
partem oppidi positis Caesar que intromissa a flumine et a palu-
dibus abditum ut supra diximus angustum habebat. aggere
apparare vineas agere. turres duas constituere cepit. nam
circumvallare loci natura prohibebat. et de re frumentaria
bovis atq; hedui adportari non desistit. quorum alteri quod nullo
studio agebant non multum adiuuabant. alteri non magnis
facultatibus quod ciuitas erat exigua et infirma. reuerit quod ha-
buerunt consumpserunt. summa cum difficultate rei frumentariae
affecto exercitu tenuitate bovis indulgentia hedui in
diebus heduficiorum usque eo ut complures dies milites frumento
caruerint et pecore ex largioribus uicis adacto extremam
fame sustinerent. nulla tamen uox ab his est audita. P. R. ma-
iestate superioribus uictorijs indigna. quoniam et Caesar cuius singule
singulas legiones appellaret. et si inopiam acerbius ferrent.
se dimissis oppugnationem diceret. Vniuersi ab eo ne id fa-
ceret. petebant. sic secum plures annos illo impante meruisse.
ut nullam ignominiam acciperent. nullam inceptam re discere-
rent. hoc si ignominie laturos loco si inceptam oppugnationem
reliquerent. prestaret oes proferre acerbitates quod non omnibus
romani et generis phidia gallos intissent parentarent. hec
eadem centurionibus tribunisque militum mandabant. ut per eos
ad Caesarem deferrent. cum iam muro appropinquassent. tur-
res ex capitijs Caesar cognouit. Veragingetorigem consumpto
pabulo castra mouisse proprius Auiricum atque ipsum cum
egetatu expeditusque et inter eques preliari consuescenti insi-
diarum cum eo profectam quo nris postero die pabulatum
uenturos arbitrarer. Quibus rebus cognitis media nocte
silento profectus. ad hostium castra mane peruenit. illi ceterum
per exploratores aduentum Caesaris cognito. curus impedimentisq;

sua in arduiores silvas abdiderunt. copias oēs ī loco educto atq;
 apto instruxerunt. quare nūtiata, cesar ceteri sarrinas conferri
 arma expediri iussit. Collis erat lenis ab infima arlimis,
 hūc fere ex utroque partibus palus diffusis atq; impedita cinge-
 bat: nō latior pedibus quingenta. hoc se colle interruptis
 partibus galli fiducia loci continebant: quatinus distributis
 ī civitates oīa uada ac salus, et paludis obtinebant. ut si
 eam paludem romani prūperā conarentur, hesitantes pre-
 merent: ex loco superiore, ut q; propinquitatem loci uideret pa-
 ratos prope equo marie ad dimicandum existimaret, q; iniqui-
 tatem conductionis pspicerent inani simulatione se se ostendū
 cognoscerent. Indignantes milites, cesar q; conspectum suus
 hostes pferre possent, titulo sparsū īterito et signis prelii
 expostantes edocet q̄to detrimēto et quot viros tertium
 morte necesse sit constare victoriam, quos cum sit aū patos
 uideret, ut nullam pro sua laude pculum recusarent, sume
 se iniquitatis condemnare debere, ī eos uitas sua salute
 habeat caviorem. sic milites consolatos eodem die reducit
 in castra. reliqua quicq; ad oppugnationem p̄tinebant oppidi
 administrare instituit. Verringtonix cū ad suos redisset
 proditoris insinulatus q; castra proprius romanos mouisset,
 q; cū oī equatu discessisset, q; sine impio tantas copias reliquisset,
 q; eius discessu romani tanta opportunitate et celeritate
 uenissent, nō hec oīa fortuitum sine consilio accidere potu-
 ille. regnum illum gallie male cesaris consensu q; ipos
 hūc beneficio. tali mō accusatus ad hec rēdit q; castra
 mouisset, factum inopia pabuli et ipis hortantibus, q;
 proprius romanos accessisset, psuasum loci opportunitate
 q; se ipm munitione defenderet. eatum nō operam neq;
 ī loco palustri desiderari debuisset et illis fuisse uide quo

profecti sint. Summam impy se consilio nulli discedentem tradi
disse. ne is multitudinis studio ad dimicandum impelleretur.
cui rei pp ai molorem studere ois uideret. q. diutius labo-
rem ferre no possent. romani si cau it uenissent. fortune
si alius) iudicio utati. huc hndam gram. q. z paupertatem
eozs ex loco superiore cognoscere z uirtutem displicere potue-
runt. q. dimittere no ausi turpiter se in castra receperunt.
impus se ab Cesare p productionem nullum desiderare. q. hie
uictoriam posset. qua ias esset sibi atq. oibus gallis explora-
ta. q. et tempus remitteret. si sibi magis honores tribuere
q. ab se salutem arripe uideant. hec ut intelligatis ingt
a me sincere promissari. audite romanos milites. producit
suos quos in pabulatione paucis andiebus excepat. z fame
uinculis q. cruciaturat. hi ias an educti. que interrogati pro-
mitarent. se milites legionarios ee dicunt. fame z inopia
adductos clam ex castris exisse. sed frumeti aut pecoris in
agris repire possent. sili oem exercitum inopia premi. nec
iam uires sufficere cuiq. nec ferre opis laborem posse. itaq.
statuisse impatorem si nichil iopugnatione oppidi profecissent
indus exercitum deducere. hec ingt i me. Vercingentorix
beneficia hntis quem productionis insimulatis. cui oia sine
uestro sanguine tantum exercitum uictorem fame consumptus
uidetur. quem turpiter se ex fuga recipientem. ne qua ciuitas
suis finibus recipiat. a me promissum e. Clamat ois mil-
itudo z suo more armis concipat. q. facere i eo consue-
runt. cui oronem approbant. sumus ee Vercingentori-
gem ducem nec de eius fide dubitandum. nec maiore
roe bellum administrari posse. statuunt ut. x. milia ho-
minuz selecta ex oibus locis i oppidum mittant. nec solus
biturigibus coem salutem comittendam censent. q. penes

eos si id oppidum restitissent. sumas infortior constare in-
 tellegebant. singuli militum viros virtuti, consilia cuiusq;
 mori gallos occurrebant, ut & sume genus solenne atq;
 ad via imitanda & efficienda que a q; traduntur apus-
 simum. nas & laqueis falces auerrebant quas ruz destina-
 uerant. tormentis inuicem reducerebant & aggerem tu-
 nictus subtrahabant, eo facit q; apud eos magne sunt
 ferrarie atq; oē genus tuniculorū notum atq; uisatus est.
 totus aut mures ex oibus pibus turribus contabulauerat,
 atq; has totas contexerat tum uehru nocturnis diurnis
 eruptionibus aut aggeri ignem ikerabant, aut milites oc-
 cupatos in ope aduocabant & nrae turris malis ade-
 quabant altitudinem q̄tus has quodiuomus agger existerat
 comissis suas turrim. pusta et p̄acta mā & p̄te fer-
 uetasta & max^{te} ponderis saxis mouebant. membris q;
 appropinquare prohibebant. Muri aut oēs galli hor-
 fere forma sunt, trabes directe p̄petue in longitudinem
 paribus intervalis distantes, int se binos pedes in solo col-
 locant. ere uincunt extrorsus & multo aggerē uellunt.
 her aut que diximus intervalia grandibus in fronte saxis
 efficiunt. his collatis & coagminatis alius insup ordo
 additur ut idem illud uallum fuerit. neq; int se contin-
 gant trabes, s; paribus it̄misse spatys singule singulis sa-
 xis inficetis arde uel apte contineantur sic deinceps
 oē opus dum iusta muri altitudo expleatur. hoc cū in
 spem uarietatem q; opus deforme nō est alterius
 trabibus ac saxis que rectis lineis suis ordines seruat.
 Tum ad utilitatem & defensionem urbium sumas h̄t
 utilitatem, d; ab incendio lapis & ab ariete materia
 defendit, que perpetuis trabibus, pedes quadragenos

plerumq; miroribus reuincta, neq; praeiungi neq; distrahi potest.
his tot rebus impedita oppugnatione, milites euz toto tempore
figore & assiduis imbribus terrerent. tñ continentis labore
oia her superauerunt & diebus .xxv. aggerem latum pedes
.ccc. xxx. altum pedes .lxxx. extruxerunt. Cuz is murus hostium
pene contingeret. Caesar ad opus confectum exuberaret, mi-
litesq; hortaret ne q' ois tps ab ope remitteret paulo an-
tequam uigilanti & aduersum fumant aggerem quem cu-
niculo hostes succedebant. eo deniq; tpe toto muro sublato
clamore duabus portis ab utroq; latere turrium eruptio fie-
bat. Atq; fares. Atq; andam materrem de muro i aggerem
eminus iactant, ptem reliquisq; res qbus ignis excitari pot-
fundeant ut quo primum curaret, aut cui rei ferretur au-
xilium. Vix ratio iniri pot. tñ q' instituto Caesaris semp due le-
giones pro castris exuberabant. pluresq; ptiis tpsibus erant in
opere. celerit factum ē. ut alij eruptionibus resisterent, alij
turrez reducerent. aggeremq; interfunderent. ois uero mul-
tudo ex castris ad restringendum concurreret. euz i oibus lo-
cis consumpta ias reliqua pte noctis pugnaret. sempq; hostibus
spes ductorie reintegraret. eo magis q' densos plures tur-
rium uidebant nec facile adire aptos ad auxiliandum aīad-
uertebat. sempq; ipi recentes fessis succederent. oemq; gallicam
salutem i illo uestigio tpris positam arbitrant. accidit in
spectantibus nobis d' dignum memoria uisum pretereundis
no existimauimus. Quidam an portam oppidi gallus p manus
sepi ac ptiis traditas glebas in ignem ex regione turris proie-
bat. scorpione ab latere dextro traictus exauctusq; condidit.
hunc ex proximo unus iacentem transgressus, eodem illo mune-
reungebatur. eadem nocte u tu scorpionis exaucto, alteri suc-
cessit tertius. & tertio quartus. ac prius ille ē ap pugnantibus

uacuis relictus locus, q̄ restitito aggeri atq; oī ea parte
 submotus hostibus finis ē pugnae factus. oīa experti galli gres
 nulla successerat. postero die consilium ceperūt ex oppido pro-
 fugere. hortante ⁊ iubente veringentorix. id silentio no-
 ctis conati nō magna iactura suos sese effecturos spe-
 rant. p̄p̄ea d̄ neq; longe ab oppido castra veringentorix
 aberant. ⁊ palus quē perpetua int̄cedebat. romanos ad in-
 sequendum tardabat. iam hoc facere noctu apparabant.
 inde matres familie repente ī publicum prurserūt. flentes
 q; prole ad pedes suos oībus precibus petierūt ne se et
 cōs liberos hostibus ad suplicium dederent. quos ad capiendam
 fugam nā ⁊ uirium īfirmitas impediret. Vbi eos ī fenestra
 pressare uiderūt ⁊ plerūq; ī summo periculo timor misericordias
 nō recepit. conclamare ⁊ significare romanis de fuga re-
 perūt. Quo timore perterriti galli ne ab equatu gallo, s̄
 ue preoccuparent a consilio desisterūt. postero die cesar
 promota turri p̄fectis q; opibus, quē facere iusserat, ma-
 gno cohorte imbui nō in uilem hanc ad capiendam con-
 silium tempestatem arbitratus ē. d̄ paulo īcautus custodias
 ī muro dispositas uidebat, suos q; languidius ī ope uersari
 iussit. ⁊ q̄ fieri uellet ostendit. legionesq; extra castra ī
 occulto expeditas cohortat, ut atq; pro tantis laboribus
 fructum uictorie p̄pererent. his q; primi murū assēdissent,
 premia proponūt. militibusq; signum dedit. illi subito ex oīb;
 partibus euolauerūt. murūq; celeriter compleuerūt. hostes
 ne noua perterriti muro turribusq; deiecti ī foro ac locis
 patentioribus ciuitatis cuneatim constiterūt. hoc autē ut si
 qua ex parte obuiam contraherent, autē instructa depu-
 gnarent. Vbi neminem ī eum locum sese dimittere s̄ toto
 undiq; muro circumfundi uiderūt. veriti ne omnino spes

fuge tolleretur abiectis armis. Vltimas oppidi portas continenti
impetu petierunt. parsq; ibi. cuius angusto exitu portarum se ipsi pre-
merent. a militibus passim egressa portis ab equitibus est
intersecta. nec fuit qsq; q; prede staderet sic et generali rede
et labore opis incitati non etate confectis. non vulneribus. non
infantibus pepererunt. deniq; ex eis non q; fuit civitas milium
xl. viri octingenti q; primo clamore audito se ex oppido cie-
rerunt. incolumes ad ventingentorum pervenerunt. quos ille usq;
multa nocte silentio ex fuga recepit. Ventus ne qua in castris
ex totis concursu. et magna vulgi seditio oriret ut procul iurias
dispositis familiaribus suis. principibusq; civitatum dispensandos
deducendosq; ad suos curaret. que cuiq; civitati pro castrorum
ab initio obvenerat. postea de concilio convocato consolatus
cohortatusq; est. ne se ad modum animo dimitteret ne perturba-
rentur incommodi. non virtute neq; in acie visse. romanos
si artificio quodam et scia oppugnationis. cuius rei fuerint
ipsi impati. erant si q; in bello res secundas res perventus expe-
ctent. sibi nunq; placuisse Anuricum descendendi cuius rei testes
ipsos habet. si factam imprudentia biturorum. et nimia ob-
sequencia reliquos. Vti hoc incommodum recuperetur id in
se celeriter maioribus comodis sanatus. nam que ab reliquis
gallis civitates dissentirent. has sua diligentia adiuvantibus
atq; unum consilium totius gallie effecturus. cuius consensu
ne orbis q; terrarum possit obistere. id q; se prope iam effectus
habeat. Interea equum esse ab his totis salutis causa impetrari. ut
castrum munere insisteret. quo facilius repentinos hostium impet-
susciperent. fuit hec oratio non ingrata gallis. et maxime d' esse animo
defecerat tanto accepto incomodo. neq; se in oculum abduerat
et conspectum multitudinis fugerat. plusq; animo providere et pre-
sentire exstimabatur. quod re integra primo intendendum

Auaricum post deferendum consuevit. itaq; ut reliquos impatores
 res aduersae auctoritatem minuunt. sic huius e grio dignitas
 in modo accepto indies augebat simul i spem ueniebant ei
 affirmatione de reliq; adiungendis ciuitatibus. primum q;
 eo ipse galli castra mouere instituerit et sic sunt ad con-
 sternati homines in sueti laboris ut oia que imperarent
 sibi patenda existimarent nec minus q; e pollutus de cin-
 gentorix ad laborabat ut reliquas ciuitates adiungeret
 atq; eas bonis pollicitationibus aliebat. huius rei idoneos ho-
 mines diligebat quosq; q; aut orone aut subdola aut ami-
 cia facillime posset. Cui auarico expugnato refugerunt ar-
 mandos uelutendos q; curat. simul ut dimittit copie reime-
 grarentur. impat etiam nūq; militum ciuitatibus. que et
 quam an diem in castra adduci uelut. sagittariusq; oēs quos
 erat p magnus nūq; i gallia conuiri et ad se mitti iubet. his
 rebus reuerter. id q; auarici depuerat. expletur. Interim the-
 uotomatus Sollunus filius rex Tunobrogum. cui pater a se-
 natu nro amicus appellatus erat. eius magno equum suoz
 nūq; et quos ex Aqtaria conduxerat. ad eum puenit. Et
 sar complures dies Auarico comoratus. summaq; di copias
 fragmenti et reliq; comectus nactus exercitum ex labia atq;
 inopia refecit. Jam prope hyeme confecta cu ipso anni
 tempore ad gerendam bellum uocaretur et ad hostem pro-
 frisci constitisset. sine eum ex paludibus filius q; eluere.
 sine obsidione pre mare poss. legati ad eius principes heduoz
 ueniunt oratum ut maxime necessario tempore ciuitati
 subueniat. sumo ee in periculo rem. q; cum singuli magistratus
 antiquis uicari atq; regiam ptatem eum obtinere consu-
 essent. duo magistratum gerant. et se uterq; eoz legibus cre-
 atum ee dicunt. Noz ee aliez Conuiculaneg florantem

et illustrem adolescentem. Alius Cotum antiquissima familia natus
atq; ipm hominem sume potentie & magnæ cognationis. cuius
frater Valerius proximo anno eundem magistratum gesserat.
Civitatem oem ee in armis. diuisum senatum diuisum ptem
suas quq; eozs clientelas. & si diutius alatur controuersia
fore ut pars cum pte ciuitatis confligat. id ne accidat po-
situm in eius diligentia atq; auctoritate. Cesar & si a bello
atq; ab hoste discedere. detrimento suo ee ee existimabat.
in no ignorans qta ex dissensionibus incomoda oriri consueſſet
ne tanta & tam conuincta. p. R. ciuitas quam ipse semper
diuisset oibusq; rebus ornasset. ad uim atq; arma discederet.
atq; ea pars que minus consideret auxilia a devingentari
ge accerseret. huius rei preuentendum existimauit. et quod
legibus heduozs his q sumus magistratum obtinerent exce-
dere finibus no liceret. neq; de iure & de legibus eozs di-
minuisse uideret. ipse i heduos proficisci iubet. Senatumsq;
oem & quos inter controuersia eent. ad se et euocauit. Cui
propt ois ciuitas eo conuenisset doceretq; clam paucis con-
uocatus alio loco alio tpre. atq; oportuerit frēm a frē reuocā-
tatum. Cum leges duos ex una familia uno utroq; no soluz
magistratus creari uetarent. s; et i senatu ee prohiberent
Cotum impius deponere coegit. Conuictolitanem q p sacer-
dotes more ciuitatis infamis magistratus eet creatus ptem
obtinere iussit. hoc decreto intposito cohortatur heduos. ut con-
trouersias ac dissensionis obliuiscerent. atq; oibus omissis his
rebus. huius bello seruirent. ea que meruissent et premia a
se demicta gallia expectarent. equatumq; oem expeditum
milia x. sibi reuerter mitterent. quem in presidijs rei frumētane-
ra disponeret. Exercitum i duas partes diuisit. quatuor legiones
i Senones. paucosq; labieno ducendas dedit. sex ipse i Aluernus

ad oppidum gergoniam secundum flumen elaver duxit. equatus
 partem illi attribuit. pretem sibi reliquit. Qua re cognita verri-
 gentorix oibus interruptis fluminis eius pontibus ad altera pre-
 fluminis ita facere cepit. Cum utq; utriusq; exisset exercitus i
 conspectu. et fere e regione castris castra ponebat. dispositis ex-
 ploratoribus nebuli refecto ponte romani copias transducerent.
 erat i magnis difficultatibus cesaris rex. ne maiorem estatis
 pretem flumine impediretur qd no fere an autumpnium elaver
 uado transiri solet. itaq; ne id accideret siluestri loco castris
 positus e regione unius eorū pontium quos verriгентorix re-
 standos curauerat. postero die cum duabus legionibus in
 occulto resistit. reliquas copias cu oibus impedimentis ut con-
 luerat misit. demptis qbusdam cohortibus ut nūq; legionis
 constare uideretur. his q; possent longissime progredi iussis. cum
 iaz ut ex duce ipse pueritiam cepat in castra puenit. ipsam
 silvas quas pars inferior integra remanebat pontem reficere
 cepit. cetero effecto opere. legionibusq; traductis e loco castris
 ydoneo delicto reliquas copias reuocauit. verriгентorix
 re cognita ne contra suam uoluntatem dimicare cogeretur
 magnus inuenibus antessit. Cesar ex eo loco quo die germa-
 niam puenit. equestri q; eo die prelio leui facto pspetu urbis
 situ que posita i altissimo monte oēs aditus difficiles habebat.
 de expugnatione no prius agendum constituit qd rem frumeta-
 riam expedisset. At verriгентorix castris prope oppidum
 positus. medicoribus circum se intualis separatim singulas
 ciuitatum copias collocauerat. atq; oibus ei ingi collibus occu-
 pans que deseri poterat. horribilem spem prebebat. principesq;
 eorū ciuitatum quos sibi ad consiliū capiendum delegerat. pma
 luce quondie ad se uenire iubebat seu qd comunicandum. seu qd

administrandum uideret. neq. ullum fore diem intermittere q. equi-
stri prelio intrectus sagittarum q. in q. eet an ac virtutis suae preli-
taret. Erat e regione oppidi collis sub ipis radibus motus egregie
munitus atq. ex o. pte circumfusus. quem si teneret n. r. aque pte
magna r. pabulatione libera prohiberi hostes uidebant. h. is locus
presidio ab his nimis firmo tenebatur. in silentio noctis Cesar ex
castris egressus. priusq. subsidio ex oppido ueniri poss. delecto pre-
sidio potius loco duas ibi legiones collocauit. fossam q. duplicem duo-
decim pedum a maioribus castris ad minora pduxit. ut tuto ad
reperitum hostium in cursum et singuli conuenire possent. dug her
ad gergoniam gessit. Conuictitarius helius cui magistrum adin-
ductum a Cesare demonstrauimus solutatus ab Aruernis pecunia
cu. qbusdam adolescentibus colloquitur. quos erat princeps herantus
atq. eius frs. amplissima familia nati adolescentes. cu. his p. m. u.
comunicat. hortaturq. ut se liberos r. impio natus meminerint. he-
liusq. unam ee ciuitatem. que certissimam gallicae uictoriae desti-
neat. eius auctoritate reliquis contineri qua traducta locum
consistendi romanis in galia no fore ee no nullo se Cesaris bene-
ficio affectum. sic in ut iustissimam apud eum causam obtinere-
rit. s. plus rei libertati tribuere. Cur. n. hedui potius de suo iu-
re r. legibus ad Cesarem disceptatorem q. romani ad heduos
ueniant. Ceteri adolescentibus r. orone magistratus = p. m. u. deduc-
tis. cum se ualde ut principes eius consilij fore profiteretur
ratio p. facendi querebatur. quod ciuitatem tenere ad suscipi-
dum bellum aduocari posse no confidebant. placuit ut h. tuncius
decem illis milibus que Cesari ad bellum mitterentur p. faceret.
atq. ea duenda curaret. fratres q. eius ad Cesarem p. uenerunt.
Reliqua qua uot. agi placeant constituunt. Litauit. h. us accepto
exercitu cum milia passuum citius ab gergonia abess. conuocatis

subito milibus lacrimans, quo profusimur inquit milites. ois noster
 equatus. ois nobilitas inquit principes ciuitatis Eporedorix et
 Veridomarus infimulati prodicionis ab romanis i ducta ca int
 ferri sunt. hec ab ipis cognoscite qd ex ipa rede fuerunt. nam ego
 fribus atq; oibus meis proprijs interfectis dolore prohibeor. que
 gesta sunt promittare. producantur hi quos ille edocuerat. que
 dici uellet. atq; eadem que litamistus promittauerat multitu
 dinem exponit. Multos egres heduzos interfectos qd collocuti cum
 Aruernis nosmet conuincere dicerent ipos se int multitudi
 nem militum perculasse. atq; ex media rede fugisse. contamat
 hedui = litamistum observant ut sibi consulat. Quasi no inquit
 consilij sit res ac no necesse sit uobis gorgoniam contendere.
 et cum Aruernis nosmet conuincere an dubitamus qn nefa
 rio facinore admissio romani una ad nos interficiendos concur
 rant. proinde sed i nobis an e psequamur eozs mortem q in
 dignissime interierunt. atq; his latrones interficiamus. ostendit
 ciues romanos q eius presidij fiducia una erant magni num
 frumeti comestumq; diripit. ipos crudeliter extruatos inter
 ficit nuntios tota ciuitate heduzos dimittit. eodem mendacio
 de rede equum = principum pmouet. hortat ut simili ratione
 atq; ipse fecerit suas iniurias psequantur. Eporedorix heduzus
 sumo loco natus adolescens ut sume domi potentie = una
 Veridomarus pari etate = gra si gra dispari quem Cesar
 ab diuitico sibi traditum ex humili loco ad sumas dignitatem
 pduxerat. in equum nuo quenerant nominatis ab eo euocati.
 his erat it se de principatu contentio = illa magistratum
 controuersia. Alter pro conuicto litane. Alter pro Cocito
 sumis opibus pugnaverant. Ex his Eporedorix cognito lita
 misti consilio media fere nocte rem ad Cesarem deferat.

erat ne parat' Ciuitatem prauis adolescentium consilijs ab ami-
cia populi romani deficere. & futurus prouideat. ne se tot
hominum milia cum hostibus coniungerint. quorum salutem neq; pro-
pinq; negligere. neq; ciuitas seu momento exstimare posset.
magna affectibus solitudine hoc mīto Cēsar. & semp̄ heduos
ciuitati semp̄ indulserat. nulla int̄posita dubitatione legiones
expeditas quattuor equitumq; oēm ex castris eduxit. nec fuit
spatium tali tempore ad munienda castra q̄ res posita ī
celeritate uidebatur. Fabium legatum cum legionibus duab;
castris presidio reliquit. frēs Litamici cum comprehendī iussu
paulo an̄ reperi ad hostes fugisse. adhortatus milites ne nēo
tūpe itineris labore p̄mouerantur. cupidissimos oībus ne quāq;
progressus milia passuum. xxi. agm̄ heduos conspicatus imisso
equatu iter eorū moratur. atq; impedit. indicatq; oībus ne quāq;
int̄ficiant. Eporedorigem & Viridomaz. quos illi infēctos
exstimabant int̄ eques uersari suos q; appellare iubet. his
cognitis & litamici fraude p̄specta. hedui manus tendere de-
dicionem significare & procerbis sumis mortem depicari inci-
piunt. Litamici cum suis clientibus q̄bus ē nefas more
gallos ēē in extrema fortuna deserere. prorsus geroniam
profugit. Cēsar mītus ad Ciuitatem heduos missus q̄ suo be-
neficio conseruatos docerent. quos uirē belli int̄ficere potuissent.
tribusq; horis noctis exercitui ad getem datis castra ad ger-
oniam mouit. Medio fere itinere eques a Fabio missi q̄to
res in piculo fuerat exponunt. sumis copys castra oppugnata
demonstrant. Cum crebro integri defessus succederent. nros q;
assiduo labore defatigarent q̄bus pp̄ magnitudinem castrorū
p̄petuo ēēt ysdem ī uallo p̄manendum multitudinem sagittas
atq; tellos oīs generis multos uulneratos. Ad hoc sustinēda

magno usui fuisse tormenta. fabium discessu eorum dualus re-
 hictis portis obstruere ceteras. pluresq; uallo addere. et se in
 posterum diem similemque casum apparare. his rebus cogni-
 tis Cesar summo studio multum an ortum solis in castra per-
 — venit. dum hec ad gergoniam gerunt. hedui primis militibus
 ab huiusmodi acceptis nullum sibi ad cognoscendum spatium
 relinquunt. impellit alios auaritia alios iracundia et tene-
 ritas que maxime illi genti hominum est innata. ut leuiter auditione
 habeant pro re compta. bona ciuium romanorum diripiunt.
 cedes faciunt. et fructus abstrahunt. adiuvat rem pro-
 clinatam Conuictolitanis plebemque ad furorem. impellit.
 ut facinore admissio ad sanitatem reuerti pudeat. Marcus
 Aristrum tribunum militum iter ad legionem facientem.
 fide data ex oppido caullanno educunt. idem facere rogant
 eos qui negotiandi causa ibi consisterant. hos continuo timere
 adhorti. oibus impedimentis exiunt. repugnantibus diem
 noctemque obsident. Multos utrinque interfecit. maiorem
 multitudinem armatos conitant. Interim initio allato
 omnes eorum milites in potestate Cesaris teneri concurrunt.
 ad Aristrum nihil publico factum consilio demonstrat.
 questionem de bonis direptis demonstrant. Litauri si
 frumque bona publiant. legatos ad Cesarem sui purgandi
 gratia mittunt. hec faciunt recuperandos suos causa. Si contra-
 minati facinore. et capti compendio ex direptis bonis quod ea-
 res ad multos pertinebat. timore pene exterriti consilia clas-
 de bello inire incipiunt. Ciuitates reliquas legationibus
 sollicitant. Que tam et si Cesar intelligebat. in quodammodo
 potest legatos appellat. nihil se propter infamiam lenitatemque uulgi
 grauius de Ciuitate inducere neque de sua in heduos beni-
 uolentia diminueret. ipse maiorem gallicum motum expectans

